

REPUBLIKA SLOVENIJA
MINISTRSTVO ZA ŠOLSTVO IN ŠPORT

Naložba v vašo prihodnost
OPERACIJO DELNO FINANCIRA EVROPSKA UNIJA
Evropski socialni sklad

TEMELJI BANČNEGA POSLOVANJA

MATEJA BITENC

Višješolski strokovni program: Ekonomist
Učbenik: Temelji bančnega poslovanja
Gradivo za 2. letnik

Avtorica:

mag. Mateja Bitenc, dipl. ing. str.
ZAVOD IRC
Višja strokovna šola

Strokovna recenzentka:

mag. Rozana Šuštar, univ. dipl. ekon.

Lektorica:

Vilma Djukić, profesorica slovenskega jezika

CIP - Kataložni zapis o publikaciji
Narodna in univerzitetna knjižnica, Ljubljana

336.71(075.8)(0.034.2)

BITENC, Mateja

Temelji bančnega poslovanja [Elektronski vir] : gradivo za 2.
letnik / Mateja Bitenc. - El. knjiga. - Ljubljana : Zavod IRC,
2009. - (Višješolski strokovni program Ekonomist / Zavod IRC)

Način dostopa (URL): [http://www.zavod-irc.si/docs/Skriti_dokumenti/
Temelji_bancnega_poslovanja-Bitenc_7_1_10.pdf](http://www.zavod-irc.si/docs/Skriti_dokumenti/Temelji_bancnega_poslovanja-Bitenc_7_1_10.pdf). - Projekt Impletum

ISBN 978-961-6824-19-4
251000064

Izdajatelj: Konzorcij višjih strokovnih šol za izvedbo projekta IMPLETUM
Založnik: Zavod IRC, Ljubljana.
Ljubljana, 2010

Strokovni svet RS za poklicno in strokovno izobraževanje je na svoji 126. seji dne 26. 11. 2010 na podlagi 26. člena Zakona o organizaciji in financiranju vzgoje in izobraževanja (Ur. l. RS, št. 16/07-ZOFVI-UPB5, 36/08 in 58/09) sprejel sklep št. 01301-6/2010 / 11-3 o potrditvi tega učbenika za uporabo v višješolskem izobraževanju.

© Avtorske pravice ima Ministrstvo za šolstvo in šport Republike Slovenije.

Gradivo je sofinancirano iz sredstev projekta Impletum 'Uvajanje novih izobraževalnih programov na področju višjega strokovnega izobraževanja v obdobju 2008-11'.

Projekt oz. operacijo delno financira Evropska unija iz Evropskega socialnega sklada ter Ministrstvo RS za šolstvo in šport. Operacija se izvaja v okviru Operativnega programa razvoja človeških virov za obdobje 2007-2013, razvojne prioritete 'Razvoj človeških virov in vseživljenjskega učenja' in prednostne usmeritve 'Izboljšanje kakovosti in učinkovitosti sistemov izobraževanja in usposabljanja'.

Vsebina tega dokumenta v nobenem primeru ne odraža mnenja Evropske unije. Odgovornost za vsebino dokumenta nosi avtor.

KAZALO

1	BANKA IN NJENA VLOGA NA FINANČNEM TRGU	5
1.1	VLOGA BANKE KOT FINANČNEGA POSREDNIKA	5
1.2	RAČUNOVODSTVO BANK	6
1.2.1	<i>Bilanca stanja</i>	7
1.2.2	<i>Izkaz uspeha</i>	7
1.3	BANČNI PRODUKTI IN STORITVE	8
1.4	OSNOVNE VRSTE TVEGANJ IN NAČELA UPRAVLJANJA Z NJIMI	8
1.5	VRSTE OBRESTNIH MER	9
1.6	OSNOVNA NAČELA ZA FINANČNO USPEŠNOST BANKE	11
1.6.1	<i>Likvidnost in plačilna sposobnost (solventnost) banke</i>	11
1.6.2	<i>Donosnost in gospodarnost poslovanja bank</i>	13
1.7	NAČELA POSLOVNE ETIKE V BANČNIŠTVU	13
1.8	PRODAJNE POTI V BANČNIŠTVU	14
1.9	PREDPISI S PODROČJA BANČNIŠTVA	14
1.10	POGODBE PRI PRODAJI BANČNIH/FINANČNIH STORITEV	15
1.11	PRENEHANJE DRUŽBE	15
1.12	POVZETEK POGlavJA	16
1.13	PREVERIMO ZNANJE	16
2	PONUDBA BANK ZA FIZIČNE OSEBE	18
2.1	VRSTE BANČNIH STORITEV ZA FIZIČNE OSEBE	18
2.2	GOTOVINSKO POSLOVANJE IN POSTOPKI	19
2.3	TRANSAKCIJSKI RAČUN IN OSTALI RAČUNI	20
2.4	STORITVE PLAČILNEGA PROMETA	20
2.4.1	<i>Transakcije, ki jih banka opravi brez soglasja imetnika računa</i>	21
2.5	KARTIČNO POSLOVANJE	22
2.6	VARČEVANJE	23
2.6.1	<i>Varčevalni produkti</i>	23
2.6.2	<i>Motivi za varčevanje</i>	23
2.6.3	<i>Varčevanje in investiranje</i>	24
2.7	KREDITIRANJE FIZIČNIH OSEB	24
2.7.1	<i>Osnovna delitev kreditov</i>	25
2.7.2	<i>Hipotekarni kredit</i>	27
2.7.3	<i>Kreditna ponudba in povpraševanje</i>	28
2.7.4	<i>Prednosti in slabosti financiranja s krediti</i>	30
2.8	PROCES KREDITITRANJA ZA FIZIČNE OSEBE	31
2.9	DRUGE STORITVE ZA FIZIČNE OSEBE	33
2.10	PRIVATNO IN OSEBNO BANČNIŠTVO	33
2.11	OSNOVE DAVČNIH VIDIKOV BANČNIH PRODUKTOV ZA FIZIČNE OSEBE	34
2.12	POVZETEK POGlavJA	34
2.13	PREVERIMO ZNANJE	35
3	PONUDBA BANK ZA PRAVNE OSEBE	36
3.1	TRANSAKCIJSKI (POSLOVNI) RAČUN	36
3.2	PLAČILNI PROMET IN PLAČILNI INSTRUMENTI ZA PRAVNE OSEBE	37
3.2.1	<i>Novi plačilni instrumenti</i>	37
3.3	OSNOVE DOKUMENTARNIH PLAČILNIH STORITEV IN INSTRUMENTOV ZAVAROVANJA PLAČIL	38
3.4	GENERIRANJE POZITIVNEGA DENARNEGA TOKA	39
3.5	VARČEVALNI PRODUKTI ZA PRAVNE OSEBE	39
3.6	OSNOVE FINANCIRANJA PODJETIJ	40
3.6.1	<i>Lastniško financiranje</i>	43
3.6.2	<i>Dolžniško financiranje podjetja</i>	43
3.7	KREDITI ZA PRAVNE OSEBE	44
3.7.1	<i>Financiranje poslovanja podjetja s kratkoročnim dolgom</i>	44
3.7.2	<i>Financiranje poslovanja podjetja z dolgoročnim dolgom</i>	46
3.8	DRUGE BANČNE STORITVE ZA PRAVNE OSEBE	46

3.8.1	Factoring	46
3.8.2	Lizing	47
3.8.3	Zakladništvo	48
3.8.4	Investicijsko bančništvo	48
3.9	RAZLIKE IN PODOBNOSTI MED FINANČNIMI POTREBAMI PREBIVALSTVA IN PODJETIJ	49
3.10	OSNOVE POSLOVANJA BANKE Z DRUGIMI FINANČNIMI INSTITUCIJAMI	49
3.11	POVZETEK POGlavJA	50
3.12	PREVERIMO ZNANJE	50
4	POSLOVANJE BANKE V ZALEDNIH SLUŽBAH	52
4.1	ZALEDNE SLUŽBE V BANKAH	52
4.2	POROČILA ZA RAZLIČNE NAMENE IN RAZLIČNE INSTITUCIJE	56
4.3	POVZETEK POGlavJA	60
4.4	PREVERIMO ZNANJE	61
5	VIRI IN LITERATURA	62

Legenda uporabljenih simbolov:

vaje, ki jih najdete v okvirčkih med tekstom ali v obliki zaznamkov,

preverjanje in utrjevanje znanja na koncu vsakega poglavja.

PREDGOVOR

Pred vami je učbenik Temelji bančnega poslovanja, ki želi študente 2. letnika višješolskega strokovnega študija študijske smeri Ekonomist seznaniti z osnovami delovanja bank in bančnega sistema v Sloveniji. Bodočim bančnikom – ali tistim, ki že opravljajo različna dela v bankah – želim skozi pričujoče gradivo predstaviti banko kot celoto – kakšna je njena vloga na finančnem trgu, kako je urejeno poslovanje, kakšna je temeljna ponudba univerzalne banke tako za fizične kot tudi pravne osebe ter nenazadnje, kako je urejeno zaledno poslovanje banke.

Čeprav bančni posel in vloga banke v svojih temeljih ostaja nespremenjena že stoletja, pa je to gospodarska panoga, v kateri se dogajajo nenehne spremembe in razvoj. Zaradi svoje pomembnosti v vsakem nacionalnem gospodarstvu je to tudi področje, ki je strogo regulirano in zakonsko opredeljeno. Navkljub skrbnemu nadzoru nad bančnim sistemom pa smo bili v zadnjih letih priča veliko aferam, v katere so bile vpletene banke (razne tajkunske zgodbe, prevzemi podjetij in podobno). Vsekakor študentom, ki so ali si želijo opravljati poklic bančnika, svetujem, da znanje, ki ga že imajo, in znanje, ki si ga bodo pridobili ob prebiranju učbenika, stalno nadgrajujejo in se izobražujejo skozi praktično delovanje in spremljanje razvoja novih bančnih produktov.

Učbenik zajema štiri vsebinsko in metodološko zaključena poglavja, ki jih poleg teksta dopolnjujejo še slikovni in tabelarni prikazi, in sicer: (1) Banka in njena vloga na finančnem trgu; (2) Bančne storitve za fizične osebe; (3) Bančne storitve za pravne osebe; (4) Poslovanje banke v zalednih službah.

Učbenik je urejen tako, da se vsako poglavje začne z uvodnim premislekom, zgodbo in pojasnili, kaj bomo spoznali v tem poglavju. Najpomembnejše ugotovitve pa so ponovno zapisane v povzetku poglavja. Da boste lažje razumeli posamezno poglavje in poglobili svoje znanje, je v vsakem poglavju pripravljenih kar nekaj vprašanj za razmislek, ponavljanje, poglobljeno razumevanje in pripravo na izpit. Vprašanja za preverjanje znanja so zbrana v posebnem podpoglavju na koncu vsakega zaključenega tematskega sklopa, določene vaje pa so tudi med samim besedilom poglavja ali pa v obliki zaznamkov pod njim.

Simboli, ki jih učbenik uporablja, so naslednji:

vaje, ki jih najdete v okvirčkih med tekstom ali v obliki zaznamkov,

preverjanje in utrjevanje znanja na koncu vsakega poglavja.

Veliko študijskih uspehov in osebnega zadovoljstva vam želi

Mateja Bitenc
Ljubljana, oktober 2009

1 BANKA IN NJENA VLOGA NA FINANČNEM TRGU

Uvod

Denar je vendarle denar! Največji, najmočnejši in najpopolnejši gospod na svetu!

Ante Kovačič

Tom Bailey, predsednik Brentwood banke iz Pittsburgha pravi: »Komunikacijska razpoka, ki zija med bankirji in podjetniki, je posledica dejstva, da bankirji vidijo vse ravno iz nasprotnega zornega kota. Kadar predsednik bane govori o premoženju in obveznostih v bilanci stanja, bi predvidevali, da je bančno premoženje denar, kajne? No, v bančništvu denar vlagatelj dejansko predstavlja obveznost. Ko naložiš denar v mojo banko in dobiš izpisek, je to zame kot postavka Obveznost iz naslova obresti v bilanci stanja podjetja. Kadarkoli si zaželite svoj denar, vam ga moram biti pripravljen vrniti z obrestmi. V bančništvu so posojila tista, ki se upoštevajo kot premoženje, ne bančne vloge. In to je samo en primer, kako bančniki vidijo stvari obratno od podjetnikov.« (povzeto po Williams, 2003)

V tem poglavju bomo odgovorili na vprašanja:

Kakšna je vloga banke kot finančnega posrednika, depozitne in kreditne institucije? Kateri so osnovni finančni izkazi poslovanja banke in kako se razlikujejo od finančnih izkazov podjetij? Katere so glavne kategorije tveganj pri bančnem poslovanju in osnovna načela upravljanja z njimi? Katera so osnovna načela za finančno uspešnost banke? Katere so sodobne tržne poti v bančništvu? Kateri zakoni predpisujejo delovanje bank v slovenskem prostoru? Katere vrste obrestnih mer poznamo? Katera so osnovna etična načela v bančništvu? Kakšne so naloge banke pri prenehanju pravnega subjekta?

1.1 VLOGA BANKE KOT FINANČNEGA POSREDNIKA

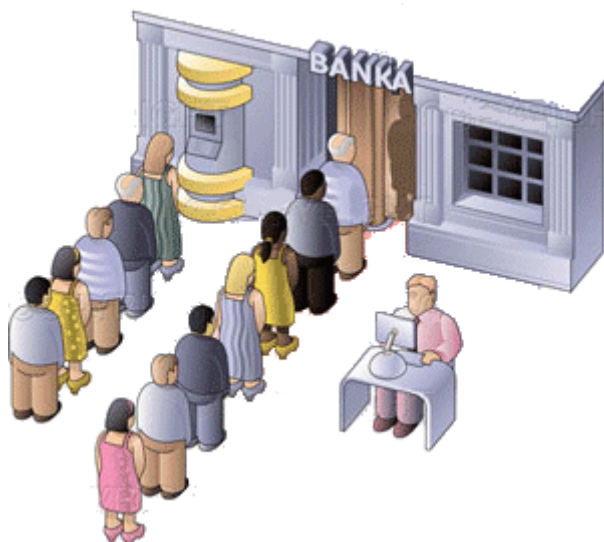
Po 2. členu Zakona o bančništvu je banka delniška družba s sedežem v Republiki Sloveniji, ki je pridobila dovoljenje Banke Slovenije za opravljanje bančnih storitev in je vpisana v sodni register.

Pojem banka sega že globoko v zgodovino človeštva, njen razvoj je vezan na razvoj menjave dobrin. Ime banka ima svoj izvor v italijanski besedi "banco", kar je najprej pomenilo menjalna miza, na kateri so nekoč zamenjavali različne vrste denarja. S pojavom denarja kot sredstva za menjavo blaga je bil ustvarjen predmet poslovanja posebne skupine ljudi, ki so se z namenom zaslužka pričeli specializirano ukvarjati z denarnimi posli kot njihovo obrtno dejavnostjo (Filipič, Markovič – Hribernik 1998, 130).

Z mikroekonomskega stališča je banka podjetje, ki se ukvarja z bančnim poslovanjem, najema in daje kredite, opravlja storitve denarnega, kreditnega in kapitalnega prometa in druge storitve.

Z makroekonomskega stališča pa je dejavnost vseh bank (bančni sistem države), nemotena preskrba s plačilnimi sredstvi. Za nemoten pretok denarja je potreben posrednik - banka. Banke so nosilci, akumulatorji in distributerji denarnega kapitala. Glavni posel je usmerjanje in izravnava med naložbami denarja in najemanju denarja različnih subjektov. Banka tako plasira presežek finančnih sredstev subjektom, ki imajo finančne deficite. Z obema tržnima partnerjema vzpostavi ločeno pogodbeno razmerje in s tem prihrani iskanje in posredno tudi zmanjšanje transakcijskih stroškov.

S stališča narodnega gospodarstva so banke finančni posredniki med potrebo in povpraševanjem po kapitalu ter prevzemajo transakcijsko funkcijo. V okviru svoje funkcije kot finančni posrednik (intermediar) prevzemajo delne funkcije transformacije zneskov (veliko število malih vlog – veliki zneski kreditov), rokov (različni roki vračila vlog, plačila obresti in poplačila kreditov), tveganja (glede celotnega tveganja kreditnega in naložbenega portfelja dosežejo z diverzifikacijo manjše tveganje kot bi bila vsota posameznih tveganj), prostorske transformacije (tako nacionalno – lokalno in regionalno kot mednarodno) in transformacije informacij (prihranek subjektom – individualno iskanje financiranj).

Slika 1: Banka

Vir:

http://colos.fri.unilj.si/ERI/RAC_SISTEMI_OMREZJA/html/vpliv_interneta/vpliv_interneta_files/banka.gif, 17.11.2009

Poslovna banka je poslovna institucija, ki ponuja finančne storitve in tako zagotavlja nemoten pretok finančnih sredstev v gospodarstvu. Zaradi vse večje konkurence med bankami mora vsaka posamezna banka težiti k čim višjemu dobičku, če želi imeti dolgoročen obstoj in razvoj. V kolikor banka prejema sredstva iz naslova depozitov po nižji obrestni meri, kot znaša obrestna mera po katerih ta sredstva plasira nazaj na trg v obliki kreditov, banka ustvarja prihodek. Vse stroške, ki nastanejo zaradi financiranja posredništva mora pokriti z razliko v obrestih. Torej na eni strani banka kupuje primerne finančne oblike in na drugi strani prodaja svoje storitve (Ribnikar, 1999, 214).

Poslovne banke delimo na:

- **specializirane** (prevladujejo predvsem v anglosaksonskem svetu),
- **univerzalne** (prevladujejo v kontinentalnem delu razvite Evrope).

1.2 RAČUNOVODSTVO BANK

Temeljna računovodska izkaza banke sta bilanca stanja banke ali premoženjska bilanca ter izkaz uspeha banke. Ker dajeta oba finančna izkaza informacije o kreditni sposobnosti oziroma likvidnosti banke, je potrebno preverjanje obeh.

1.2.1 Bilanca stanja

Bilanca stanja banke ali premoženjska bilanca je računovodski izkaz, ki je ločen na aktivo in pasivo, ki sta med seboj izenačeni. Na aktivni strani so prikazane naložbe banke oziroma njene terjatve do drugih, na pasivi pa so prikazana njena sredstva oziroma obveznosti do drugih na določen dan. S strukturo bilance stanja je določena tudi uspešnost banke, pri čemer je potrebno upoštevati, da so naložbe vir bančnih prihodkov, obveznosti pa tvorijo bančne odhodke. Zaradi značilnosti bančnega poslovanja je delež kapitala v celotni strukturi bistveno manjši kot v bilancah stanj podjetij, ki delujejo v drugih panogah. Pravimo, da banka pri svojem poslovanju izkorišča močan finančni vzvod. V tabeli 1 so na kratko predstavljene posamezne postavke bilance stanja banke.

Tabela 1: Bilanca stanja banke

Aktiva – naložbe	Pasiva - obveznosti
Denar	Vloge domačih bank
Kreditni bankam	Vloge tujih bank
Kreditni nebančnemu sektorju (podjetjem, gospodinjstvom, državi, tujini)	Vloge nebančnega sektorja (podjetij, gospodinjstev, države, obveznosti do BS, tujcev)
Vrednostni papirji (kratkoročni in dolgoročni)	Vrednostni papirji
Kapitalske naložbe	Rezervacije
Ostala aktiva	Podrejene obveznosti
	Kapital
	Ostala pasiva

Vir: Košak, 2007

1.2.2 Izkaz uspeha

Izkaz uspeha banke prikazuje prihodke bančnih storitev, stroške proizvodnje teh storitev in izhajajoči poslovni izid kot neto učinek prihodkov in odhodkov v določenem obračunskem obdobju. Posamezne kategorije so prikazane v tabeli.

Tabela 2: Izkaz uspeha banke

+	Obrestni prihodki (1)
-	Obrestni odhodki (2)
=	Neto obrestni prihodki (3=1-2)
+	Neobrestni prihodki (4)
-	Neobrestni odhodki (5)
=	Neto neobrestni prihodki (6=4-5)
=	Bruto dohodek banke (7=3+6)
-	Operativni stroški (8)
=	Neto dohodek (9=7-8)
+/-	Neto rezervacije (10)
=	Poslovni izid pred obdavčitvijo (11)
-	Davki (12)
=	Poslovni izid po obdavčitvi (13=11-12)

Vir: Košak, 2007

1.3 BANČNI PRODUKTI IN STORITVE

Vse bančne produkte in storitve lahko razdelimo – tako kot že bilanca stanja banke pove – v dve kategoriji, bodisi med naložbe bodisi med obveznosti banke. Tako prve kot druge se med seboj razlikujejo po ključnih lastnostih: namenu, ročnosti, valuti, stopnji tveganja, komu so namenjene in podobno. Posamezne bančne produkte in storitve za fizične in pravne osebe bomo obravnavali podrobneje v nadaljevanju, zato si na tem mestu oglejmo samo splošno delitev bančnih produktov in storitev, ki je skladna z razporeditvijo v bilanci stanja. Tako med naložbe banke štejemo:

- rezerve (potrebne, presežne, obvezne, likvidnostne),
- vrednostne papirje (ki lahko predstavljajo likvidnostno rezervo ali pa naložbo banke)
- posojila (komitentom, medbančna posojila, posojila državi in podobno),
- druge naložbe.

Med obveznosti banke pa sodijo:

- bančne vloge oziroma depoziti (vpogledne in nevpogledne vloge),
- nedepozitne obveznosti (sem štejemo posojila centralne banke, drugih poslovnih bank ter izdane dolžniške vrednostne papirje),
- kapital banke.

(povzeto po Košak, 2007).

1.4 OSNOVNE VRSTE TVEGANJ IN NAČELA UPRAVLJANJA Z NJIMI

Tveganje lahko opredelimo kot razmere, v katerih obstaja negotovost prihodnjih dogodkov.

Tveganje sestavljajo različni elementi in sicer:

- nedoseganje načrtovanih ciljev,
- možnost napačnih odločitev,
- možnost izgube premoženja,
- kot nevarnost, da zastavljeni cilj ne bo izpolnjen.

Če tveganje razumemo kot možnost nedoseganja načrtovanih rezultatov in posledic le-tega, obstaja možnost nastanka negativnih in pozitivnih neskladij. Prvo pogosto označujemo kot priložnost, drugo pa kot nevarnost oziroma kot tveganje v ožjem smislu. V kolikor v trenutku odločanja nimamo zanesljivih informacij o prihodnjih gibanjih, je lahko odločitev o prihodnosti negotova.

Tveganje je navzoče v vsaki gospodarski panogi, poslovanje bank pa je zaradi svoje temeljne funkcije in posebnosti izpostavljeno specifičnim vrstam tveganj, za katera je značilna izredno visoka stopnja medsebojne prepletenosti in soodvisnosti. Avtorji v svojih strokovnih literaturah navajajo različne vrste tveganj, ki pa so si vsebinsko zelo podobne. Ena od možnih klasifikacij je delitev bančnih tveganj na finančno in poslovno tveganje, tveganja povezana s kreditnim poslom in tveganja, ki so iz tega izvedena.

Banka za mednarodne poravnave iz Basla pa je uporabila naslednjo osnovno klasifikacijo bančnih tveganj:

- Klasična tveganja bančnega poslovanja:
 - likvidnostno tveganje,
 - kreditno tveganje.
- Tržna tveganja bančnega poslovanja:
 - obrestno tveganje,

- tečajno tveganje,
- investicijsko tveganje,
- tveganje pri trgovanju z opcijami,
- tveganje pri trgovanju s tržnim blagom,
- tehnološko tveganje,
- operativno tveganje.

Banka na primer pri zavarovanju kredita s hipoteko povsem prevzame kreditno tveganje, izguba pa lahko v tem primeru nastane zaradi neizpolnitve obveznosti. Poglavitni vzrok neuspeha bank v sektorju finančnih storitev je v večini primerov prav kreditno tveganje. Zelo pomembno in nevarno pri poplačilu iz naslova hipoteke je tudi tveganje izgube dobrega imena banke, ki se bo pojavilo ob prisilni izselitvi dolžnika. Banka mora z viri in naložbami gospodariti tako, da je sposobna v vsakem trenutku izpolniti svoje obveznosti.

Likvidnostno tveganje se pojavi, če bi upniki iz banke želeli dvigniti ves svoj denar s takojšnjim unovčevanjem dela terjatev. Potem je tu še tveganje obrestne mere, ki se nanaša na izpostavljenost finančnega stanja banke zaradi neugodnih premikov obrestnih mer. V Sloveniji je to tveganje sedaj omejeno zaradi prisotnosti referenčnih obrestnih mer, ki uravnavajo to tveganje. Banka prejema vloge in posoja sredstva tudi v tuji valuti in se srečuje s tveganjem spremembe deviznih tečajev, ki lahko hitro spremenijo strukturo premoženja banke. Banke se lahko pred tem tveganjem zavarujejo z uporabo valutnih terminskih pogodb in opcij. Banka mora sprejeti odločitev, koliko kapitala potrebuje, saj določitev količnika kapitalske ustreznosti predstavlja zelo tanko črto med dobičkom in izgubo (Frank, 2007, 10).

Poseben problem za naše banke pa pomeni pomanjkanje poceni domačih dolgoročnih virov in neurejenost sekundarnega hipotekarnega bančništva. Za odobravanje dolgoročnih kreditov potrebujejo banke namreč ustrezne dolgoročne vire, sicer so izpostavljene likvidnostnemu in obrestnemu tveganju, kar vpliva tudi na ceno kreditov. V razviti Evropi in v ZDA poznajo že desetletja učinkovit sistem, ki pomaga pri iskanju dolgoročnih virov financiranja in temelji na hipotekarni obveznici (Frank, 2007, 10).

Katere vrste tveganj prevzame banka pri sklenitvi 15-letnega kredita za stanovanje s stranko (fizično osebo) s fiksno obrestno mero? Kako se banka lahko zavaruje pred temi tveganji? Kako se lahko zavaruje stranka?

1.5 VRSTE OBRESTNIH MER

Obresti so nadomestilo za uporabo določenega zneska denarja. Znesek obresti je odvisen od **glavnice** (zneska kredita), **časa obrestovanja** (dnevi, meseci, leta...) in **višine obrestne mere** ter **načina obračunavanja obresti** (obrestno obrestni računa ali navadni obrestni račun).

Poznamo različne načine obračunavanja oziroma zaračunavanja obresti:

- **anticipativno** in **dekurzivno** – z vidika trenutka v katerem obračunavamo obresti obstajata dva povsem različna načina obrestovanja. Pri anticipativnem obrestovanju plačamo obresti vnaprej, pri dekurzivnem obrestovanju pa obresti plačujemo sproti

oziroma ob koncu. Vse banke uporabljajo dekurzivni način obračunavanja, anticipativni način pa uporabljajo razne nebančne finančne službe (npr. Orion), da tako prikrijejo dražja posojila,

- **navadni in obrestnoobrestni izračun** – navadni obrestni izračun računa obresti od začetne glavnice, obrestnoobrestni izračun pa računa obresti od začetne glavnice in natečenih obresti,
- **anuitetno in obročno odplačevanje kredita** – izraz amortizacija kredita pomeni odplačevanje kredita. Zneske, s katerimi dolžnik amortizira posojilo pa imenujemo anuitete (če so te enake) ali obroki (če poplačuje vsako periodo enak znesek glavnice in pripadajoče obresti). Vsaka anuiteta ali obrok je sestavljen iz dveh delov - obresti in razdolžnine (glavnice). Banke pri kreditiranju prebivalstva ponujajo le anuitetni način odplačila kredita.

Interkalarne obresti so posebnost anuitetnega načina odplačila kredita. Dejansko so to redne obresti, ki jih kreditojemalec plača od dne črpanja kredita (prejema kredita) do prvega dne v naslednjem mesecu, ko plača prvo anuiteto.

Efektivna obrestna mera (EOM) je bila uvedena skladno z zakonom o potrošniških kreditih in naj bi služila potrošnikom za prepoznavanje dejanske efektivne cene kredita. Efektivna cena kredita naj bi vse dodatne stroške poleg obresti (strošek odobritve, strošek odvetnika, interkalarne obresti...) preračunala v obrestno mero. Tako izražena obrestna mera omogoča kreditojemalcem, da dobijo bolj jasno sliko o ceni kredita in omogoča primerjanje kreditov različnih ponudnikov med seboj. Pri tem pa moramo biti pazljivi, kaj posamezna banka v izračun efektivne obrestne mere vključi. Resda zakon opredeljuje, da je potrebno vključiti vse stroške, vendar pa v praksi ni vedno tako. Pri nekaterih bankah nosi kreditojemalec poleg stroška odobritve kredita tudi strošek odvetnika, ki preveri ali je nepremičnina zastavljiva ali ne (za kredite, zavarovane z zastavo nepremičnine). To je dejanski strošek kreditojemalca, ki pa v izračun efektivne obrestne mere ni vključen, pa bi seveda moral biti. Posledično lahko vidimo, da moramo vedno bančnega svetovalca vprašati, kaj je v izračun efektivne obrestne mere dejansko tudi vključeno.

Variabilna (spremenljiva) obrestna mera je sestavljena iz fiksne marže banke in referenčne obrestne mere EURIBOR, ki se dnevno spreminja in oblikuje na finančnih trgih. Nekateri banke ponujajo možnost izbire dolžine tega obdobja, kar pomeni, da za izbrano obdobje ostane obrestna mera in mesečna obveznost nespremenjena. Banke, ki delujejo v Sloveniji, ponujajo variabilni del obrestne mere, ki se spreminja na vsake tri mesece, polletno ali enkrat letno. Pri variabilni obrestni meri dejansko ne poznamo končnega zneska preplačila kredita.

Fiksna obrestna mera pa je že vnaprej izračunana obrestna mera, kjer kreditojemalec natančno ve, za koliko bo preplačal posojilo. Pri izbiri fiksne obrestne mere se je treba zavedati dejstva, da se skozi celotno obdobje odplačevanja posojila plačuje sorazmerno višjo obrestno mero kot pri variabilni obrestni meri, saj se, kot rečeno, le-ta ne spreminja in ostaja venomer ista. To si lahko razlagamo kot ceno, ki jo plačujemo za to, da se izognemo tveganju pri spremembi višine mesečne obveznosti.

EURIBOR je medbančna referenčna obrestna mera, po kateri so prvovrstne banke znotraj monetarne unije pripravljene dati depozit drugi prvovrstni banki za določeno obdobje.

1.6 OSNOVNA NAČELA ZA FINANČNO USPEŠNOST BANKE

Banke predstavljajo enega izmed ključnih elementov finančnega trga. Zaradi svoje ključne vloge v vsakem narodnem gospodarstvu je pomembno, da je njihovo delovanje zdravo, pregledno in varno. Za zagotavljanje teh načel mora banka (kot tudi druge finančne institucije) zasledovati nekaj temeljnih načel: načelo likvidnosti in solventnosti, načelo varnega poslovanja ter načelo učinkovitosti oziroma dobičkonosnosti in gospodarnosti.

1.6.1 Likvidnost in plačilna sposobnost (solventnost) banke

Likvidnost je sposobnost preoblikovanja nedenarnih delov sredstev v denarno oziroma likvidno obliko. V teoriji obstaja več definicij likvidnosti, kot na primer: 1) likvidnost banke je sposobnost banke, da nemoteno opravlja vse plačilne naloge, ki jih izdajajo njeni komitenti v breme svojih denarnih sredstev v banki; 2) da vrača kredite, ki jih je najela, in da nemoteno opravlja finančne obveze, ki izhajajo iz njenega poslovanja (Bobek, 1989, 24). Likvidnost je najpogosteje navedena kot sposobnost sprotnega poravnavanja obveznosti, ko te zapadejo v plačilo. To pomeni, da je banka sposobna vrniti vložena sredstva komitentov, ko ta zapadejo, ter izplačati komitentom že odobrena posojila. Likvidnost je torej sposobnost banke, da prenese zmanjšanje obsega vlog na pasivni strani ali spremembe v obsegu posojil na aktivni strani v bilanci stanja (Ribnikar, 1989, 93).

Likvidnost je zelo pomembna za poslovno banko, njene komitente in za gospodarstvo kot celoto. Če banka nima na razpolago likvidnih sredstev, ne more poravnati zapadlih obveznosti. V tem primeru banka onemogoča tudi poslovanje svojih komitentov, ker ti ne morejo opravljati evrskih in deviznih transakcij. To pomeni, da se nelikvidnost banke prenaša na njene komitente.

Kadar govorimo o likvidnosti kot lastnosti posamezne banke, moramo razlikovati med likvidnostjo in solventnostjo, ki se nanaša na sposobnost poravnavanja vseh obveznosti, na stanje, v katerem je aktiva banke več vredna kot njene obveznosti. Nasprotna situacija je nesolventnost, ko je vrednost aktive manjša od vrednosti pasive. Gre za to, da nesolventna banka v primeru likvidacije ne more pokriti vseh svojih obveznosti. Nesolventno banko pred propadom lahko reši skoraj izključno centralna banka, ki ji ponudi likvidnostno posojilo oziroma nadomesti manjkajoči kapital (Ribnikar, 1989, 93). Banka lahko kljub svoji nesolventnosti teoretično normalno posluje naprej, če je likvidna, saj je sposobna poravnati tekoče zapadle obveznosti. Vendar pa v praksi nesolventnost povzroči tudi nelikvidnost banke. Komitenti namreč izgubijo zaupanje v banko, ki je nesolventna, in vanjo niso več pripravljeni vlagati svojih sredstev. Oboje povzroči zmanjšanje pritokov denarnih sredstev in hkratio povečanje denarnih odtokov, kar vodi v njeno nelikvidnost. Nesolventnost in nelikvidnost sta v bančni praksi močno povezana, saj tako nelikvidnost kot nesolventnost vodi v prenehanje poslovanja banke.

Odločanje o likvidnosti je odvisno od naložb v kratkoročna in dolgoročna sredstva, prav tako pa so pomembna razmerja med vrstami kratkoročnih in dolgoročnih sredstev ter dolgoročnih obveznosti.

Pri ocenjevanju likvidnosti sredstev je pomembno:

- kakšen čas je potreben za preoblikovanje nedenarnih sredstev v denarno obliko,
- kakšna je možnost, da se nedenarna sredstva preoblikujejo po ali blizu njihove tržne vrednosti.

Za obravnavo likvidnosti sredstva banke na splošno delimo v dva dela: denarne oblike sredstev in nedenarne oblike sredstev. Denarna oblika sredstev je absolutno likvidna, ker jo lahko v vsakem trenutku zamenjamo za nedenarno obliko. Pri nedenarnih oblikah sredstev je

potreben določen čas za preoblikovanje v denarno obliko, zato so te oblike sredstev manj likvidne oziroma nelikvidne.

Likvidna sredstva oziroma denar so pogoj za likvidnost banke in za njeno plačilno sposobnost. Le-ta je odvisna od:

- hitrosti obrata poslovnih sredstev,
- bonitete vseh denarnih plasmajev banke ter stopnja njihove likvidnosti,
- usklajenosti med ročnostjo virov poslovnih sredstev banke ter njenimi naložbami,
- velikosti oziroma rasti bančnih depozitov,
- možnosti dodatne zadolžitve banke na trgu denarja, od drugih bank ter finančnih institucij,
- odstotka slabih naložb v portfelju banke, to je kreditov, katerih vračilo glavnice in pripadajočih obresti s strani bančnih komitentov je vprašljivo.

Poleg načela likvidnosti in solventnosti pa mara banka zasledovati tudi načelo varnosti poslovanja. Najstabilnejši instrument denarne politike je obvezna rezerva, ki jo morajo imeti banke pri Banki Slovenije. Z instrumentom obvezna rezerva ima centralna banka močan vpliv na poslovanje poslovnih bank, ker določa osnovo in višino obvezne rezerve, s tem pa vpliva na kreditni potencial poslovne banke, saj ta ne sme vse pasive plasirati v kredite. Del aktive premoženjske bilance poslovne banke zavzemajo rezerve. Rezerve lahko razdelimo na potrebne in presežne. Potrebne so tiste, ki jih mora imeti banka, da lahko normalno posluje, vse dodatne rezerve pa imenujemo presežne rezerve. Ker govorimo o optimalni likvidnosti banke, ki je tudi izhodišče za njeno rentabilnost in obstoj, vam v nadaljevanju predstavljam le potrebne rezerve, saj vse dodatne rezerve povzročajo le stroške in s tem manjšo donosnost banke. Potrebne rezerve so sestavljene iz obvezne in likvidnostne rezerve. Obvezne so predpisane s strani centralne banke in so torej zakonsko določene, likvidnostne pa so namenjene za stalno zagotavljanje likvidnosti banke.

Obvezna rezerva se za vsako poslovno banko izračuna tako, da se od vsake vrste bilančnih virov določi odstotek, ki ga mora imeti banka na svojem poravnalnem računu pri centralni banki. Podlaga, na kateri Banka Slovenije ugotovi potrebno izpolnjevanje obvezne rezerve, je v Sloveniji razdeljena po ročnosti in zajema vse evrske obveznosti, ki jih ima banka z rokom dospelosti do enega leta. Čim bolj kratkoročen je bančni vir, tem večji odstotek mora imeti banka kot obvezno rezervo v gotovini ali na računu pri centralni banki. Obveznik za obvezno rezervo je banka, hranilnica in hranilno kreditna služba s sedežem v Republiki Sloveniji, ki opravlja bančne storitve skladno z zakonom o bančništvu (Uradni list RS, št. 7/99 in 59/01).

Skladno s predpisi centralne banke poslovne banke za vsako naložbo oblikujejo tudi tako imenovane bančne rezervacije, katerih višina je odvisna od tega, kako kvalitetna je naložba. Gre za ustvarjanje rezerv na podlagi ocene, kolikšne izgube bi lahko banka imela s posamezno naložbo. Če banka pričakuje, da neko posojilo ne bo poplačano ali da bo neka finančna naložba propadla, se lahko zavaruje tako, da za znesek naložbe poveča rezerve in s tem zmanjša učinek slabe naložbe, ko res pride do odpisa (<http://www.preberi.si/content/view/1061867/50/#ixzz0P5IBGsd6>, 24.8.2009).

Banka namreč vsaki svoji naložbi (komitentu) skladno z določili opredeli stopnjo tveganja ter jo razdeli v razred od A do E, pri čemer v skupino A sodijo najmanj tvegane naložbe (verjetnost, da kredit ne bo poplačan, je minimalna), v skupino E pa najbolj tvegane. Tako se za razred A oblikujejo rezervacije v višini 1 % od zneska naložbe, za skupino E pa 100 % rezervacije.

1.6.2 Donosnost in gospodarnost poslovanja bank

Donosnost je ena izmed treh ekonomskih načel reprodukcije. Pri uresničevanju tega načela banka s svojimi aktivnostmi v procesu reprodukcije doseže maksimalni poslovni izid s čim manj vloženimi sredstvi.

Donosnost izračunano iz dveh vidikov:

- s poslovnega vidika (donosnost sredstev),
- s finančnega vidika (donosnost kapitala).

Donosnost banke izhaja prvenstveno iz njene zmožnosti in politike pridobivanja finančnih virov (od komitentov in drugih – po čim nižji ceni in v ustrezni ročnosti), od naložbene politike ter od racionalnosti (gospodarnosti) poslovanja nasploh (poslovanje s čim nižjimi stroški).

Nekaj kazalcev, s katerimi merimo uspešnost bank, lahko navedemo: kolikšen delež skupnih stroškov predstavljajo stroški dela in administrativni stroški, kolikšen je delež operativnih stroškov proti bruto dohodku banke, kakšno je razmerje med neobrestnimi prihodki in operativnimi stroški, kakšen je donos na aktivo in na kapital ter kolikšen delež predstavljajo stroški v bruto dohodku. Lahko izračunamo tudi naslednje kazalce:

- obrestna marža na obrestovano aktivo,
- obrestna marža na bilančno vsoto,
- neobrestna marža,
- bruto dohodek na povprečno aktivo. (povzeto po: Banka Slovenije)

Več o tem, kako je z zakonom določeno, da morajo poslovne banke skrbeti za likvidnost poslovanja, lahko preberete v Zakonu o bančništvu na spletni strani http://www.zakonodaja.gov.si/rpsi/r00/predpis_ZAKO4300.html.

1.7 NAČELA POSLOVNE ETIKE V BANČNIŠTVU

Bančna stroka sprejema veliko odgovornost do javnosti. V bančni stroki je zato morda še bolj kot v drugih poklicih pomembna etika. Le če ima bančnik vsa potrebna strokovna znanja in ob tem upošteva tudi etične vrednote, bo njegova informacija in delovanje resnično in pošteno. Kodeks poklicne etike in vedenja je zadeva posameznika, ki služi kot priročnik za sprejemanje utemeljenih odločitev, ki temeljijo na vrednotah. Navsezadnje je etično ravnanje tisto, ki šteje, in ne načela. Nihče ne more narekovati natančnega izida posamezne situacije. Lahko pa pri sprejemanju odločitev uporabljamo splošne vrednote in postopke sprejemanja odločitev, ki jih lahko utemeljimo.

Pri sprejemanju odločitev naj nas vodi zavest, da služimo javnosti kot celoti, ne specifičnim krogom strank na ekskluzivni osnovi. Upoštevati moramo varovanje zasebnosti posameznikov in spoštovanje dobrega duha in vsebine veljavne zakonodaje.

Priročnik za sprejemanje odločitev:

1. Določitev konkretnega etičnega problema/vprašanja.
2. Ugotovitev zunanjih dejavnikov (npr. pravnih, političnih, socialnih, ekonomskih), ki bi lahko vplivali na odločitev.
3. Ugotovitev ključnih vrednot.
4. Ugotavljanje subjektov, ki jih zadeva odločitev, ter določanje odgovornosti predstavnika za stike z javnostmi do teh posameznih subjektov.
5. Izbira etičnih načel, ki služijo kot vodilo pri sprejemanju odločitev.

6. Odločanje in utemeljevanje odločitve v odnosu do vseh strank, na katere vpliva odločitev, in po potrebi tudi v odnosih z javnostmi.

(povzeto po

http://www.piar.si/fileadmin/user_upload/dokumenti/0_GA_Ethics_Appendix_A_B_Aug_2002_v_SLO.doc, 24.8.2009)

1.8 PRODAJNE POTI V BANČNIŠTVU

Pred desetletji so se bančne storitve zaradi neločljivosti od njihovega proizvajalca opravljale le z neposredno interakcijo med porabnikom in proizvajalcem. Tako ljudje niso mogli dvigniti svojih prihrankov, ne da bi se odpravili do najbližje bančne poslovalnice in izgubljali svoj čas s čakanjem v vrsti pred bančnim okencem. Z naglim razvojem informacijske tehnologije pa so se začele odpirati nove tržne poti, ki so omogočile bankam izvajanje storitev tudi brez neposredne prisotnosti porabnika. S tem se je dvignila konkurenčna raven bank, ki so izkoristile nove priložnosti, komitentom pa je bil omogočen dostop do bančnih storitev kjer koli, kadar koli in kakor koli si to želijo.

Prodajne poti v bančništvu¹ lahko razvrstimo v:

- poslovanje prek poslovalnic,
- poslovanje prek pisemskih sporočil,
- obisk bančnih delavcev na domu,
- samopostrežno poslovanje,
- POS (elektronska prodajna mesta),
- telefonsko bančništvo (phone banking),
- direktno bančništvo (home banking),
- elektronski denar (smart cards).

1.9 PREDPISI S PODROČJA BANČNIŠTVA

Čeprav je najpomembnejši pravni dokument s področja bančništva nedvomno Zakon o bančništvu, pa v Republiki Sloveniji veljajo še drugi zakoni, ki urejajo poslovanje bank. Trenutno veljavne zakone s področja bančništva lahko strnemo v naslednje tematske sklope:

- nadzor bančnega poslovanja,
- obrestne mere,
- poslovanje s tujino,
- preprečevanje pranja denarja,
- obvestila za banke držav članic EU,
- izvajanje denarne politike (instrumenti in zavarovanja),
- plačilni in poravnalni sistem,
- poročanje Banki Slovenije (knjigovodsko stanje bank in hranilnic, poročanje o uporabi sodobnih plačilnih sistemov, podatki za namene statistike finančnih računov, poročanje o medbančnih depozitih).

¹ Raziščite, katere prodajne poti uporabljajo naše banke. Obiščite, na primer, spletno stran Nove ljubljanske banke na <http://www.nlb.si> in raziščite njene prodajne poti. Primerjajte jih še s kakšno drugo banko, recimo Unicredit bank na spletnem naslovu <http://www.unicreditbank.si>

Podrobneje si aktualno zakonodajo in pravila ogledate na spletnih straneh Banke Slovenije Zakoni in predpisi – Banka Slovenije
<http://www.bsi.si/iskalniki/zakoni-in-predpisi.asp?txtKljucne=&blank=&selPodrocjeId=252&subPodrocja=I%9A%E8i&MapaId=132&blnCheck=False>.

1.10 POGODBE PRI PRODAJI BANČNIH/FINANČNIH STORITEV

Vsak bančni posel oziroma storitev je opredeljena s sporazumom, ki je pisno opredeljen v obliki pogodbe. Glede na to, ali gre za s strani banke standardizirane posle (in pakete storitev) ali za posle, ki so dogovorjeni in izvedeni »po meri« stranke (tako imenovani individualni pristop), lahko govorimo o bolj ali manj tipskih pogodbah. Praviloma vse pogodbe, tudi tipske oziroma standardne, sestavijo v pravni pisarni pravniki. Sama organiziranost poslovnih postopkov v banki pa določa, kako se pogodbe, ki so podlaga za vsakodnevno sklenjene posle in opravljene storitve, sestavljajo, pregledujejo, hranijo in podobno. Večinoma velja, da tipske pogodbe napišejo, ali bolje rečeno, dopolnijo prodajalci (saj vnesejo samo ključne podatke za posel v sicer tipsko pogodbo: za pogodbo o standardnem kreditu na primer obrestno mero, čas veljavnosti pogodbe, stroške, povezane s poslom, podatke o pogodbeni stranki in podobno), zahtevnejše pogodbe pa sestavljajo pravni strokovnjaki, ki morajo predhodno tudi preveriti določene pogoje za izpeljavo posla (npr. možnost zastavitve nepremičnine pri kreditu, zastavljenem s hipoteko).

Če vas zanima pravna podlaga za bančno storitev odprtje in vodenje transakcijskega računa za pravno osebo, si oglejte na spletni strani vso potrebno dokumentacijo s splošnimi pogoji za opravljanje te bančne storitve: <http://www.skb.si/podj/ucinkovito-trans.html>.

1.11 PRENEHANJE DRUŽBE

Družbe, ki nimajo poplačanih vseh obveznosti družbe in ki nimajo urejenih vseh razmerij z delavci, ne izpolnjujejo pogojev za prenehanje po skrajšanem postopku, v nasprotnem primeru pa se lahko družbeniki odločijo za prenehanje po skrajšanem postopku. Če družbeniki kljub temu želijo doseči prenehanje družbe, naj preučijo druge možnosti prenehanja (redno prenehanje, likvidacija in podobno) (povzeto po <http://e-uprava.gov.si/e-uprava/dogodkiPoslovni.euprava?zdid=1464&sid=1111>, 22.8.2009).

Ko notar sestavi sklep, ki vsebuje vse potrebne podatke za vpis v sodni register in je le-ta potrjen s strani vseh deležnikov, ga predloži za vpis v sodni register.

O zahtevku za vpis v sodni register odloči registrsko sodišče. Sklep o prenehanju registrsko sodišče objavi. V primeru, da ni ugovorov, je potrebno izvesti še vse postopke v banki, s katerimi družbeniki dokončno zaključijo delovanje družbe (poravnava vseh obveznosti, zaprtje transakcijskih in vseh ostalih računov).

1.12 POVZETEK POGLAVJA

Po 2. členu Zakona o bančništvu je banka delniška družba s sedežem v Republiki Sloveniji, ki je pridobila dovoljenje Banke Slovenije za opravljanje bančnih storitev in je vpisana v sodni register. Banka je podjetje, ki se ukvarja z bančnim poslovanjem, najema in daje kredite, opravlja storitve denarnega, kreditnega in kapitalskega prometa in druge storitve. Z makroekonomskega stališča pa je dejavnost vseh bank (bančni sistem države), nemotena preskrba s plačilnimi sredstvi. Poslovna banka je poslovna institucija, ki ponuja finančne storitve in tako zagotavlja nemoten pretok finančnih sredstev v gospodarstvu. Delimo jih na specializirane in univerzalne. Ker je vloga bančništva tako pomembna za celotno gospodarstvo, to področje ureja posebna zakonodaja in predpisi.

Temeljna računovodska izkaza banke sta bilanca stanja banke ali premoženjska bilanca ter izkaz uspeha banke. Ker dajeta oba finančna izkaza informacije o kreditni sposobnosti oziroma likvidnosti banke, je potrebno preverjanje obeh. Ker banke predstavljajo enega izmed ključnih elementov finančnega trga, je pomembno, da je njihovo delovanje zdravo, pregledno in varno. Za zagotavljanje teh načel mora banka (kot tudi druge finančne institucije) zasledovati nekaj temeljnih načel: načelo likvidnosti in solventnosti, načelo varnega poslovanja ter načelo učinkovitosti oziroma dobičkonosnosti in gospodarnosti.

Tveganje lahko opredelimo kot razmere, v katerih obstaja negotovost prihodnjih dogodkov. Tveganje sestavljajo različni elementi, ko na primer: nedoseganje načrtovanih ciljev, možnost napačnih odločitev, možnost izgube premoženja ali kot nevarnost, da zastavljeni cilj ne bo izpolnjen. V bančništvu delimo tveganja v dve veliki skupini: klasična tveganja bančnega poslovanja in tržna tveganja bančnega poslovanja.

Obresti so nadomestilo za uporabo določenega zneska denarja. Znesek obresti je odvisen od glavnice (zneska kredita), časa obrestovanja (dnevi, meseci, leta...) in višine obrestne mere ter načina obračunavanja obresti (obrestno obrestni računa ali navadni obrestni račun).

Prodajne poti v bančništvu lahko razvrstimo v poslovanje prek poslovalnic, poslovanje prek pisemskih sporočil, obisk bančnih delavcev na domu, samopostrežno poslovanje, POS (elektronska prodajna mesta), telefonsko bančništvo (phone banking), direktno bančništvo (home banking) in elektronski denar (smart cards).

1.13 PREVERIMO ZNANJE

1. Kako bi razložili vlogo banke kot finančnega posrednika? Zakaj so banke tako pomembne za delovanje neke družbe, gospodarstva in finančnih trgov?
2. Obrazložite postavke v bilanci stanja in izkazu uspeha banke. Kako lahko banka vpliva na izboljšanje poslovanja – povečanje dobička? Razmislite tudi o posledicah takšnega poslovanja.
3. Katera tveganja poznamo in pri katerih poslih se srečujemo z njimi? Za vsako vrsto tveganj predstavite en primer, kjer se to tveganje pojavlja. Razmislite, kako bi to tveganje omejili ali se pred njim zaščitili.
4. Kako sta povezana tveganje in donosnost v bančništvu? Ali naj banke veliko tvegajo, da dosežejo čim boljši rezultat za svoje lastnike. Argumentirajte svoj odgovor.
5. Katere sodobne prodajne poti poznate v bančništvu? Katerih se osebno poslužujete, kakšno je vaše mnenje o njih?

6. O spletni ponudbi naših bank si lahko preberete ali ogledate na <http://www.diba.si> in <http://www.bankain.si>; primerjajte ponudbi obeh spletnih bank. Bi postali njihov komitent? Argumentirajte svojo odločitev.
7. Katera finančna načela poslovanja banke poznate? Navedite, zakaj so pomembna in kako ta načela vplivajo na zaupanje komitentov.
8. Razložite, zakaj je etično ravnanje v bančništvu pomembno. Navedite primer etičnega in neetičnega ravnanja iz svoje prakse.
9. Svojo stranko sumite pranja denarja. Kako boste ravnali? Kakšne sankcije vas lahko doletijo, če suma ne prijavite?
10. Na spletnih straneh ali drugje poiščite tipsko bančno pogodbo. Katere spremenljivke je treba vnesti v takšno pogodbo, kaj se v takšni pogodbi lahko spremeni? Zakaj imajo banke takšne pogodbe? V čem je to prednost in v čem slabost za stranko?
11. Kaj mora storiti banka v primeru prenehanja družbe?

2 PONUDBA BANK ZA FIZIČNE OSEBE

Uvod

Po podatkih Banke Slovenije zadolženost prebivalstva v Sloveniji znaša približno 27 % bruto domačega proizvod (BDP), kar je še vedno precej manj od povprečne zadolženosti prebivalstva v ostalih državah EU. Agregatni podatki torej ne kažejo stopnje zadolženosti, ki bi bila problematična. Za vsakega posameznika pa zadolžitev lahko postane potencialno problematična predvsem, če se ob nespremenljivem in predvidljivem bremenu odplačevanja dolga nepričakovano zmanjšajo njegovi dohodki, ki so vir za odplačevanje, ali če se nepričakovano poveča breme odplačevanja dolga zaradi zviševanja variabilne obrestne mere. Potencialno bi lahko bilo problematično tudi zniževanje vrednosti nepremičnin v tistih primerih, ko so se posamezniki zadolževali z namenom investiranja v nepremičnine kot kapitalsko naložbo in bi bili prisiljeni likvidirati svoje naložbe s kapitalskimi izgubami.

Podatki za države EU kažejo, da so najbolj zadolženi Danci, najmanj pa prebivalci Litve. V Sloveniji so v letu 2006 obveznosti gospodinjstev predstavljale dobro četrtino BDP (26,6 %), medtem ko se povprečje Evroobmočja giblje okoli 60 %. Slovenija kljub obsežnemu zadolževanju še vedno spada med manj zadolžene države tudi po drugih kazalnikih. Najet dolg gospodinjstev v državah Evroobmočja predstavlja več kot 90 % njihovega razpoložljivega dohodka; dolg DANCEV (zadolženi so kar za 276 % dohodka), NIZOZEMCEV, ŠPANCEV in NEMCEV presega njihov dohodek, v Sloveniji pa smo zadolženi za dobro tretjino (37,2 %). Manj so zadolženi le Litvanci in Poljaki – za okoli četrtino razpoložljivega dohodka.

([http://www.umar.gov.si/index.php?id=78&tx_ttnews\[tt_news\]=332&cHash=707cd007de](http://www.umar.gov.si/index.php?id=78&tx_ttnews[tt_news]=332&cHash=707cd007de), 10.10.2009)

V tem poglavju odgovorili na vprašanja:

Katere bančne storitve so na voljo fizičnim osebam in kakšne so njihove lastnosti? Kateri so motivi za varčevanje in kakšne vrste varčevalnih produktov poznamo? Kakšna osnovna pravila kartičnega poslovanja? Kako kreditirati prebivalstvo in kako poteka postopek odobritve stanovanjskega kredita, zavarovanega s hipoteko?

2.1 VRSTE BANČNIH STORITEV ZA FIZIČNE OSEBE

Za večino univerzalnih bank v Sloveniji predstavlja poslovanje s fizičnimi osebami oziroma prebivalstvom enega od glavnih stebrov poslovanja banke. Zaradi lažje dostopnosti delujejo banke preko razvejane mreže svojih poslovalnic in podružnic, vse več poslov pa je mogoče skleniti tudi preko sodobnih tržnih poti. Poslovanje s fizičnimi osebami je z vidika banke zanimivo predvsem iz razloga zagotavljanja likvidnosti ter pridobivanja relativno cenovno

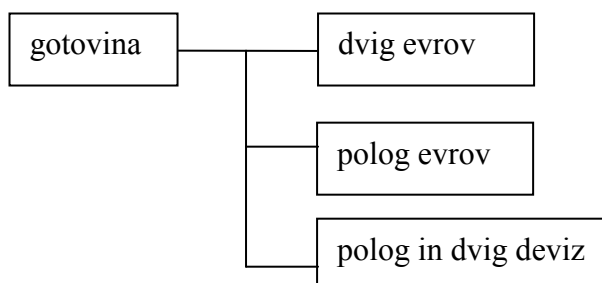
ugodnega vira finančnih sredstev². Tako med osnovne bančne storitve pri poslovanju s prebivalstvom sodijo različne vrste računov (transakcijskih in varčevalnih), razne oblike varčevanja (od varčevalnih računov, vlog, knjižic do depozitov s fiksno ali variabilno obrestno mero ter drugih oblik varčevanja), poslovanje s karticami, ki so lahko po svoji funkciji plačilne ali kreditne, poslovanje z vrednostnimi papirji ter možnosti vlaganja v vzajemne oziroma investicijske sklade. Vse več je tudi kombiniranih bančnih produktov, kjer se za potrebe strank sestavijo storitve, ki zajemajo tako čiste bančne produkte (npr. kredit) v kombinaciji z zavarovalniškimi storitvami (npr. življenjsko zavarovanje ob sočasnem najemu stanovanjskega kredita) ali storitvami investicijskega bančništva (vlaganje v investicijske sklade).

Poslovanje s fizičnimi osebami praviloma banke razdelijo v več segmentov z namenom, da določeni ciljni skupini strank ponudijo bančne storitve, ki jih le-ti potrebujejo in so prilagojene na njihov življenjski slog. Tako ima večina bank ponudbo za otroke, mladostnike in študente, nato pa za veliko skupino aktivnega (zaposlenega) prebivalstva ter posebno ponudbo za upokojene in starejše prebivalstvo. Za bolj premožni segment prebivalstva nudijo storitve osebnega in privatnega bančništva. Vse bančne storitve bodo podrobneje predstavljene v nadaljevanju.

★ Kako do limita na transakcijskem računu kar preko spleta? Poglejte na internetno stran <http://www.limit.si> in komentirajte, ali je tak način poslovanja primeren za delo z denarjem? Navedite argumente za in proti takšnemu načinu poslovanja za banko in za stranko.

2.2 GOTOVINSKO POSLOVANJE IN POSTOPKI

V času najrazličnejših možnosti plačevanja s karticami, čeki in drugimi brezgotovinskimi sredstvi kar pre pogosto pozabimo na gotovino. Dvig in polog gotovine sta mogoča v vseh poslovalnicah banke, pri kateri ima fizična oseba odprt transakcijski ali drugi račun, dnevno omejeni dvigi gotovine (pri nekaterih bankah tudi pologi gotovine) pa so možni tudi preko bančnih avtomatov (za pravne osebe pa banke omogočajo poleg pologa v poslovalnicah tudi polog gotovine prek dnevno-nočnih trezorjev), za vplačilo in izplačilo gotovine pa komitenti uporabljajo obrazce za dvig oziroma polog gotovine. Gotovinsko poslovanje sodi med klasično poslovanje banke, dostopnost tovrstnega poslovanja za komitente pa je odvisna od razvejanosti poslovne mreže posamezne banke oziroma mreže bankomatov.

Slika 2: Gotovinsko poslovanje za fizične osebe

Vir: lasten

² Sredstva na vpogled in depoziti prebivalstva predstavljajo vir financiranja poslovanja banke, s katerim banka »delo« naložbe – kredite prebivalstvu in podjetjem ter drugim. V primeru, da banka nima močnega zaledja v poslovanju s prebivalstvom, si mora sredstva za naložbe sposoditi na finančnem trgu.

2.3 TRANSAKCIJSKI RAČUN IN OSTALI RAČUNI

Transakcijski račun je temeljni bančni depozitni račun bančne stranke - komitenta, namenjen pa je tekočemu plačevanju. Že ime pove, da se prek tega računa opravljajo transakcije. Po eni strani torej banka v breme računa plačuje obveznosti komitenta, po drugi strani pa na ta račun prihajajo plačila različnih dolžnikov imetnika računa.

Banka prejema vplačila na račun in opravlja izplačila za komitenta v mejah sredstev na računu in odobrene prekoračitve pozitivnega stanja na računu, kar na kratko imenujemo plačilni promet. Temeljna značilnost transakcijskega računa je torej prenosljivost oziroma spremenljivost sredstev na njem, zato se sredstva na tem računu praviloma ne obrestujejo ali pa se obrestujejo le simbolično.

Odnos med banko in komitentom temelji na pogodbi in ne na prisili, tako da si vsak komitent lahko izbere svojo banko. Fizična oseba (in tudi pravna) ima lahko glede na potrebe in ugodnosti, ki mu jih ponuja posamezna banka, transakcijske račune pri več bankah.

Transakcijski račun uporabljajo fizične osebe za preprosto vsakodnevno elektronsko ali klasično poslovanje doma in v tujini z mednarodno plačilno kartico BA Maestro, račun pa jim omogoča uporabo čekovnih blanketov in odprtje trajnih nalogov ter omogoča dogovor z banko glede zneska dovoljene prekoračitve (limita). Imetnik računa lahko za poslovanje z njim pooblasti tudi druge osebe.

Glavne značilnosti transakcijskega računa so:

- je transakcijski račun plačilnega prometa, prek katerega banka za imetnike opravlja vplačila in izplačila denarnih sredstev imetnika osebnega računa in opravlja negotovinski plačilni promet v okviru kritja na računu,
- navadni osebni račun lahko odpre domača fizična oseba s stalnim bivališčem v Republiki Sloveniji ali tuja fizična oseba z veljavno bivalno vizo za najmanj 6 mesecev, ki je opravilno sposobna, sprejema pogoje banke in zagotavlja redni priliv sredstev,
- navadni osebni račun lahko odpre tudi mladoletna oseba, ki je dopolnila 15 let in je redno zaposlena ter s stalnim bivališčem v Republiki Sloveniji,
- za poslovanje z navadnim osebnim računom banka imetniku izda BA Maestro kartico
- BA Maestro kartica je tudi plačilna kartica, s katero lahko stranka plačuje blago in storitve doma in v tujini na vseh prodajnih mestih, ki so označena z nalepko BA ali Maestro, ter dviga gotovino na enako označenih bančnih avtomatih,
- pasivne (obresti za pozitivno stanje na računu) in aktivne obresti (obresti za dovoljeno in nedovoljeno prekoračitev) se pripisujejo računu skladno z dogovorom (pogodbo), večinoma pa mesečno in ob saldaciji računa,
- imetnik ima možnost pridobitve redne prekoračitve (limita) v višini polovice rednega priliva.

2.4 STORITVE PLAČILNEGA PROMETA

V Evropskem parlamentu in Svetu je bila 13.11.2007 sprejeta Direktiva o plačilnih storitvah na notranjem trgu (2007/64/ES), ki jo morajo vse države članice EU uvesti v svojo zakonodajo najkasneje do 1.11.2009. Skladno z direktivo je Državni zbor RS 15.7.2009 sprejel Zakon o plačilnih storitvah in sistemih, ki bo nadomestil obstoječi Zakon o plačilnem prometu (objavljen v Uradnem listu 58/27.07.2009).

Cilji direktive in sprejetega Zakona o plačilnih storitvah in sistemih so predvsem:

- zagotoviti vzpostavitev enotnega trga plačilnih storitev na notranjem trgu Evropske unije,

- določiti zahteve za dostop na trg ponudnikom plačilnih storitev, ki niso kreditne institucije,
- določiti enotne pravice in obveznosti uporabnikov in ponudnikov plačilnih storitev v EU,
- določiti pravila glede oblikovanja in upravljanja plačilnih sistemov.

V primerjavi z obstoječim pravnim okvirjem v Sloveniji, ki opredeljuje izvajanje plačilnega prometa, so glavne značilnosti novega zakona:

- večja zaščita potrošnikov in večji obseg obveznosti ponudnikov plačilnih storitev,
- dovoljenje za izvajanje plačilnih storitev bodo lahko poleg bank pridobile tudi plačilne institucije (pogoji in kriteriji za pridobitev dovoljena so določeni v zakonu),
- uvedba plačilnih računov pri plačilnih institucijah, ki bodo namenjeni izključno izvajanju plačil (ne bodo smeli biti v vlogi depozitnega računa),
- opustitev kontrol na obstoj ali pravilnost zapisa računa prejemnika plačila pri izvedbi plačilne storitve (zaradi ukinitve registra transakcijskih računov pri BS v sedANJI vlogi in uvedbe registra transakcijskih računov pri AJPES za namene izvajanja postopka izvršb),
- uvedba možnosti povračila plačilnih transakcij, ki pod določenimi pogoji omogoča potrošniku, da poda svoji banki zahtevo po vračilu sredstev že izvedene direktne obremenitve (do 8 tednov za avtorizirane in do 13 mesecev za neavtorizirane plačilne transakcije),
- spremenjen način zaračunavanja stroškov plačil,
- večji obseg informacij za stranke o izvedenih plačilih (npr. informacija o konkretnem uporabljenem menjalnem tečaju pri plačilu v drugi valuti, o obračunanem nadomestilu, ... in zagotavljanje informacij na papirju ali trajnem nosilcu podatkov),
- obveščanje strank vsaj dva meseca pred spremembo pogojev izvajanja plačilnih storitev,
- omejitev odgovornosti potrošnikov v primeru zlorab na največ 150 EUR (npr. v primeru izgube kartice ali zlorabe elektronske tržne poti).

Medsebojna razmerja izvajalci plačilnega prometa in uporabniki tovrstnih storitev uredijo z novo in posebno okvirno pogodbo ali pa s posamično pogodbo za vsako plačilo posebej.

Oba navedena akta dajeta pravne podlage za vzpostavitev enotnega evropskega plačilnega prostora. Vzporedno s tem pravnim postopkom pod okriljem EPC (Euro Payment Council), in ob intenzivni vzpodbudi Evropske komisije in Evropske centralne banke (ECB), že od leta 2004 teče program SEPA (Single Euro Payment Area), v okviru katerega se evropske banke pripravljajo na poenotenje standardov, instrumentov in sistemov, ki zadevajo plačilni promet znotraj Evrope.

V te priprave so aktivno vključene tudi slovenske banke. S pričetkom veljave PSD in ZPlaSS s 1.11.2009 se velike spremembe na področju plačil ne bodo zaključile, ampak se bodo dogajale vsaj še do leta 2012. Gledano z vidika bank lahko rečemo, da bo najpomembnejši del sprememb, ki zadevajo sama pravila poslovanja in pa vzpostavitev ustrezne infrastrukture, zaključen sredi naslednjega leta, ko bo začela polno delovati domača klirinška hiša in ko bodo banke ponudile uporabnikom novo SEPA pogojem prilagojeno plačilno shemo direktnih obremenitev. Banke bodo svoje stranke o spremembah samostojno in pravočasno obveščale (povzeto po Združenje bank Slovenije, <http://www.zbs-giz.si>, 10.8.2009).

 Za več informacij o spremembah na področju plačilnega prometa si oglejte informacije na spletni stani: <http://www.racunovodja.com/clanki.asp?clanek=4093>.

2.4.1 Transakcije, ki jih banka opravi brez soglasja imetnika računa

V okviru plačilnega prometa lahko banka opravi tudi transakcije brez soglasja imetnika transakcijskega računa, ali bolje rečeno, brez pisnega navodila v obliki naloga ali obrazca.

Vse tovrstne transakcije so opredeljene v pogodbah in banki vnaprej dajejo dovoljenje za izvedbo le-teh v primeru potrebe. Komitent s podpisom pogodbe dovoljuje tudi določene posege v svoj osebni račun, zato je potrebno vsako pogodbo in njena določila skrbno prebrati in pretehtati vse posledice, ki iz določil izhajajo.

★ Kot primer pogodbe, v kateri je opredeljeno, katere transakcije lahko banka opravi brez soglasja imetnika računa, si preberite Splošni pogoji za poslovanje z osebnim računom na spletni strani <http://www.abanka.si/sys/cmsres.aspx?FileId=60607>.

2.5 KARTIČNO POSLOVANJE

Kartice so postale pravzaprav nepogrešljive za takojšnje brezgotovinsko plačevanje, odložena plačila, obročno odplačevanje tako doma kot tudi v tujini. Brez njih se sodobnega poslovanja tako fizičnih kot tudi pravnih oseb ni mogoče več predstavljati.

Vsak imetnik osebnega računa pridobi BA Maestro kartico, s katero izkazuje identiteto, hkrati pa je ta kartica tudi plačilna kartica. Uporablja se jo lahko na prodajnih mestih ter za dvige na bančnih avtomatih.

Banke izdajajo poleg BA Maestro kartic tudi druge plačilne kartice (Mastercard, Visa itd.), ki so podobno kot BA Maestro kartica namenjene za brezgotovinsko plačevanje in dvigovanje gotovine na bančnih avtomatih. Odobritev te kartice pa je odvisna od plačilne sposobnosti stranke ter njenih mesečnih prilivov, saj pri tej vrsti kartice banka stranki odobri mesečni limit porabe, samo porabo na kartici pa stranka poravnava enkrat mesečno za preteklo obračunsko obdobje.

Slika 3: Plačilna kartica MasterCard

Vir: http://www.monitor.si/images/novice/slika/2005_10_28_S_Banka_Koper.jpg,
17.11.2009

Tretja vrsta kartic so posojilne kartice. Posebnost posojilnih kartic je v odobrenem okvirnem posojilu, ki je stranki na voljo za nedoločen čas. Uporabi ga lahko kadarkoli - ob večjem nakupu, za plačilo počitnic ali ob katerikoli drugi priložnosti, ko mesečni proračun tega sicer ne bi dopuščal. Višina odobrenega zneska je odvisna poslovnega sodelovanja z banko. Porabo stranka plačuje enkrat na mesec - vsak mesec plača le del porabe, ostanek pa banka prenese v odplačevanje v naslednjih mesecih. Stranka sama izbere dan v mesecu, ko bo poravnava obveznost do banke. Za porabljeni del okvirnega posojila banka zaračuna obresti, zneski nakupov v tekočem mesecu pa niso obrestovani. Kot imetnik posojilne kartice je stranka nezgodno zavarovana. Kadarkoli želi, lahko svoje obveznosti stranka poravnava tudi v celoti. S posojilno kartico stranka lahko dviguje tudi gotovino.

2.6 VARČEVANJE

Varčevati pomeni preudarno ravnati z denarjem in misliti na prihodnost. Z varčevanjem si lahko izpolnimo želje, si zagotovimo finančno varnost ali pa uresničimo poslovne načrte. Glede na različne situacije in zmožnosti strank imajo banke na voljo različne oblike varčevanj. Ločijo se glede na dostopnost sredstev, na namen in dobo varčevanja ter glede na to, v kateri valuti lahko varčujemo. Večina bank ima tudi posebno ponudbo varčevanja za otroke in mlade, kar naj bi ta segment strank spodbujal, učil in navajal na ravnanje z denarjem. Za vse ostale segmente pa je varčevanje namenjeno predvsem oplemenitju prostih denarnih sredstev, za zagotovitev finančne varnosti ali za varčevanje za kasnejše investiranje.

 Je varčevanje pri naši banki varna naložba? Kaj se zgodi z mojimi privarčevanimi sredstvi v primeru, če banka propade? Poglejte, kako je pri nas urejeno jamstvo vlog za fizične osebe pri nas. Vse to si lahko preberete na spletni strani <http://www.bankacelje.si/vsebina/osebneFinance/varcevanje>.

2.6.1 Varčevalni produkti

Kot že rečeno, večina bank ponuja paleto različnih varčevalnih produktov z namenom, da bi čim večji delež svojih strank spodbudili k temu, da bi prosta sredstva (tista, ki ležijo kot vloge na vpogled na transakcijskih računih) za določeno obdobje vezali ter s tem omogočili banki, da z njimi v dogovorjenem časovnem obdobju tudi razpolaga. Tako banke med svoje varčevalne storitve uvrščajo:

- **depoziti:** od kratkoročnih do dolgoročnih, v različnih valutah, s pripisom obresti ali brez pripisa, s fiksno ali variabilno obrestno mero,
- **varčevalni računi:** z obveznim minimalnim stanjem na računu ali brez njega, z obveznim minimalnim pologom ali brez njega, s postopnim varčevanjem (postopno nalaganje na račun, npr. mesečno), s poljubno ali predpisano višino pologa, z različnimi možnostmi dviga privarčevanih sredstev ter z različnim načinom obrestovanja sredstev na varčevalnem računu (fiksna, variabilna obrestna mera), z možnostjo varčevanja v različnih valutah (EUR, CHF, USD, CAD, AUD, GBP, JPY, SEK, DKK, NOK, HKR), za rezidente in nerezidente,
- **namensko varčevanje:** za pridobitev kredita, rentno varčevanje,
- **varčevanje, kombinirano z življenjskim zavarovanjem:** zelo prilagodljivo življenjsko zavarovanje z varčevanjem, ki daje zajamčen donos na privarčevana sredstva in možnost udeležbe v letnem presežku ter stranko hkrati zavaruje z zelenimi zavarovalnimi kritiji,
- **različne sodobne oblike varčevanja:** strukturirani depoziti, depoziti z zajamčenim izplačilom glavnice ter z obrestno mero, vezano na rast različnih indeksov ter podobno.

2.6.2 Motivi za varčevanje

Fizične osebe varčujejo za najrazličnejše namene, zato so tudi motivi za varčevanje različni. Vsekakor pa lahko razloge za varčevanje razdelimo v nekaj skupin – prvi razlog za varčevanje je varnost, torej varčevanje z namenom ustvarjanja finančne zaloge za nepredvidene situacije (npr. izgubo službe, nepredvidene stroške in podobno); drugi razlog je varčevanje za izpolnitev želja ali potreb, ki zahtevajo večji finančni vložek (npr. nakup avtomobila, plačilo šolnine, dražje počitnice, kasnejši najem stanovanjskega kredita in nakup nepremičnine). Ne smemo pa pozabiti, da ljudje varčujemo tudi zato, da bi si zagotovili finančno neodvisnost in želimo na ta način oplemeniniti sredstva z manjšo stopnjo tveganja.

2.6.3 Varčevanje in investiranje

Kadar se stranka odloči za bančni produkt, katerega donosnost je povezana z določenim tveganjem, ponavadi ne govorimo več o varčevanju, temveč o investiranju sredstev. Tako lahko fizične osebe, če želijo za svoj denar doseči večje donose (seveda tudi ob upoštevanju večje stopnje tveganja izgube), svoj denar investirajo v investicijske sklade ali v vrednostne papirje. Banke strankam omogočajo nakup točk investicijskih skladov oziroma delujejo kot posredniki pri nakupu in prodaji vrednostnih papirjev (trgovanje z vrednostnimi papirji). Za vlagatelje, ki razpolagajo z večjim zneskom denarnih sredstev, namenjeni tovrstnemu oplemenitju, banke nudijo tudi storitve finančnega svetovanja in vodenje osebnega portfelja naložb (upravljanje premoženja in skrbništvo nad vrednostnimi papirji).

Fizične osebe pa lahko svoje denarne presežke naložijo tudi v zakladne menice, za izplačilo katerih jamči Republika Slovenija, predstavljajo pa varno in donosno naložbo prostih denarnih sredstev v državne vrednostne papirje za obdobje do enega leta.

2.7 KREDITIRANJE FIZIČNIH OSEB

Beseda kredit izvira iz latinske besede "credere", kar pomeni zaupati ali verjeti. Kredit je torej tisto, kar je dano na upanje.

Iz literature lahko povzamemo nekaj temeljnih definicij o kreditu (Filipič, Markovič – Hribernik, 1998, 105):

- Kredit je prenos vrednosti na drugo osebo, bodisi denarja, blaga ali storitev, v upanju, da bo ta oseba nekega dne v prihodnosti sposobna in pri volji plačati enako vrednost.
- Kredit je osebni ugled, ki ga nekdo uživa, in zaradi katerega lahko nabavi denar, blago ali delovno silo, tako da ponuja v zameno obljubo plačila v bodočnosti.
- Bistvo kredita je upnikovo zaupanje v dolžnikovo pripravljenost in sposobnost, da plača svoj dolg.
- Kredit lahko označimo kot kratkoročno prodajo denarja.
- Kredit je v pravu, komercialni ali ekonomski pravica, ki jo ima ena oseba, kreditor, da prisili drugo osebo, dolžnika, o plačilu ali da stori kaj drugega, ali krajše povedano, pravica v sedanosti do plačila v prihodnosti.
- Kredit lahko razložimo kot sposobnost, zagotoviti si dobrine ali storitve v sedanosti, v zameno za ekvivalent v prihodnosti.
- Kredit je kupna moč.
- Sposobnost, pridobiti si v sedanosti vrednost, ki se meri v denarju, na osnovi obljube plačila v prihodnjem času in na temelju zaupanja prodajalca v kupčevo pripravljenost in sposobnost, da poravnava svoje obveznosti, je kredit.
- Kredit je prodaja na upanje.

Pri kreditnem poslu se pojavljata dve osebi. Prva oseba je kreditodajalec (upnik), ki daje kredit na upanje. Druga oseba pa je kreditjemalec (dolžnik), ki prejema kredit na upanje. Med njima nastopi kreditno razmerje, torej razmerje med upnikom na eni strani in dolžnikom na drugi strani. V primeru, ko ne pride v istem trenutku do dajatve in protidajatve, nastane kreditno razmerje. Na upnikovi strani nastane terjatev, na dolžnikovi strani pa nastane dolg. To razmerje traja vse dokler niso s strani dolžnika izpolnjene vse pogodbene obveznosti. S kreditom je dolžniku omogočeno, da v sedanosti razpolaga z vrednostjo, ki jo bo ustvaril šele v prihodnosti.

Slika 4: Krediti

Vir: <http://www.krediti.us/krediti.jpg>, 17.11.2009

Zato je kreditni prenos vrednosti vedno povezan z določenim tveganjem. Pri kreditu gre torej za začasen prenos vrednosti, kajti kreditodajalec prenese vrednost na kreditojemalca z namenom in v upanju, da jo bo ta v določenem času vrnil (Crnkovič, 1992, 7).

2.7.1 Osnovna delitev kreditov

S kreditom pridobimo finančna sredstva iz zunanjega vira. Ponudba kreditov je dandanes vedno bolj prilagojena potrebam posameznika in banke se v svoji ponudbi želijo čimbolj prilagoditi povpraševanju. Poznamo več vrst kreditov. Med seboj se razlikujejo po tem, komu so namenjeni ter kakšen je namen porabe sredstev.

Kredite lahko delimo po naslednjih kriterijih (Crnkovič, 1992, 9-26):

- predmet kreditiranja,
- rok kreditiranja,
- namen kreditiranja,
- subjekt kreditiranja,
- zavarovanje kredita,
- način odplačila kredita,
- obresti za kredite.

2.7.1.1 Predmet kreditiranja

Poznamo denarne in naturalne kredite. Denarni se dajejo v denarju, naturalni pa v stvareh. V sedanjosti prevladujejo predvsem le še denarni krediti. Denarne kredite pa ločimo na oblične in brezoblične. Kadar se kreditodajalec in kreditojemalca o kreditu dogovorita za listino (npr. menica), govorimo o obličnih kreditih. V primeru, ko pa se kreditodajalec in kreditojemalca o kreditu dogovorita le na podlagi ustnega dogovora, govorimo o brezobličnem kreditu. Pri tem je bistvo, da gre za različni način nastajanja in potrjevanja kreditnega razmerja, ne pa za različen predmet kredita (blago, denar).

2.7.1.2 Rok kreditiranja

Poznamo kratkoročne, srednjeročne in dolgoročne kredite. V kolikor je odplačilna doba kredita krajša od enega leta, govorimo o kratkoročnem kreditu. Srednjeročni krediti so dani od

dveh do desetih let, dolgoročni krediti pa imajo daljši rok vrnitve (praviloma več kot deset let). Poleg dobe odplačevanja se kratkoročni krediti od dolgoročnih razlikujejo tudi po tem, da je v primeru krajše odplačilne dobe, stopnja kreditnega tveganja manjša, hkrati pa je tudi nižja višina obrestne mere. Zaradi daljše dobe odplačevanja kredita, v kateri je težko predvideti kreditojemalčevo sposobnost odplačevanja in prihodnje gospodarske razmere, je tudi tveganje veliko. Pri dolgoročnih kreditih je značilna višja obrestna mera, saj se z njo do določene stopnje zmanjša kreditno tveganje.

2.7.1.3 Namen kreditiranja

Glede na namen porabe sredstev se krediti ločijo po tem, ali je kredit izplačan v gotovini na transakcijski račun ali pa je porabljen namensko, torej za točno določen namen. Pri namenskih kreditih se kredit črpa na podlagi priložene pogodbe, predračunov ali računov. Dobrine, ki jih kupimo z gotovinskim kreditom, ponavadi tudi porabimo. Z namenskimi krediti pa ponavadi ustvarjamo nova sredstva, torej se naše premoženje večja.

2.7.1.4 Subjekt kreditiranja

Ločimo posredne in neposredne kredite. O neposrednem kreditu govorimo, kadar med ponudnikom kreditnih sredstev in kreditojemalcem ni nobenega posrednika. Kadar pa se med ponudnika kreditnih sredstev in kreditojemalcem vrine posrednik (finančna organizacija), pa govorimo o posrednem kreditu. Bančni krediti so posredni krediti, kajti banke prejmejo sredstva od varčevalcev (vezane vloge oziroma depoziti) in jih nato v obliki kreditov plasirajo nazaj na trg. Ko banke od varčevalcev prejmejo sredstva, postanejo dolžniki, ko pa nato sredstva posodijo, postanejo upniki. Kreditojemalec pa po prejemu sredstev do banke postane dolžnik.

2.7.1.5 Zavarovanje kredita

Pri najemu posojila igra zelo pomembno vlogo zavarovanje kredita. Kreditno tveganje je zelo odvisno od tega, kako ima banka dano posojilo zavarovano. Poznamo več vrst zavarovanj.

Kreditni so lahko zavarovani na naslednje načine:

- zavarovanje pri zavarovalnici (s protiplačilom zavarovalne premije),
- zastava nepremičnine ali premičnine,
- poroštvo dveh ali več kreditno sposobnih porokov,
- zastava prvovrstnih vrednostnih papirjev ali zastava depozita.

V bančnih ponudbah obstajajo tudi krediti brez zavarovanja, vendar pa je ponudba namenjena le komitentom, ki redno prejemajo mesečne prilive iz naslova plače na transakcijski račun odprt pri banki upnici in hkrati poslujejo v skladu s poslovno politiko banke. Glede na poslovanje stranke v preteklosti se banka odloči o prevzemu tovrstnega tveganja.

2.7.1.6 Način odplačila kredita

Glede na odplačilo dolga (glavnice) razlikujemo obročne in amortizacijske kredite. Izraz amortizacija kredita pomeni odplačevanje kredita. Zneske, s katerimi dolžnik amortizira posojilo, pa imenujemo anuitete (če so te enake) ali obroki (če poplačuje vsako periodo enak znesek glavnice in pripadajoče obresti). Vsaka anuiteta ali obrok je sestavljen iz dveh delov: obresti in razdolžnine (glavnice). Banke pri kreditiranju prebivalstva ponujajo le anuitetni način odplačila kredita.

Poleg obročnega in amortizacijskega kredita pa se lahko kreditojemalec odloči, da bo mesečno plačeval le obresti, glavnico kredita pa bo vrnil šele ob zapadlosti kredita. Tovrsten način odplačila kredita je za kreditojemalca najmanj ugoden, kajti dolgovani znesek (glavnica) se v tem primeru nič ne zmanjšuje. Višina mesečnih obresti pa je odvisna od višine

dolga (glavnice). Primer takšnih kreditov so krediti, zavarovani s prvovrstnimi vrednostnimi papirji ali z depozitom.

2.7.1.7 Obresti za kredite

Kreditojemalec si z najemom posojila pridobi možnost, da bo s prejetimi sredstvi pridobil dodano vrednost, vendar pa mora za sposojena sredstva plačati tudi ustrezno ceno oziroma obresti. Temeljna značilnost kredita so torej obresti, ki predstavljajo ceno najema denarja za določeno obdobje in pod določenimi pogoji (zavarovanje kredita, namen porabe in podobno). Praviloma so vsi krediti obrestovani. Za kreditojemalca pa obstajajo tudi brezobrestni krediti. To so krediti subvencionirani s strani različnih ustanov, lahko celo s strani države. S tem želijo spodbuditi nakup določenega blaga ali storitve. Na primer podjetje Harvey Norman d.o.o. svojim kupcem ponuja brezobrestne kredite (subvencionirane kredite) z odplačilno dobo do 36 mesecev. Kupec oziroma kreditojemalec v tem primeru prejme brezobrestni kredit. Obresti pa namesto kreditojemalca plača podjetje Harvey Norman d.o.o.. Pojavljajo pa se tudi krediti z znižano obrestno mero, ki prav tako zmanjšujejo breme kredita in spodbujajo financiranje s kreditom. Nižje obrestne mere lahko odredi tudi država. V tem primeru država pokriva razliko med znižano in normalno obrestno mero.

2.7.2 Hipotekarni kredit

Hipotekarni kredit je dobil ime po hipoteki. Hipoteka je z nepremičnino zavarovana terjatev. Hipoteko opredelimo kot stvarno pravico na tuji stvari. V primeru, če lastnik oziroma dolžnik svojih obveznosti ob dospelosti ne izpolni, se lahko upnik poplača z vrednostjo zastavljene nepremičnine. Zastavna pravica na nepremičnini se pridobi s sklenitvijo zastavne pogodbe ter vpisom v zemljiško knjigo na podlagi odločbe sodišča. Ponavadi je namen kredita povezan z nepremičnino, nakup, izgradnjo ali prenavo nepremičnine. Kredit je zavarovan z zastavo realne vrednosti nepremičnine. Predmet zastave je lahko hiša, zemljišče ali stanovanje, ki ga s sredstvi kredita kreditojemalec kupuje, ali s katero kreditojemalec že razpolaga. V primeru, da kreditojemalec svojih posojilnih obveznosti ne izpolnjuje, ima upnik pravico zahtevati prodajo nepremičnine, ki je zastavljena v njegovo korist. S sredstvi prejetimi od prodaje si lahko upnik svojo terjatev v celoti poplača. To pa stori le v skrajni sili in šele po tem, ko so bile vse možnosti za ohranitev posojilnega razmerja izčrpane. Lastnik nepremičnine ostaja kreditojemalec, prav tako ima še vedno pravico do uporabe nepremičnine, ki jo je zastavil. Nepremičnino, ki je zastavil, lahko tudi proda oziroma odsvoji. V primeru, da gre za prodajo nepremičnine, kreditojemalec s sredstvi, prejetimi od kupnine, poplača svoj dolg, ki ga ima do upnika.

Lahko pa gre tudi za podaritev nepremičnine, na primer družinskemu članu. V tem primeru pa ponavadi obdarjencu ni potrebno za prejeto darilo ničesar plačati. Obdarjenec je tako prejel nepremičnino skupaj s hipoteko. Hipoteka sega na celotno nepremičnino, na njene sestavine, pritikline, prav tako se širi na vse poznejše umetne in naravne sestavine (instalacije, nasadi, ipd). To pomeni, da ni možno zastaviti le dela stanovanja, na primer le spalnico, ampak je potrebno zastaviti celo stanovanje. Čeprav dolžnik poravnava pretežni del dolga, še vedno jamči s celotno nepremičnino (nedeljivost zastavne pravice) (Ribnikar, 1999, 137-140).

Slika 4: Hipotekarni kredit – če se račun ne izide...
Vir: <http://www.index.hr/images2/forsale.jpg>, 17.11.2009

Za banko je pomemben tudi vrstni red vpisa hipoteke na določeni nepremičnini v zemljiški knjigi. Če gre za hipoteko prvega reda, je ta za banko najkakovostnejša in v večini bank imajo takšno poslovno politiko, da je pogoj za pridobitev stanovanjskega kredita, zavarovanega s hipoteko prav vpis banke kot prvega upnika. Višina hipotekarnega kredita se v večini bank ne odobri v 100% vrednosti zastavljene nepremičnine, ampak manj.

Ena od zahtev bank je tudi zavarovanje zastavljene nepremičnine vsaj za primer požara in sklenjeno polico vinkulirati v korist banke upnice. To pomeni, da v kolikor bi prišlo do škodnega primera (požara), bi lahko banka od zavarovalnice zahtevala, da se s odškodnino poplača dolg, ki ga ima zavarovanec, do banke upnice. Dejansko gre le za odstop pravic banki upnici iz naslova sklenjene premoženjske police v primeru nastanka škode.

Poleg tega pa je pri hipotekarnem kreditu za banko pomembna tudi kreditna sposobnost kreditojemalca, saj je le-ta kazalec njegove sposobnosti odplačevanja posojila. Banka preveri varnost in stalnost dolžnikove zaposlitve, vire in višino sedanjih in bodočih dohodkov (plača, dohodki od samozaposlitve, prejete rente, najemnine, dohodke od investicij, pokojnin in podobno). Pri odobritvi kredita sta odločilna dva kazalnika, to sta razmerje med mesečno obveznostjo in mesečnimi prejemki in razmerje med kreditom in vrednostjo nepremičnine (LTV = loan to value). Prvo razmerje kaže sposobnost kreditojemalca, da bo sproti poravnava mesečne obveznosti, razmerje med višino kredita in vrednostjo nepremičnine pa nam pove razliko med ceno posesti in višino zelenega kredita.

2.7.3 Kreditna ponudba in povpraševanje

Za banko predstavlja kreditiranje velik pomen, saj so prihodki iz kreditiranja pretežni del prihodkov, ki jih prejme banka. Kot je bilo že predhodno pojasnjeno, nastane pri kreditu razmerje, ki za banko pomeni terjatev, za kreditojemalca pa dolg. Banka mora imeti takšno politiko kreditiranja, s katero se uspešno vključuje na kreditni trg, kjer se pojavljata ponudba in povpraševanje po kreditih. Na podlagi potreb na kreditnem trgu se oblikujejo različni načini kreditiranja. Zaradi velike konkurence med bankami so banke morale postati zelo prilagodljive in morajo ves čas spremljati dogajanje na trgu ter posledično svojo ponudbo spreminjati

oziroma prilagajati potrebam komitentov. Prilagajanje potrebam se kaže predvsem pri določanju zneska in roka kreditov ter drugih pogojev kreditiranja (Meznarič, 2003, 17).

2.7.3.1 Kreditna ponudba

Banke finančna sredstva, ki jih prejmejo od svojih varčevalcev, ponudijo tistim, ki po njih povprašujejo. Ponudba kredita je tista količina denarja, ki jo je ponudnik pripravljen prodati ob upoštevanju njegove cene. Na kreditnem trgu se srečujeta ponudba finančnih sredstev in povpraševanje po finančnih sredstvih. Z zbiranjem sredstev v bankah (pa tudi v drugih finančnih organizacijah) se v narodnem gospodarstvu tvori kreditna ponudba. Celotna kreditna ponudba v narodnem gospodarstvu je količina denarja, ki so jo pripravljene posoditi banke, kreditni posredniki in varčevalci sami. Ponudba, ki nastane s strani varčevalcev, imenujemo izvirno ponudbo. V kolikor pa se med varčevalce (ponudnike) in povpraševalci vrine posrednik, pa pravimo, da je ponudba izvedena. Pri obeh vrstah ponudbe (izvirna in izvedena) pa gre za denarno maso (gotovina, knjižni denar), ki je v obtoku (Crnkovič, 1992, 129).

Razmerje ponudbe iz obstoječih sredstev in ponudbe iz dodatnih sredstev je izredno pomembno za narodnogospodarska gibanja. Zaradi ponudbe iz obstoječih sredstev se kupna moč nekaterih gospodarskih in gospodinjskih subjektov zmanjša. Pojavlja se pri drugih subjektih, ki iz teh sredstev dobijo kredite. Celotno povpraševanje po blagovnih fondih se na ta način ne poveča, spreminjajo se le povpraševalci. Zaradi ponudbe iz dodatnih sredstev se poveča količina denarja v obtoku, kar vpliva na povečanje povpraševanja po blagu (Filipič, Markovič – Hribernik, 1998, 116).

Banke imajo lastne vire financiranja in tuje vire financiranja. Lastni viri so viri, ki so jih prispevali lastniki ter del dobička, ki ga je banka ustvarila s svojim poslovanjem. Ker so ponavadi vložki lastnikov relativno majhni ter tudi dobiček iz poslovanja (vsaj v začetku poslovanja), je za banko zelo pomemben tuji vir, ki ga ponavadi prejme od svojih varčevalcev v obliki depozita (vezane vloge). Narodni dohodek, ki se ne porabi, v celoti dobi obliko prihrankov prebivalstva in gospodarstva. Iz teh sredstev banke tvorijo kreditno ponudbo. V primeru, da banke zberejo malo kreditnih sredstev iz tega vira, je potrebno poiskati vzroke. Vzrok je lahko v nizkem narodnem dohodku in relativno visoki porabi, ali drugače rečeno, v majhnem obsegu varčevanja prebivalstva in gospodarstva. Prihranke delimo na investicije in ostanek varčevanja (finančno varčevanje). Sredstva, ki nastanejo s finančnim varčevanjem, so neposreden vir kreditnih sredstev bank. Čim več varčevalci porabijo za realne investicije, toliko manj možnosti bo za priliv kreditnih sredstev iz tega vira. Na višino priliva kreditnih sredstev pa vpliva tudi inflacija, ki znižuje realno vrednost prihrankov (denarja), zato v tem primeru varčevalci hitreje porabijo prihranke in jim za varčevanje v bankah ostaja malo.

Poleg omenjenih dejavnikov, ki vplivajo na višino tujega vira, ki ga prejme banka, pa vpliva tudi davčna politika. Kadar država bolj obdavčuje neporabljeni denar kot porabljeni, potem posledični želijo vsi čim prej investirati v osnovna in obratna sredstva.

Del tujih virov sredstev banke pridobijo tudi iz denarnega obtoka. To so sredstva na vpogled (avista), torej sredstva, ki jih ima posameznik na svojem transakcijskem računu, ki pa niso vezana za kakršnokoli obdobje. Posameznik s temi sredstvi lahko razpolaga, kakor želi in kadar želi.

Denarni obtok je sestavljen iz faz gibanja in faz mirovanja. Denar se lahko obrača hitro in so v tem primeru faze mirovanja kratke, lahko pa se obrača počasi in so zato faze mirovanja dolge. Obtočni ritem tako bankam zagotavlja, da zberejo del kreditnih sredstev, kajti v času, ko denar miruje, ga lastniki ne potrebujejo in takrat ga banke uporabijo za kreditiranje. (Filipič, Markovič – Hribernik, 1998, 115-118; Crnkovič, 1992, 72-73).

2.7.3.2 Kreditno povpraševanje

Prebivalci se lahko pri razdelitvi dohodka odločajo med varčevanjem in trošenjem. V primeru, da se odločijo za varčevanje, mora biti razpoložljivi dohodek višji od trošenja. Kadar pa je razpoložljivi dohodek nižji od trošenja, pa morajo najeti posojilo. Prebivalci, za razliko od podjetij, ponavadi nimajo drugih virov financiranja in so zato primorani najeti posojilo.

Povpraševanje po neki dobrini na določenem trgu je izraženo v tisti količini dobrine, ki so jo povpraševalci pripravljene kupiti po določeni ceni. Kredit je torej blago, ki se prodaja na kreditnem trgu. Povpraševalci so za kredit pripravljene plačati določeno ceno, ki se imenuje obrestna mera. Povpraševanje po kreditu na kreditnem trgu je torej enaka vsoti kreditov, ki so jo povpraševalci pripravljene najeti po določeni ceni. Kadar je obrestna mera višja, je povpraševanje po kreditu manjše kot pri nižji obrestni meri. Povezanost med povpraševanjem po kreditu in obrestno mero je obratno sorazmerno.

Potrebe po kreditu pa ne smemo enačiti s povpraševanjem po kreditu. Povpraševanje po kreditu lahko delimo na proizvodno, potrošno in državno. Proizvodno nastane zaradi vlaganj v stalna in gibljiva sredstva ter zaradi zagotavljanja likvidnosti podjetja. Z najemom kredita porabniki povečajo svojo kupno moč, ker jim lastna sredstva ne zadostujejo za uresničitev njihovih potreb, nakup potrošnih dobrin, nepremičnine... Iz tega razloga posegajo po kreditih.

Tudi država se kdaj pojavi kot povpraševalec po kreditih in sicer kadar izdatki presegajo prihodke. Zaradi potreb po dodatnih finančnih sredstvih se na kreditnem trgu oblikuje povpraševanje. To izražajo z mislijo, da je povpraševanje po kreditu zato, da ne bi bilo treba čakati, kdaj bo z dohodkom lastnih sredstev ustvarjena kupna moč. Prav tako lahko rečemo, da zaradi neskladja med potrebami in razpoložljivimi finančnimi sredstvi bodisi podjetja ali posameznika, prihaja do povpraševanja na kreditnem trgu. (Crnkovič, 1992,74-78; Filipič, Markovič – Hribernik, 1998, 120-122).

2.7.4 Prednosti in slabosti financiranja s krediti

Prednosti financiranja s kreditom so:

- povečanje kupne moči,
- optimalna likvidnost,
- pospeševanje prodaje blaga,
- pospeševanje rentabilnosti.

Z najemom kredita se kreditojemalcu poveča kupna moč. S povečanjem kupne moči posameznika kredit opravi več nalog:

- posameznike oskrbi s sredstvi, ki jih potrebujejo za prebroditev finančnih težav,
- posamezniki so oskrbljeni s sredstvi, ki so likvidna,
- oskrbi jih s sredstvi, ki so potrebna za uresničitev potreb in želja posameznikov.

Banke plasirajo sredstva v kreditni obliki na denarnem trgu, tisti z dodatnimi potrebami (kreditnejalci) pa nabavljajo sredstva v kreditni obliki. S plasiranjem presežkov sredstev in z najemanjem dodatnih sredstev se vzpostavi stanje optimalne likvidnosti. Kot prednost lahko omenimo, da se s možnostjo najema kredita, posamezniku ponudi možnost za nakup zelenega blaga, ki ga v drugem primeru ne bi mogel kupiti. Zato lahko rečemo, da se s tem tudi pospešuje prodajo določenega blaga ali storitve. Kreditna sredstva pospešujejo rentabilnost, kajti če si posamezniki ne bi sposodili sredstev, bi bil njihov dohodek manjši. Sredstva posodimo zaradi dohodka, ki ga dobimo iz obrestne mere.

Poleg prednosti, ki jih prinaša kreditiranje, poraja kredit tudi negativne vplive. Glavne slabosti financiranja s krediti za prebivalstvo so:

- sposojena sredstva morajo biti vrnjena v roku, ki je določen s pogodbo,
- dolžnik je odvisen od upnika (kreditodajalec določa pogoje kreditiranja),
- sposojena sredstva je potrebno vrniti tudi takrat, kadar se dohodek zmanjšuje (saj je vrnitev kredita vezana na rok, ne pa velikost dohodka),
- obresti je treba plačati v roku,
- odobrena kreditna sredstva so odvisna od razpoložljivega dohodka posameznika,

Pri nekaterih oblikah kreditov se omejuje svoboda pri razpolaganju s sposojenimi sredstvi (namenska vrsta kreditov).

2.8 PROCES KREDITIRANJA ZA FIZIČNE OSEBE

Vsaka banka ima svoj specifični poslovni proces, po katerem odobrava kredite in vse ostale bančne produkte, ki so povezani z določeno mero tveganja. Za primer bomo pogledali poslovni proces odobritve kredita, zavarovanega z nepremičnino.

Hipotekarni kredit (kredit, zavarovan, z nepremičnino) je dolgoročni kredit, namenjen nakupu, gradnji, prenovi nepremičnin, spremembi namembnosti, opremljanju stavbnega zemljišča, izplačilu solastniškega oziroma dednega deleža na nepremičnini, poplačilu projektne dokumentacije v zvezi s stanovanjskimi nameni itd. Zavarovan je z zastavo realne vrednosti, kot so hiše, stanovanja, zemljišča ali poslovne nepremičnine, s katerimi kreditodajalec že razpolaga ali jih s sredstvi kredita kupuje. To so predvsem dolgoročni krediti, saj banke kredite odobravajo tudi za dobo tridesetih let. Seveda je odločitev odvisna od kreditne politike banke.

Temeljnih značilnosti hipotekarnih kreditov je več. Krediti so namenjeni fizičnim osebam, ki pa ob najemu kredita ne smejo biti mlajše od 18 let in ob izteku dobe kreditiranja ne starejše od 75 let. Banke po navadi ponujajo tovrstne kredite tako rezidentom kot nerezidentom, vendar pa mora biti nepremičnina, ki je predmet zastave, na zemljišču RS.

Banke odobravajo stanovanjske kredite skladno z veljavno kreditno ponudbo, politiko in poslovno politiko bank ter s pooblastili, ki veljajo pri odobravanju kreditov. Potencialni lastnik nepremičnine, ki želi za izvedbo nakupa nepremičnine pridobiti sredstva iz naslova hipotekarnega kredita, najprej vloži prošnjo za odobritev kredita pri kreditodajalcu. Čeprav se kreditodajalec lahko poplača iz zastavljene nepremičnine, mora pri odločitvi o odobritvi hipotekarnega kredita kljub temu upoštevati finančno sposobnost in boniteto kreditodajalca. Ocenijo finančne sposobnosti, istovetnosti ter verodostojnosti dokumentacije namenijo banke veliko pozornosti, saj jih, kot finančne posrednike, ne zanima poslovanje z nepremičninami, temveč želijo le dobiti vrnjeno terjatev, seveda z vnaprej dogovorjenimi obrestmi. Pri kreditni sposobnosti preverijo varnost in stabilnost zaposlitve, višino sedanjih in prihodnjih dohodkov ter njihove vire³.

³ Plača, prejete rente, obresti, morebitni dohodki od investicij, preživnin, idr.

Prav tako se ocenjuje življenjski status kreditojemalca, njegovo obstoječe premoženje in sedanja zadolženost. Tako poskušajo kreditodajalci priti do verodostojnih podatkov, na podlagi katerih se odločijo za odobritev. Bančnik nato pregleda vso dokumentacijo, njeno ustreznost⁴ in ugotavlja ustreznost hipoteke ter ustreznost same nepremičnine. Razmerje med višino posojila in vrednostjo nepremičnine daje odgovor na to, ali v zavarovanje ponujena nepremičnina dejansko zagotavlja ustrezno varnost. Banke po navadi odobravajo kredite v višini od 60 % do 80 % vrednosti nepremičnine. Ker je višina odobrenega posojila odvisna od tržne vrednosti zastavljene nepremičnine ob najemu posojila, njene ocenjene življenjske dobe ter ocenjene obrabe nepremičnine v prihodnje, je treba izvesti ocenjevanje ustreznosti nepremičnine. Iz dokumentacije za zastavo nepremičnine mora biti razvidno, da vrednost zastavljene nepremičnine po oceni tržne vrednosti, ki jo izdelata pooblaščenca izvedenec, presega znesek zavarovane terjatve in terjatev, ki je že vpisana v zemljiško knjigo. Nepremičnina, ki se zastavlja, mora biti predmet nakupa s strani kreditojemalca. Za črpanje kredita mora banka pridobiti za nepremičnino, ki je predmet hipoteke, izpisek iz zemljiške knjige, pogodbo o nakupu (overjeno pri notarju) oziroma cenitev nepremičnine, ki jo izvede pooblaščenca sodni cenilec. Ko vlagatelj prošnje pristane na pogoje, ki jih postavi kreditodajalec, pride do sklenitve kreditne pogodbe. Nato bančni uslužbenec naredi končni informativni izračun kredita, poskrbi za poplačilo stroškov, podpis pogodbe in ureditev odplačevanja kredita⁵. S podpisom pogodbe kreditojemalec prizna terjatev banke v višini, kot je določeno v pogodbi, in se zaveže, da bo za zastavljeno nepremičnino skrbel in njene vrednosti ne bo zmanjševal. V pogodbi banke po navadi vstavijo člen, da je kreditojemalec dolžan zastavljeno nepremičnino premoženjsko zavarovati in polico prenesti v korist banke.

Na koncu sledi notarski pregled pogodbe. Notar vsem strankam predloži notarski zapis pogodbe⁶. Podpisani zapis se nato vloži na sodišče, ki vodi zemljiško knjigo, v kateri je treba opraviti vpis hipoteke. Kot je že omenjeno, se zastavna pravica pridobi šele z vknjižbo v zemljiško knjigo.

Sledi črpanje kredita in prenos kredita v odplačilo. Kreditojemalec lahko kredit, skladno z zakonom o potrošniških kreditih, kadarkoli predčasno delno ali v celoti odplača. V primeru delnega odplačila se s sklenitvijo aneksa lahko dogovori za skrajšanje preostale odplačilne dobe ali znižanje dogovorjene mesečne anuitete. Ob dokončnem odplačilu kredita banka po ustaljenih postopkih ukine administrativno prepoved oziroma odjavni trajnik in o tem obvesti kreditojemalca. Prav tako kreditojemalec prejme s strani banke izbrisno pobotnico oziroma dovoljenje za izbris hipoteke, katero mora sam predložiti zemljiški knjigi, da se hipoteka dejansko izbriše (povzeto po Frank, 2007).

Pogoji kredita se med bankami razlikujejo. Kakšne pogoje kredita bo posamezen kreditojemalec pridobil, je odvisno od pogajalskih sposobnosti posameznika ter tudi od manevrskega prostora, ki ga ima posamezna banka. Pri zniževanju obrestne mere in zniževanju stroškov, ki so povezani z najemom kredita moramo biti pozorni na naslednje dejavnike:

⁴ V primeru nepopolne dokumentacije in neustrezne kreditne sposobnosti vlogo zavrnejo oziroma dogovorijo za nižji znesek kredita in pokličejo kreditojemalca k dopolnitvi dokumentacije.

⁵ Kreditojemalce se seznanijo z načinom odplačevanja, z dospelostjo obrokov ter z drugimi določili kreditne pogodbe in splošnimi pogoji za kredite, zavarovane s hipoteko.

⁶ To je posebna oblika zapisa, ki preprečuje naknadno spreminjanje vsebine.

- komitenti bank imajo pri najemu kredita običajno nižjo stopnjo obrestne mere kot nekomitenti,
- nekomitenti morajo biti pozorni na višino obrestne mere, nekatere banke namreč ponujajo nižje obrestne mere, če ob najemu kredita postanemo komitenti,
- krajša kot je odplačilna doba, nižja je stopnja obrestne mere,
- ponavadi pa je nižja tudi stopnja obrestne mere, če se poleg najema kredita pri isti banki odločimo za sklenitev kakšnega varčevanja, sklenitev življenjskega zavarovanja ter uporabo drugih produktov, ki jih imajo v ponudbi (uporaba elektronskega bančništva, uporaba kreditne kartice in podobno).

Dokumentacija, ki jo mora kreditojemalec predložiti za pridobitev kredita, zavarovanega s hipoteko, je sledeča:

- obrazec Vloga za odobritev kredita,
- plačilne liste (koliko plačilnih list mora kreditojemalec predložiti, se od banke do banke razlikuje),
- bančne izpiske (koliko bančnih izpiskov mora kreditojemalec predložiti, se od banke do banke razlikuje),
- kopija osebnega dokumenta ter davčne številke,
- zemljiškoknjižni izpisek nepremičnine, ki je predmet zastave oziroma predmet zavarovanja,
- kopija overjene kupoprodajne pogodbe (v primeru, če je predmet zastave nepremičnina, ki je hkrati tudi predmet nakupa),
- vinkulacija police požarnega zavarovanja v korist banke upnice (odstop pravic banki upnici v primeru nastanka škode).

2.9 DRUGE STORITVE ZA FIZIČNE OSEBE

Poleg bančnih storitev za fizične osebe, ki so že bile predstavljene, pa banke nudijo za svoje komitente tudi paleto drugih storitev. Ponudba se razlikuje od banke do banke, saj želijo s temi storitvami svojim strankam ponuditi tisto, kar potrebujejo in s tem zagotoviti konkurenčno prednost pred drugimi ponudnicami bančnih storitev. Poglejmo nekaj dodatnih storitev, ki jih trenutno nudijo naše banke:

- bančno zavarovalništvo,
- elektronski račun, prejemanje elektronskih izpiskov in drugih računov v elektronski obliki,
- prenosi (avtomatski ali po nalogu) sredstev med računi (npr. iz transakcijskega računa na varčevalni račun in podobno),
- izdaja potovalnih čekov za potovanja v tujino,
- izdaja darilnih čekov,
- storitve Western Union (mednarodna mreža za hitro nakazovanje denarja po celem svetu),
- menjalniški posli,
- sefi.

2.10 PRIVATNO IN OSEBNO BANČNIŠTVO

Privatno bančništvo je namenjeno plemenitenju premoženja oziroma kapitala in je ustvarjeno po meri najzahtevnejših posameznikov. Osnovni namen privatnega bančništva je ob strokovni pomoči usposobljenega bančnega svetovalca za stranko doseči optimalno razpršitev

premoženja z namenom ustvarjanja ustreznega razmerja med donosom, likvidnostjo premoženja in tveganjem. Storitve privatnega bančništva vključuje dnevno spremljanje, analiziranje in pripravo predlogov naložbenih možnosti glede optimalne strukture premoženja strank. Privatni bančnik v sodelovanju z davčnimi in nepremičninskimi strokovnjaki stranki v skladu z njenimi cilji, željami, finančnimi razmerami in odnosom do tveganja načrtuje ustrezno naložbeno strategijo in svetuje pri odločitvi o razpršitvi premoženja ter izbiri primernih finančnih instrumentov.

Osebno bančništvo označuje storitve, ki jih banke, pa tudi nekatere druge finančne ustanove, zagotavljajo omejenemu krogu nadpovprečno premožnih komitentov. Storitve osebnega bančništva odlikujejo preprostost in udobnost, a hkrati zanesljivost in strokovnost. Temelj sodelovanja je z osebnim in diskretnim odnosom med stranko in osebnim bančnikom opravljati storitve osebnega bančništva, ki so oblikovane v skladu s strankinimi cilji, željami in življenjskim slogom. Sodelovanje z osebnim bančnikom prinaša prihranek časa, energije in optimizacijo strankinega poslovanja. Osebni bančnik je usposobljen, da spremlja premoženje svoje stranke in v pogovoru z njo prepozna njene želje in pričakovanja, v okviru katerih lahko stranka ob izbiri prave naložbene odločitve oplemeniti svoja sredstva. Osebni bančnik stranki pravočasno posreduje informacije, ki lahko pomembno pripomorejo k njenim pravočasnim odločitvam glede premoženja, prav tako pa se nanj lahko kadar koli obrne za strokovni nasvet ali mnenje. Stranka osebnega bančništva je deležna več koristi in ugodnosti, saj posluje prek svojega osebnega bančnika, ki, med drugim, zagotavlja, da stranka dobi celovit finančni nasvet na najvišji strokovni ravni brez čakanja v vrsti; hkrati pa osebni bančnik za svojo stranko spremlja želje in potrebe ter jo obvešča o novostih in ugodnostih ponudbe, jo obvešča o zapadlostih depozitov, limitov, naložb in kreditov ter podobno.

2.11 OSNOVE DAVČNIH VIDIKOV BANČNIH PRODUKTOV ZA FIZIČNE OSEBE

Bančne storitve sodijo med finančne storitve in nekatere med njimi (varčevanje, investiranje v vrednostne papirje ter investicijske sklade ter podobno) so podvržene obdavčitvi oziroma na drugi strani davčnim olajšavam. Bolje rečeno, obdavčitvi so podvrženi zaslužki (profiti), ki nastanejo z vlaganjem v te bančne storitve. Vsaka stranka, ki se odloča za uporabo določene bančne storitve, ki je podvržena bodisi obdavčitvi, bodisi davčni olajšavi, bi s tem vidikom morala biti seznanjena in to dejstvo tudi upoštevati pri npr. ugotavljanju neto donosnosti naložbe. Ker se zakoni na tem področju pogosto spreminjajo, si Zakon o dohodnini z vsemi dopolnitvami in spremembami in odgovarjajoče člene lahko preberete na spletnih straneh: http://zakonodaja.gov.si/rpsi/r07/predpis_ZAKO4697.html.

<http://www.banka-celje.si/vsebina/osebneFinance/varcevanje>. Preberite, kako so obdavčene obresti. Menite, da takšna davčna politika spodbuja ali zavira varčevanje prebivalstva? Utemeljite svoj odgovor.

2.12 POVZETEK POGLAVJA

Poslovanje s fizičnimi osebami predstavlja za univerzalno banko enega ključnih stebrov poslovanja. Ponudba za fizične osebe se razlikuje od ponudbe za pravne osebe predvsem zato, ker imajo fizične osebe drugačne potrebe po denarju.

Osnovna ponudba bančnih storitev se sestoji iz naslednjih sklopov storitev oziroma produktov:

- transakcijski in ostali računi ter plačilni promet,

- varčevalni produkti ter storitve investiranja za presežna denarna sredstva,
- vse vrste kreditov (namenski, nenamenski, dolgoročni, kratkoročni, v različnih valutah) oziroma kreditiranje prebivalstva,
- zavarovalniški produkti, oziroma bančni produkti povezani z zavarovalniškimi storitvami,
- ostali bančni produkti, kamor sodijo menjalniški posli, sefi, transferji denarja in podobno.

Vsaka banka za potrebe odobritve posameznih naložb (kreditov vseh vrst) oblikuje poslovne procese, znotraj katerih zbere vso potrebno dokumentacijo in preveri informacije o komitentu, predvsem glede njegove kreditne sposobnosti in ustreznosti zavarovanja naložbe. Kredite lahko stranke črpajo šele, ko so podpisane pogodbe in vzpostavljeno ustrezno zavarovanje kredita (npr. hipoteka, zastava vrednostnih papirjev in podobno).

Sodobne banke svojo ponudbo zasnujejo predvsem na potrebah njihovih komitentov. Tako segmentirajo svoje stranke glede na življenjski slog in potrebe (npr. ponudba za otroke, za dijake in študente, za občane, za upokojence) ter omogočijo različne načine poslovanja z banko (od klasičnega poslovanja v poslovalnicah do elektronskega poslovanja preko sodobnih tržnih poti).

2.13 PREVERIMO ZNANJE

1. Kaj razumete poslovanje s fizičnimi osebami? Zakaj je ta segment poslovanja za banko tako pomemben? Če menite, da ni, utemeljite svoj odgovor.
2. Kaj vse obsega ponudba bank za fizične osebe? Na spletnih straneh bank preverite njihovo ponudbo ter jih primerjajte med sabo. Menite, da banke nudijo preveč ali premalo storitev? Utemeljite odgovor.
3. Kakšno ponudbo imajo banke za različne segmente prebivalstva? Kako se ponudba banke (recimo NLB d.d.) razlikuje za študente in upokojence? Zakaj?
4. Kaj je transakcijski račun, kakšne so njegove lastnosti in čemu je namenjen?
5. Kakšna je razlika med hipotekarnim kreditom in kreditom, zavarovanim z nepremičnino? Opišite proces odobritve kredita. Zakaj je pomembno, da banka pred odobritvijo kredita preveri vse informacije?
6. Kaj je kreditna sposobnost komitenta? Zakaj je pomembno, da je komitent pri najetju kredita kreditno sposoben?
7. Kaj je EURIBOR? Koliko znaša na današnji dan?
8. Kakšna tveganja prevzame banka in komitent, če se odobri dolgoročni kredit v švicarskih frankih?
9. Zakaj je smiselno povezovati bančništvo in zavarovalništvo ter strankam ponuditi storitve, ki zajemajo ta ko bančne kot tudi zavarovalniške produkte?
10. Zakaj ljudje varčujemo? Kakšen je odnos med tveganjem in donosnostjo? Katere bančne varčevalne produkte poznate – opišite jih in opredelite stopnjo tveganja.
11. Katere bančne storitve so obdavčene po Zakonu o dohodnini?

3 PONUDBA BANK ZA PRAVNE OSEBE

Uvod

Banke imajo v svoji ponudbi za pravne osebe najrazličnejše bančne storitve in produkte, ki podjetjem omogočajo poslovanje. V osnovi jih delimo v dve veliki skupini – na tiste, ki so izključno transakcijske ali druge storitve, ki banki ne predstavljajo kreditnega tveganja (na primer poslovanje preko transakcijskega računa) in na tiste, ki s seboj nosijo kreditno tveganje (kjer obstaja verjetnost neplačila obveznosti s strani banke; na primer krediti, poslovne kartice in podobno). Za prvo skupino velja, da jih lahko pridobi vsako podjetje, ki sklene z banko pogodbo, saj se transakcija opravi le, če ima podjetje na svojem računu dovolj dobroimetja. Bančni produkti iz druge skupine pa so namenjeni podjetjem, ki ustrezajo določenim kriterijem, ki so opredeljeni v politiki banke, in imajo ustrezno boniteto. Seveda pa ne smemo pozabiti tudi tretje velike skupine bančnih produktov, ki so namenjene varčevanju oziroma plemenitju sredstev pravnih oseb.

Različna podjetja, pri tem je mišljeno predvsem različna po velikosti, imajo različne potrebe po bančnih produktih in storitvah, zato večina bank z namenom, da bi se s svojo ponudbo približala strankam, le-te segmentira v več skupin. Za pravne osebe imajo tako banke posebne ponudbe za majhna (tudi mikro) in srednje velika podjetja, za velike gospodarske subjekte, za mednarodna podjetja oziroma podjetja, ki veliko poslujejo s tujino, za podjetja, ki se ukvarjajo s projektno in nepremičninsko dejavnostjo in podobno. V nadaljevanju si bomo pogledali najosnovnejše bančne produkte za pravne osebe.

V tem poglavju bomo odgovorili na vprašanja:

Kateri so najpogosteje uporabljeni bančni produkti in storitve za pravne osebe? Kaj je transakcijski (poslovni) račun in katere so njegove lastnosti? Kako deluje plačilni promet, kaj omogoča podjetjem in katere nove plačilne instrumente poznamo? Katere instrumente zavarovanja lahko pravna oseba uporabi, da zavaruje svoje poslovanje s poslovnimi partnerji, ki jim v celoti ne zaupa? Zakaj je za uspešno poslovanje podjetja tako pomemben denarni tok? Kako lahko financiramo poslovanje podjetja? Kako lahko pravna oseba naloži (oplemeniti) presežna denarna sredstva? Kakšna je razlika med financiranjem gospodarstva in gospodinjstev? Kako banka posluje z drugimi finančnimi institucijami?

3.1 TRANSAKCIJSKI (POSLOVNI) RAČUN

Poslovni račun je večvalutni transakcijski račun ki omogoča poslovanje v domačih in vseh tujih valutah. Ta račun je podlaga za opravljanje plačilnega prometa v domovini in plačilnega prometa s tujino ter imetniku računa omogoča tudi poslovanje z gotovino v domači in vseh tujih valutah.

Na poslovni račun pravne osebe je lahko vezano več drugih bančnih produktov in storitev:

- poslovne kartice,
- direktne obremenitve (več o tem v nadaljevanju),
- limit na transakcijskem računu,
- depoziti v domači in tujih valutah,
- naložbe v domači in tujih valutah ter

- uporaba tržnih poti (elektronska banka, dnevno nočni trezor ter ostalo, kar ima posamezna banka v svoji ponudbi).

3.2 PLAČILNI PROMET IN PLAČILNI INSTRUMENTI ZA PRAVNE OSEBE

Pri plačilnem prometu sta poleg varnosti, zanesljivosti in dostopnosti banke posebej pomembna hitrost in stroški plačilnega prometa. V tem kontekstu je za gospodarske subjekte izjemno pomembno, da lahko opravijo čim več prometa znotraj enega bančnega sistema, saj ima interni promet številne prednosti pred eksternim: je objektivno najcenejši, najhitrejši (dejansko se izvaja v realnem času), njegov umik pa je do dve uri daljši od umika za eksterna medbančna plačila prek sistema TARGET2 (vir: <http://www.nlb.si/placilni-promet1>).

Med plačilni sistem pa ne sodi samo sistem plačil v Sloveniji (domač plačilni sistem), temveč banke opravljajo tudi mednarodna, čezmejna in SEPA plačila⁷.

3.2.1 Novi plačilni instrumenti

Storitve novih plačilnih instrumentov lahko izvajajo banke, ki so podpisnice Dogovora o načinu poslovanja s plačilnimi instrumenti s posebno položnico, posebno nakaznico, trajnim nalogom, direktno obremenitvijo in direktno odobritvijo. V poslovanje s plačilnimi instrumenti so poleg poslovnih bank vključeni tudi Združenje bank Slovenije kot krovno združenje bank ter Bankart d.d., ki opravlja vlogo procesnega centra za izmenjavo podatkov o plačilnih instrumentih. Zbirni center Bankart je 1. septembra 2005 dobil licenco za opravljanje posameznih opravil pri izvajanju plačilnega prometa. Podelitev licence omogoča začetek izmenjave podatkov v novih standardih za nove plačilne instrumente. Naloga Zbirnega centra Bankart je, da v elektronski obliki sprejema, sortira in posreduje podatke in informacije o izmenjavi podatkov o novih plačilnih instrumentih vsem udeležencem sistema. Vodi tudi ustrezno statistično spremljavo poslovanja.

Direktna odobritev (DO) je kreditni plačilni instrument, ki se uporablja za izvršitev plačil v manjših zneskih za večje število upravičencev. Med DO štejemo plače, pokojnine, dividende, socialne pomoči, honorarje in podobna nakazila.

Direktna obremenitev (DB) je debetni plačilni instrument, kjer se obveznosti dolžnika do upnika poravnava z neposredno obremenitvijo dolžnikovega oziroma plačnikovega računa. Prek DB dolžniki poravnava redne mesečne obveznosti, kot so stroški elektrike, komunale, vodovoda ipd.

Posebna položnica (PP) je standardiziran papirni plačilni nalog. Izstavi ga upnik dolžniku za poravnavo plačil malih vrednosti in na podlagi katerega plačnik poravna obveznost do upnika. Banka posreduje upniku - izdajatelju posebne položnice podatke o plačilu prek Zbirnega centra Bankart. Dolžnik lahko obveznosti poravna gotovinsko na bančnem okencu ali brezgotovinsko prek sodobnih tržnih poti ali odda v depozitno enoto bančnega avtomata (slednje velja za fizične osebe).

⁷ Več o sistemih plačilnega prometa si preberite na spletnih straneh: <http://www.sepa.si/>, 7.8.2009.

Plaćilni nalog BN 02

NALOGODAJALEC

Ime: Testna firma d.o.o.
 Šifra računa: S I 5 6 9876 6543 2101 234
 Ulica: Dunajska 110
 00 1234-5678-90123
 Mesto: 1000 Ljubljana
 Valuta: EUR
 Datum izdaje: ***1.234.567,00
 Datum plačila: 15.01.2007
 Placilo uporabe zraka za januar

PREJEMNIK

Ime: Pink projekt internacional
 Šifra računa: S I 5 6 9876 6543 2101 234
 Ulica: Vodnikova 165
 11 987-654321
 Mesto: 1000 Ljubljana

Datum postavitve: 15.01.2007
 39d

Slika 5: Posebna položnica

Vir: <http://www.banka-celje.si/vsebina/ostalo/evro/infoPravne/BN02.jpg>, 17.11.2009

Posebna nakaznica (PN) je standardiziran papirni plačilni nalog. Izstavi ga banka po nalogu naročnika posebne nakaznice upniku, na podlagi katerega ta zahteva izplačilo določenega denarnega zneska pri banki podpisnici tega dogovora ali v gotovini na bančnem okencu ali da nalog za izvedbo negotovinskega prenos sredstev na osebni račun.

Trajni nalog (TN) je kreditni plačilni instrument, s katerim plačnik pooblasti svojo matično banko, da poravnava njegove obveznosti ali obveznosti dolžnika, ki se ponovijo vsaj petkrat, v breme njegovega računa in v korist transakcijskega ali drugega računa, pri matični ali drugi banki, podpisnici dogovora. (Uporabi se na primer za poravnavo kreditnih obveznosti, postopna varčevanja in podobno) (povzeto po <http://www.nlb.si/placilni-instrumenti>, 13.8.2009).

3.3 OSNOVE DOKUMENTARNIH PLAČILNIH STORITEV IN INSTRUMENTOV ZAVAROVANJA PLAČIL

Pravne osebe, podjetniki in zasebniki so ves čas izpostavljeni hitro spreminjajočemu se mednarodnemu okolju, zato je ustrezno zavarovanje poslovanja izrednega pomena.

Bančna garancija zmanjšuje nevarnost med poslovnimi partnerji v primeru neplačila ali neizpolnjevanja drugih pogodbenih obveznosti. Pravne osebe jo lahko uporabijo za zavarovanje pred različnimi tveganji, kot so pravočasnost plačila, vračilo posojila, plačilo carinskih dajatev ali varščine in podobno. Zavarovanje pa je možno izvesti tudi menično poroštvo (aval menic) v domači ali tujih valutah. Poznamo več vrst bančnih garancij, na primer: za resnost ponudbe, za dobro izvedbo del, za odpravo napak v garancijskem roku, za pravočasno plačilo po kreditni ali komercialni pogodbi in podobno.

Podjetja, ki želijo dolgoročno uspešno poslovati, morajo pravočasno sprejeti ukrepe za zmanjšanje tveganja tako v mednarodni trgovini kot pri poslovanju doma. Sklenitev pogodbe med kupcem in prodajalcem še ne zagotavlja, da bo kupec dobil željeno blago, prodajalec pa zanj prejel plačilo. Dokumentarni akreditiv in dokumentarni inkaso sta dva glavna plačilna instrumenta, ki to omogočata in to tako v mednarodnem kot v domačem plačilnem prometu.

Dokumentarni akreditiv v domačem in mednarodnem prometu varuje interese obeh strank, tako kupca kot prodajalca, in kot plačilni instrument ponuja visoko varnost poslovanja, saj se s tem tveganje neplačila prenese na banko. Poslovanje poteka skladno z enotnimi mednarodnimi pravili in običaji.

Dokumentarni inkaso je plačilni instrument, ki zagotavlja večjo varnost kot prodaja na odprt račun, namenjen pa je poslovnim partnerjem, ki se med seboj dobro poznajo in zaupajo v kakovost medsebojnih odnosov. Odlikujejo ga nizki stroški, enostaven postopek ter porazdelitev tveganja na oba poslovna partnerja.

S pomočjo izvedenih finančnih instrumentov lahko pravna oseba del tveganj prenese na druge udeležence. Zavaruje se lahko pred gibanjem deviznih tečajev, nestanovitnostjo obrestnih mer in drugimi tržnimi tveganji (povzeto po <http://www.nlb.si/zavarovanje-poslovanja>, 26.8.2009).

3.4 GENERIRANJE POZITIVNEGA DENARNEGA TOKA

Čisti denarni tok je pomemben pokazatelj oziroma ekonomska kategorija, ki jo je treba skrbno preučiti z namenom financiranja poslovanja in razvoja podjetja z razpoložljivim denarjem, ki nastaja kot razlika med prejemki in izdatki. Na daljši rok sta vsebina čistega denarnega toka obračunana in neporabljena amortizacija, razne dolgoročno obračunane rezervacije in še nerazporejen dobiček, na kratki rok, kar je trenutno razpoložljiv denar, pa razlika med pritoki in odtoki denarja.

PRITOKI		ODTOKI	
I. Zafatno stanje denarnih sredstev		I. Odtoki pri poslovanju dejavnosti	
2.669.792,20		57.902.950,99	
1. Pritoki pri poslovanju dejavnosti		a) odtoki iz poslovanja dejavnosti	
a) priloki		b) davki iz dobička in delži iz dobička (razen lastnikov)	
81.885.679,37		700.290,00	
b) izdatki manj končne terjatve iz poslovanja in odtoki		c) izdatki manj končne terjatve	
13.148.734,69		4.521.961,92	
d) izdatki manj končne obveznosti iz poslovanja in PČB		e) izdatki manj končne obveznosti iz poslovanja in PČB	
95.934.613,69		11.127.121,87	
SKUPAJ PRITOKI PRI POSLOVNEM DEJAV. (a+b+c+d)		SKUPAJ ODTOKI PRI POSLOVNEM DEJAV. (a+b+c+d)	
95.934.613,69		74.067.231,88	
2. Pritoki pri investicijski dejavnosti		2. Odtoki pri investicijski dejavnosti	
a) poboljšano zmanjšanje nepredmetnih dolgoročnih sredstev		a) poboljšano povečanje nepredmetnih dolgoročnih sredstev	
0,00		90.206,59	
b) poboljšano zmanjšanje opredmetnih ostalih sredstev		b) poboljšano povečanje opredmetnih ostalih sredstev	
0,00		3.941.793,37	
c) poboljšano zmanjšanje dolgoročnih finančnih naložb		c) poboljšano povečanje dolgoročnih finančnih naložb	
2.406.432,38		0,00	
d) poboljšano zmanjšanje kratkoročnih finančnih naložb		d) poboljšano povečanje kratkoročnih finančnih naložb	
15.242.681,03		0,00	
SKUPAJ PRITOKI PRI INVESTICIJSKI DEJAV. (a+b+c+d)		SKUPAJ ODTOKI PRI INVESTICIJSKI DEJAV. (a+b+c+d)	
17.709.613,40		4.031.999,96	
3. Pritoki pri dejavnosti financiranja		3. Odtoki pri dejavnosti financiranja	
a) povečanje kapitala (manj dobička post. 13)		a) zmanjšanje kapitala (manj izgube post. 13)	
0,00		29.228.106,47	
b) poboljšano povečanje dolgoročnih rezervacij		b) poboljšano zmanjšanje dolgoročnih rezervacij	
0,00		6.000.000,00	
c) poboljšano povečanje dolgoročnih obveznosti iz financiranja		c) poboljšano zmanjšanje dolgoročnih obveznosti iz financiranja	
0,00		0,00	
d) poboljšano povečanje kratkoročnih obveznosti iz financiranja		d) poboljšano zmanjšanje kratkoročnih obveznosti iz financiranja	
0,00		6.779,83	
e) poboljšano povečanje obveznosti do lastnikov iz dobička		e) poboljšano zmanjšanje obveznosti do lastnikov iz dobička	
0,00		0,00	
SKUPAJ PRITOKI PRI DEJAV. FINANCIRANJA (a+b+c+d+e)		SKUPAJ ODTOKI PRI DEJAV. FINANCIRANJA (a+b+c+d+e)	
0,00		29.234.886,30	
II. SKUPAJ PRITOKI (1+2+3)		III. SKUPAJ ODTOKI (1+2+3)	
113.643.826,46		108.334.023,54	

Slika 6: Bilanca finančnih (denarnih) tokov

Vir: http://linux.alpetour-ric.si/web/pin_files/image008.jpg, 17.11.2009

Tako opredeljen čisti denarni tok zato predstavlja temeljni pogoj obstoja in razvoja podjetja ter temeljno merilo finančne učinkovitosti podjetja.

3.5 VARČEVALNI PRODUKTI ZA PRAVNE OSEBE

V bankah nudijo pravnim osebam različne naložbene možnosti, s katerimi lahko oplemenitijo svoja presežna denarna sredstva. Večina podjetij je osredotočena na svojo osnovno dejavnost in investira presežna denarna sredstva v širitev in izboljšanje lastne dejavnosti (na primer nakup novih strojev, nabava materiala ali celo prevzem drugega podjetja z namenom širjenja poslovanja), nekatera pa aktivno upravljajo tudi svoje finančne naložbe, bodisi da gre pri tem

samo za kratkoročno hranjenje presežnih denarnih sredstev za poznejše investiranje, bodisi da gre za dolgoročno investiranje v finančne (bančne) naložbene možnosti.

Po ročnosti jih lahko razdelimo od kratkoročnih (do enega leta) do dolgoročnih (nad enim letom), razlikujejo pa se tudi po stopnji naložbenega tveganja, ki jo vlagatelj ob sklenitvi pogodbe prevzame nase.

Banke tako nudijo različne oblike **depozitov** v domači in tujih valutah, z možnostjo vezave različnih zneskov in za različne ročnosti vezave, z vnaprej določenim rokom zapadlosti ali z možnostjo enodnevne predhodne najave dviga sredstev.

Podjetjem banke nudijo tudi možnosti vpisa **zakladnih menic**. Lastnosti teh vrednostnih papirjev so naslednje:

- zakladna menica je serijski, imenski vrednostni papir, izdan v nematerializirani obliki in vpisan v register vrednostnih papirjev pri KDD,
- izdajatelj vrednostnih papirjev je Republika Slovenija, Ministrstvo za finance,
- izdajatelj izdaja vrednostne papirje v več emisijah, izdaja posamezne emisije pa poteka preko avkcije,
- nominalna proporcionalna obrestna mera posamezne emisije zakladnih menic se oblikuje na avkciji po kriteriju enotne najnižje sprejete cene, dosežene na avkciji, po kateri se količinsko zapolni razpisana emisija,
- prodajna cena se izračuna na podlagi odstotka nominalne vrednosti zakladne menice,
- vmesnih izplačil obresti ni, obresti in glavnica sta v celoti izplačani ob dospelosti zakladne menice v višini nominalne vrednosti zakladne menice,
- obresti se ob izdaji zakladne menice odštejejo v obliki diskonta od nominalne vrednosti zakladne menice,
- vplačilo za vpisane zakladne menice se izvede 2 delovna dneva po izvedeni avkciji,
- dospelost zakladne menice je v skladu s predvidenim koledarjem avkcij praviloma 91. dan pri trimesečni, 181. dan pri šestmesečni in 364. dan pri dvanajstmesečni zakladni menici od dneva vplačila (<http://www.abanka.si/sys/cmspage.aspx?MapaId=240>, 29.8.2009).

Prav tako večina bank pravnim osebam, ki trgujejo na borzah, nudi storitve **posredovanja pri nakupih in prodajah vrednostnih papirjev** na domači in tujih borzah ter na primarnem in sekundarnem trgu, pa tudi druge storitve, kot so terminski nakupi vrednostnih papirjev, nakupi oblikovanih paketov ter dogovori o prodaji in povratnem odkupu vrednostnih papirjev. Za večje zneske banke ponujajo tudi storitev individualnega upravljanja sredstev strank, ki obsega različne kombinacije delniških in obvezniških naložb, prilagojene naložbenim ciljem in omejitvam stranke.

Ena izmed oblik naložbenih možnosti za pravne osebe nudijo tudi **vzajemni skladi**, ki so namenjeni tistim pravnim osebam, ki potrebujejo likvidne naložbe in želijo ob sprejemanju najvišjega naložbenega tveganja dosegati tudi nadpovprečne pričakovane donosnosti. Skladi omogočajo posredno varčevanje v vrednostnih papirji, predvsem v delnicah in obveznicah.

3.6 OSNOVE FINANCIRANJA PODJETIJ

Ena od bistvenih nalog podjetnika je zagotavljanje finančnih virov za nemoten potek poslovanja in rast podjetja. S problemom financiranja se podjetnik sreča že ob ustanovitvi podjetja, z rastjo in širitvijo dejavnosti pa se problem financiranja še pogloblja. Podjetnik se odloča med tem, ali bo rast podjetja financiral z lastnimi viri ali pa si bo potrebna finančna sredstva sposodil. Ob tem seveda ne

smemo pozabiti dejstva, da je podjetnik v malem podjetju večinoma omejen glede na to, kateri finančni viri so mu dosegljivi.

Financiranje kot odločanje o priskrbi različnih virov financiranja je proces, ki obsega tako aktivnosti ugotavljanja potrebnih sredstev, kot tudi aktivnosti pridobivanja virov financiranja.

Podjetje zbira finančna sredstva zaradi različnih namenov: za zagon, razširitev ali modernizacijo proizvodnje, raziskovalne akcije in projekte, nove licence, prodor na domači ali tuji trg, promocijo, prevzeme podjetij, za zagotavljanje likvidnosti, za financiranje zalog – skratka za vse projekte, ki za izvedbo potrebujejo dotok svežega kapitala. Katero obliko oziroma način financiranja bo podjetje izbralo, je odvisno od več dejavnikov.

Vire financiranja lahko najprej razdelimo med notranje in zunanje vire. Kot že ime pove, so notranji viri podjetja tisti, ki nastanejo oziroma so prisotni v podjetju samem, zunanje finančne vire pa lahko podjetje pridobi izven podjetja. V prvo skupino sodi samofinanciranje skozi v preteklosti ustvarjene dobičke in amortizacijo, pomoč pri zagotavljanju financiranja podjetja pa predstavlja tudi »izkoristek notranjih rezerv«: podjetje lahko določena sredstva pridobi iz naslova izboljšanja koeficienta obračanja (to pomeni, da poskrbi, da se denar od trenutka, ko podjetje kupi, na primer, material za proizvodnjo izdelka pa do pa do njegove prodaje in plačila s strani kupcev, čim hitreje obrne). Podjetje se lahko financira tudi s trenutno prostimi sredstvi, vendar mora financiranje zelo dobro načrtovati, da ne zaide v likvidnostne težave. Poznamo pa še dva notranja vira, ki sta na voljo financiranju podjetja: davčne olajšave in prestrukturiranje premoženja.

Še bolj pisana pa je izbira zunanjih virov financiranja podjetja. Izbira najustreznejše oblike je pogojena na eni strani s potrebami podjetja (za kaj bo podjetje pridobljeni denar porabilo) in na drugi strani z možnostmi, ki jih podjetje ima, da dejansko želena sredstva tudi pridobi.

Nov lastniški kapital lahko podjetje pridobi tako preko borze (z izdajo nove emisije delnic) ali pa se dokapitalizira mimo borze (dokapitalizacija obstoječih ali novih lastnikov podjetja, novi vložki vlagateljev tveganih skladov in podobno).

Med dolžniške oblike financiranja podjetja sodijo vse vrste bančnih in drugih posojil ter izdaja obveznic. Slednja oblika pridobivanja dolžniških finančnih virov je primernejša oblika financiranja za večja in velika podjetja.

Dodatna finančna sredstva podjetja lahko predstavljajo različne subvencije, podpore in podobno. Teh oblik financiranja in pomoči malim in srednje velikim podjetjem je iz leta v leto več, predvsem kot spodbuda razvoju podjetništva.

Na koncu pa ne smemo pozabiti še na posebne oblike zunanjega dolžniškega financiranja, kamor sodita predvsem zelo priljubljeni obliki zadolževanja za podjetja: lizing in faktoring.

Shematično bi lahko predstavili vire financiranja podjetja tako, kot kaže spodnja slika.

VIRI FINACIRANJA

NOTRANJE FINANCIRANJE

Samofinanciranje:

dobiček

AMORTIZACIJA

Ostalo notranje financiranje:

IZBOLJŠAVA KOEFICIENTA OBRAČANJA

začasno prosta sredstva

davčne olajšave

prestrukturiranje premoženja

ZUNANJE FINANCIRANJE

Novi lastniški kapital:

preko borze

izven borze

Dolžniške oblike financiranja:

BANČNA POSOJILA

druga posojila

obveznice

Subvencije:

Posebne oblike financiranja:

lizing

faktoring

Slika 7: Viri financiranja podjetja

Vir: Stupica, 2005

Podjetja si prizadevajo oblikovati optimalno finančno in kapitalsko strukturo. Le-ta se odraža v boljših poslovnih rezultatih in tudi v povečanju vrednosti podjetja.

Kolikšna finančna sredstva so potrebna in kakšen je način financiranja, je med drugim odvisno tudi od faze, v kateri se podjetje nahaja. Govorimo o življenjskem ciklu podjetja.

V svoji zgodnji fazi potrebuje podjetje najprej tako imenovani semenski kapital. To so manjši zneski, ki so potrebni za razvoj poslovne ideje in pripravo poslovnega načrta ter nato za samo ustanovitev podjetja. V tej fazi bo podjetje potrebovalo še zagonski kapital za dejavnosti, ki so potrebne pred začetkom komercialnega poslovanja (za razvoj izdelka, za začetno trženje in marketing in podobno). Ta sredstva se v praksi skoraj izključno financirajo z lastniškimi viri.

Ko je podjetje v drugi, tako imenovani razvojni fazi, je veliko lažje pridobiti dolžniške vire in tudi sovlagateljska sredstva. Za to fazo je značilno, da podjetje še nima dovolj svojih (notranjih) sredstev, ker še ne dosega visoke realizacije, potrebuje pa sredstva za dokončanje razvoja izdelka ter za nadaljnjo razširitev in ustvarjanje pogojev za hitro rast prodaje.

V pozni fazi podjetje potrebuje predvsem sredstva, ki so namenjena nadaljevanju pospeševanja rasti podjetja. Ta sredstva je navadno podjetje sposobno zagotoviti z lastnimi (notranjimi) sredstvi, v kolikor pa bi želelo pridobiti zunanje vire, bi – glede na pretekle poslovne rezultate in glede na boniteto – le-te tudi lažje pridobilo (če primerjamo to z mukami in težavami, s katerimi si podjetje »pribori« dolžniške vire financiranja v zgodnejših fazah razvoja).

Poleg odločitve o strukturi kapitala mora podjetje, ko se odloča o dolžniških oblikah financiranja, upoštevati tudi druge dejavnike. Prvi takšen dejavnik je dospelost sredstev: najboljša strategija

financiranja je ujemanje dospelosti dolga z dospelostjo naložb - sanje vsakega podjetnika so, da bi bili plačilni roki na strani kupcev enako dolg (kratki) kot na strani dobaviteljev, skoraj raj bi pa bil, če bi bili slednji daljši; to bi pomenilo, da vas pravzaprav financirajo dobavitelji. Drug dejavnik, ki odloča o tem, kako in koliko se bo podjetje zadolžilo, je raven obrestnih mer in napovedi. V primeru, da so obrestne mere visoke in se pričakuje njihov padec, bo podjetje namesto dolgoročnega dolga uporabilo kratkoročno dolžniško financiranje tudi za dolgoročna sredstva ter počakalo na boljše čase (ko bodo obrestne mere nižje). Naslednja dva dejavnika, ki močno vpliva na strukturo zadolževanja, pa sta sam položaj ali finančno zdravje podjetja ter razpoložljivost dolgoročnih in kratkoročnih posojil na trgu denarja.

3.6.1 Lastniško financiranje

Podjetje prihaja do lastniškega kapitala na različne načine – predvsem je to odvisno od faze razvoja podjetja. Kot smo že povedali, ob ustanovitvi podjetja navadno naložijo lastniški kapital vanj lastniki (podjetniki) in njihove družine. Ta oblika pridobitve lastniškega kapitala z redkimi izjemami najbolj spodbuja podjetnika – lastnika, da bo naredil vse, kar je v njegovi moči, da bo podjetje poslovalo uspešno. Poleg tega pa predstavlja ustrezen obseg lastniškega kapitala tudi dobro osnovo za zadolžitev pri drugih finančnih subjektih, na primer bankah. Posojilodajalci namreč želijo, da bi lastniki naložili v podjetje dovolj lastniškega kapitala, s katerim je mogoče zagotoviti poravnavanje obveznosti do posojilodajalcev tudi takrat, kadar ima podjetje manjšo izgubo iz poslovanja.

V naslednjih fazah razvoja lahko podjetje pridobi dodaten lastniški kapital na zelo različne načine in iz različnih virov, ki so delno odvisni od organizacijske oblike podjetja, delno pa od poslovnih možnosti (oziroma nezmožnosti) podjetja.

Med neformalne vire lastniškega kapitala, ki so ključnega pomena v prvih fazah razvoja podjetja, sodijo: podjetnik in /ali podjetniška skupina, družina in sorodniki, prijatelji, drugi posamezniki in znanci. Poleg tega ožjega kroga vlagateljev pa podjetju na začetku njegove poti lahko s kapitalom pomagajo tako imenovani poslovni angeli (premožni posamezniki, ki na podlagi svetovanja vlagajo svoja privatna sredstva v nova, perspektivna podjetja oziroma dobre podjetniške zamisli) in špekulanti. Prva skupina »vlagateljev« je precej pogosta pri zagonu novega podjetja, medtem ko je profesionalne vlagatelje – poslovne angele in tiste iz skladov tveganega kapitala - precej težje prepričati o izjemnosti vaše podjetniške zamisli. Vsi neformalni viri delijo skupno lastnost, da so praviloma zelo omejeni.

Formalne vire lastniškega kapitala predstavljajo institucije. Te institucije, na primer finančne institucije visoko tveganega kapitala in lokalni razvojni skladi, predstavljajo del organiziranega trga kapitala in so specializirane za lastniško financiranje podjetij v posameznih fazah razvoja. V kasnejših fazah poslovanja – večinoma po ustanovitvi podjetja - lahko podjetje pridobi dodatna sredstva, ki sodijo v skupino lastniškega kapitala, preko vseh institucij, seveda v odvisnosti od organizacijske oblike podjetja in njegove zmožnosti pridobitve dodatnih kapitalskih virov.

3.6.2 Dolžniško financiranje podjetja

Z dolžniškim financiranjem podjetnik prevzame odgovornost za odplačevanje glavnice dolga in pripadajočih obresti. Prednost dolžniškega financiranja v primerjavi z drugimi oblikami je v tem, da podjetnik pridobljena sredstva poplača (vrne) v prihodnosti. Hkrati pa ne prepusti (so)lastništva vlagatelju (torej posojilodajalcu), prav tako pa se posojilodajalec ne vmešava v

upravljanje podjetja in ne kontrolira podjetnika, kako uspešno in učinkovito vodi podjetje. Slabost dolžniškega zadolževanja pa je v tem, da je potrebno sposojeni denar skladno z dogovorom vrniti, skupaj seveda s pripadajočimi obrestmi. To pa je obveznost, ki ni odvisna od rezultatov poslovanja podjetja. Vlagatelji lastniškega kapitala so pripravljene namreč več tvegati, predvsem pa jim nihče ne jamči donosov na vloženi kapital v nasprotju s posojilodajalcem, ki ima s podjetjem sklenjen dogovor o povračilu posojenega denarja.

Najpomembnejši vir dolžniškega financiranja v Sloveniji so banke, ki se pri financiranju podjetij povezujejo tudi z drugimi institucijami, kot so: občine, zavarovalnice, zbornice, ministrstvo RS za gospodarske dejavnosti, javni skladi, podjetniški centri in podobno.

3.7 KREDITI ZA PRAVNE OSEBE

Podjetja imajo za svoje financiranje na voljo različne finančne vire. Kot smo že povedali, sta vrsta in obseg teh odvisna od finančne politike podjetja, od razpoložljivosti virov na finančnem trgu ter nenazadnje od faze življenjskega cikla podjetja. Podjetja, ki so šele na začetku svoje poti, so pri dostopu do finančnih sredstev običajno soočena s številnimi omejitvami.

Pri dolžniškem financiranju ni značilno, da bi ponudnik kapitala (to je banka) posegel v upravljanje podjetja, pač pa skuša svojo finančno naložbo zavarovati na druge načine, med katerimi so najpogostejše vpisovanje hipotek na premoženje in nepremičnine, zastava vrednostnih papirjev in podobno.

Pri tej obliki financiranja podjetij prednjačijo poslovne banke, ki zato igrajo eno pomembnejših vlog pri obstoju, rasti in uspehu podjetja. Podjetnik lahko zaprosi za dolžniško financiranje pri katerikoli banki, vendar bodo banke večinoma odobritev pogojevala tudi delnim ali celotnim prenosom poslovanja. To pomeni, da bodo zahtevale odprtje transakcijskega računa in opravljanje domačega in tujega plačilnega prometa preko njega.

Pogoji in cena posojila so odvisni od bonitete komitenta, kreditne sposobnosti, kvalitete in realnosti poslovnega načrta, likvidnosti, oblike zavarovanj in odplačilne dobe posojila.

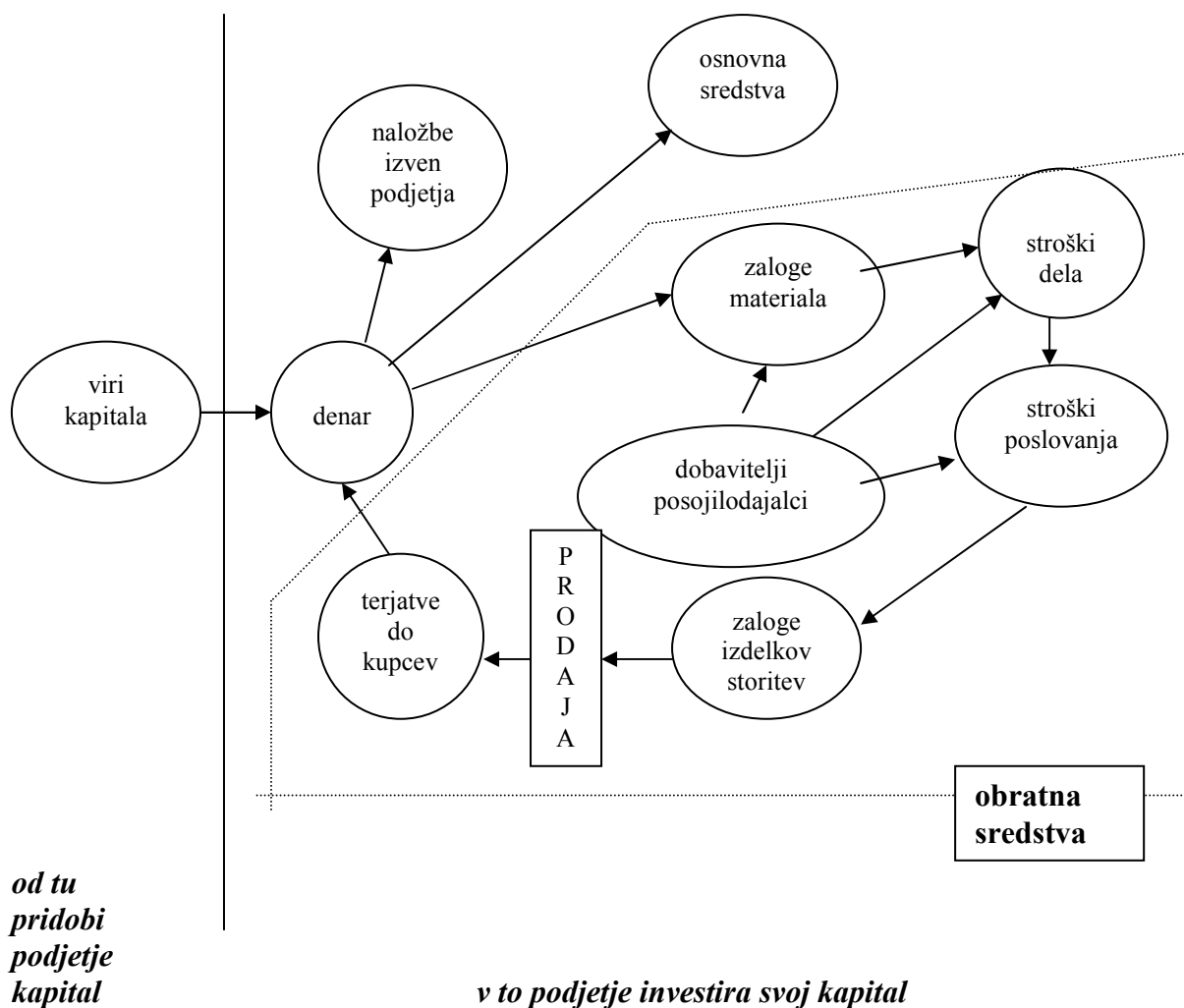
3.7.1 Financiranje poslovanja podjetja s kratkoročnim dolgom

Podjetje se lahko kratkoročno zadolži pri banki in/ali pri drugem podjetju (pri dobaviteljih). V skupino financiranja poslovanja podjetja s kratkoročnim dolgom sodijo vse dolžniške oblike financiranja z zapadlostjo do enega leta. Posojilodajalec pri kratkoročnem posojilu pričakuje, da bo posojilo vrnjeno v relativno kratkem času iz sredstev, ki jih bo podjetje ustvarilo s svojim rednim poslovanjem.

Zelo na splošno lahko rečemo, da so kratkoročni viri financiranja namenjeni predvsem uravnavanju tekoče likvidnosti podjetja, dolgoročni viri pa so namenjeni investicijam. Ker ima podjetje več možnosti oziroma virov, kje se lahko kratkoročno zadolži in na kakšen način, obstaja tudi razlog za tehtanje, kaj se podjetju bolj splača.

Na spodnji sliki vidimo, kam se »porazgubijo« viri lastniškega in dolžniškega kapitala v podjetju. Denar porabimo za nakup osnovnih sredstev in za naložbe izven podjetja. Z njim financiramo zaloge materiala in polizdelkov (lahko nam pri tem pomagajo dobavitelji z odloženim rokom plačila), prav tako pa pokrijemo vse nastale stroške – od stroškov dela, da vseh ostalih stroškov, ki nastanejo ob delovanju podjetja. Ko so izdelki narejeni, financiramo še zaloge končnih izdelkov, vse do trenutka, ko jih prodamo. Potem čakamo na naše kupce, da

nam poravnajo nastale terjatve. Vmes pa še odvedemo DDV ali pa se veselimo njegovega povračila. In krog je sklenjen...

Slika 8: Kje je denar in kako »potuje« po podjetju?
Vir: Stupica, 2005

Kratkoročni dolg nosi s sabo dve ključni lastnosti, ki sta za večino podjetij zelo uporabni: **prilagodljivost** in **razpoložljivost**. Tako se lahko obseg kratkoročne zadolžitve povečuje ali zmanjšuje skladno s širjenjem ali krčenjem obsega poslovanja podjetja. Posebno velika prilagodljivost obsega kratkoročnega financiranja velja za obveznosti do dobaviteljev, seveda pa je to v veliki meri odvisno tudi od poslovnih odnosov in pogodbenih dogovorov med podjetji. Kratkoročno obliko financiranja uporabljajo podjetja predvsem za financiranje zalog in »financiranje« terjatev do kupcev (za premostitev do takrat, ko bodo kupci poravnali svoje obveznosti do podjetja).

Ker je situacija za vsako podjetje na kratek rok veliko lažje predvidljiva kot na dolgi, se tudi banke lažje odločajo za kratkoročno kreditiranje podjetij v primerjavi z dolgoročnim kreditiranjem, še posebej, če gre za podjetja, ki jih še ne poznajo (dovolj) in s katerimi še nimajo izkušenj (pri izpolnjevanju obveznosti).

3.7.2 Financiranje poslovanja podjetja z dolgoročnim dolgom

Uporaba dolgoročnega dolga lahko pomeni na eni strani precejšnje prednosti v poslovanju podjetja, po drugi pa lahko pomeni tudi velike težave pri poslovanju, če dolgoročni dolg ni smiselno in previdno uporabljen ali če se ekonomske oziroma poslovne razmere spremenijo.

V praksi in tudi v teoriji praviloma velja načelo, da je dolgoročni dolg tisti dolg, ki zapade v plačilo oziroma ki ga je potrebno vrniti čez več kot eno leto. Ta opredelitev ne velja vedno, včasih se šteje za dolgoročni dolg tisti dolg, ki zapade v plačilo po treh letih ali celo petih letih, medtem ko se za dolg od enega do treh let ali celo do petih let šteje, da je srednjeročen. To vsaka banka po svoje opredeli, vendar večinoma velja pravilo, da so viri, ki zapadejo do enega leta, kratkoročni, vse ostalo pa je dolgoročno.

Skladno z razdelitvijo finančnega trga na trg s finančnimi naložbami z dospetjem do enega leta (trg denarja) in trg z dospetjem nad eno leto (trg kapitala), je dolgoročni dolg podjetja opredeljen kot kapital – dolžniški kapital, tako kot tudi trajno financiranje lastnikov – lastniški kapital. Seštevek lastniškega in dolžniškega kapitala podjetja je celoten kapital, s katerim podjetje razpolaga. Pojem struktura kapitala se uporablja za opis načina dolgoročnega in trajnega financiranja podjetja ter pove, kolikšen delež predstavlja lastniško in kolikšen delež (dolgoročno) dolžniško financiranje podjetja.

Ko se podjetje odloča o dolgoročni zadolžitvi ter izbira ustrezno razmerje med lastniškim in dolžniškim kapitalom, mora upoštevati celo vrsto dejavnikov. Le-ti so povezani predvsem z značilnostmi podjetja, z razpoložljivostjo dolgoročnih posojil in s stroški zadolževanja. Niti v teoriji niti v praksi ne obstajajo preprosta merila za določanje sestave kapitala v podjetju (tudi napotki »čez palec« imajo toliko »če-jev«, da je skoraj nemogoče dati splošen napotek, ki bi veljal za vsa podjetja in za vse primere).

Prva izbira je izbira primerne razmerja med lastniškim in dolžniškim kapitalom, torej koliko kapitala in koliko dolga. Znotraj kategorije dolžniškega kapitala pa se odločamo o njegovi sestavi. Le-to določajo razmerja med dolgoročnimi in kratkoročnimi posojili, zavarovanimi in nezavarovanimi dolgovi, med posojili s stalno ali gibljivo obrestno mero ter nenazadnje tudi razmerja med različnimi valutami (glede na to, da se lahko zadolžimo v domači ali različnih tujih valutah).

3.8 DRUGE BANČNE STORITVE ZA PRAVNE OSEBE

Med različnimi viri financiranja lahko pravna oseba prav gotovo najde takšno obliko, ki ji najbolj ustreza. V nadaljevanju bosta predstavljeni dve obliki financiranja, ki predstavljata alternativo financiranju poslovanja pravne osebe z dolgom – lizing in faktoring.

3.8.1 Faktoring

Opredelitev za to obliko posla je mnogo. Ena od njih pravi, da pri poslu faktoringa faktor, to je kupec terjatve, odkupi terjatev od prodajalca blaga, prevzame tveganje plačila in nalogo izterjati dolg. Plačilo si faktor zasluži v obliki diskonta pri izplačilu nakupne cene, ki predstavlja nadomestilo za prevzeta tveganja ter vključuje kreditiranje prodajalca terjatve, saj le-ta denar dobi takoj in ne šele ob zapadlosti terjatve.

Slika 9: Proces faktoringa

Vir: http://www.podjetniski-portal.si/resources/files/pic/factoring_small.jpg, 17.11.2009

V posel tako vstopajo trije poslovni partnerji: podjetje, ki prodaja blago ali storitve na posojilo (s tem je mišljeno odloženo plačilo, navadno na odprto in brez dodatnih varščin ali zavarovanj), kupec blaga oziroma storitve in faktor, to je podjetje, ki se ukvarja z odkupom terjatev.

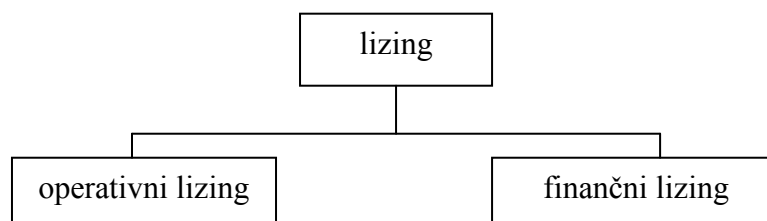
Factoring je zelo primerna (in včasih edina) rešitev za podjetja, ki jim banke niso pripravljene odobriti posojila. Razlogi so lahko naslednji:

- slaba kreditna sposobnost oziroma boniteta podjetja,
- novoustanovljeno podjetje brez finančne preteklosti (pri odobravanju posojil banke veliko stavijo na analizo finančnih izkazov podjetja in njegovo poslovanje v preteklosti),
- hitra rast prometa podjetja in s tem posledično potrebe po likvidnostnih sredstvih za financiranje te rasti,
- podjetje je že zadolženo in ne želi povečevati svojih kratkoročnih finančnih obveznosti,
- podjetje potrebuje likvidnostna sredstva takoj (jemanje posojila pri bankah traja v večini primerov dalj časa kot odkup terjatev).

Factoring lahko opredelimo kot finančno orodje, ki nudi odpravljanje tveganj v finančnem poslovanju, učinkovitejše upravljanje s terjatvami in izboljšanje finančne likvidnosti. Primeren je predvsem za manjša in srednje velika podjetja, ki redno dobavljajo večjemu številu odjemalcev, ker lahko s sprotnim unovčevanjem terjatev prenesejo plačilno tveganje in financiranje kupcev na faktor in s tem več pozornosti posvetijo svoji proizvodni in trženjski dejavnosti⁸.

3.8.2 Lizing

Izraz izvira iz angleškega glagola "to lease", kar pomeni "dati v najem" ali "najeti". Beseda "leasing" ima v Sloveniji različne nazive. Računovodje ji pravijo "najem", uredba o klasifikaciji dejavnosti pa ji pravi "zakup".

Slika 10: Vrste lizinga

Vir: lasten

⁸ Če želite izvedeti več o različnih vrstah faktoringa, kliknite na spletno stran <http://www.prvifaktor.si/>.

V vsakem primeru pa gre za posebno obliko financiranja uporabe opreme in nepremičnin. Ni popolni najem in ni popolno posojilo, čeprav ima elemente obeh. Predmet pogodbe se daje v uporabo lizingojemalcu (ob določenem nadomestilu in za določeno dobo uporabe). Lizingodajalec torej kupi predmet pogodbe in ga da v uporabo lizingojemalcu. Ta zanj plačuje najemnino skladno z lizing pogodbo. Ves čas trajanja lizing pogodbe je lastnik predmeta lizingodajalec. Ob poteku pogodbenega razmerja lahko lizingojemalec predmet pogodbe tudi odkupi.

Razlika med lizingom in kreditom je v zavarovanju terjatve do upnika. Pri lizingu načeloma ni potrebno zavarovati terjatev, ker je jamstvo za premoženje oziroma nepremičnino, ki je predmet lizing pogodbe, sama lastninska pravica lizingodajalca.

Prednosti lizinga pred drugimi oblikami financiranja:

- večje možnosti prilagajanja pogojev financiranja individualnim potrebam,
- postopek odobritve financiranja je hiter in enostaven,
- pravne osebe lahko koristijo določene vplive financiranja preko lizinga na bilanco stanja ter na stroškovno plat poslovanja,
- možnost pridobitve financiranja imajo tudi stranke z nekoliko manjšo kreditno sposobnostjo ter mlada in novo ustanovljena podjetja,
- dodatno zavarovanje investicije pri lizingu tudi za daljše ročnosti običajno ni potrebno,
- financiranje investicij preko nekaterih oblik lizinga ne znižuje vašega kreditnega potenciala in nudi več razpoložljivega obratnega kapitala,
- možnost pridobitve dodatnega obratnega kapitala.

(povzeto po <http://www.nbleasing.si/nlb.asp?FolderId=214>, 25.8.2009)

3.8.3 Zakladništvo

Zakladništvo nudi ščitenje pred različnimi vrstami tveganj, s katerimi se srečujejo stranke pri svojem poslovanju - ščitenje pred obrestnim, valutnim ter blagovnim tveganjem. Storitve ščitenja so lahko standardizirane, največkrat pa gre za storitve po meri, ki so posebno prilagojene potrebam strank (povzeto po <http://www.hypo-alpe-adria.si/si/cms/bank/home.nsf?OpenDatabase&KEY=388&END>, 24.8.2009).

Če želite poglobiti svoje znanje o zakladniških instrumentih in storitvah, si oglejte pregledno in razumljivo zgibanko na spletnih straneh <http://www.skb.si/data/doc/pdf/zakladniski-produkti-in-storitve.pdf>.

3.8.4 Investicijsko bančništvo

Investicijsko bančništvo zajema naslednje glavne skupine storitev:

- **posli primarnega trga** (sem sodijo priprava in izvedba prve prodaje vrednostnih papirjev ter uvrstitev le-teh na organiziran trg);
- **posli sekundarnega trga**, ki zajemajo trgovanje z vrednostnimi papirji, vključujoč vodenje računa vrednostnih papirjev in borzno posredništvo za pravne in fizične osebe na domačem in tujem trgu ter upravljanje portfeljev strank;
- **finančno svetovanje** (izvajanje postopkov in svetovanj pri prevzemih in nakupih podjetij, svetovanje in izvedbo storitev pri organizaciji virov financiranja, optimalni finančni konstrukciji, zadolžitvah pri tretjih osebah in podobno ter vrednotenje podjetij ter priprava investicijskih predlogov)

(povzeto po <http://www.nlb.si/kazipot35-investicijsko-bancnistvo>, 24.8.2009).

3.9 RAZLIKE IN PODOBNOSTI MED FINANČNIMI POTREBAMI PREBIVALSTVA IN PODJETIJ

Finančne potrebe oziroma potrebe po denarju se na splošno razlikujejo med pravnimi in fizičnimi osebami, zato banke nudijo posebej oblikovano ponudbo za prebivalstvo ter posebno ponudbo za podjetja. Na splošno lahko rečemo, da so gospodinjstva v večini primerov celice s presežki denarnih sredstev, ki jih hranijo in varčujejo v bankah, gospodarstvo (podjetja) pa tista, ki denarna sredstva potrebujejo za poslovanje in investicije. Seveda ima tudi prebivalstvo potrebe po kreditiranju: od kratkoročnih oblik kreditiranja (limiti, kartice, kratkoročni krediti), do dolgoročnih potrošniških namenskih ali nenamenskih kreditov in kreditov za rešitev stanovanjskega problema. Značilnost dolgoročnih kreditov za prebivalstvo je v primerjavi s tistimi za pravne osebe, da je odplačilna doba praviloma precej daljša kot pri podjetjih (za stanovanjske kredite, zavarovane s hipoteko, do 30 let, medtem ko je odplačila doba za dolgoročne investicijske kredite praviloma do 12 let). Podjetja praviloma tudi potrebujejo za svoje poslovanje več sredstev, tako dolgoročnih (za investicije) kot tudi kratkoročnih (za tekoče poslovanje). Predvsem to velja za podjetja, ki hitro rastejo in se širijo. Druga razlika je v virih poplačila kreditov – pri fizičnih osebah predstavlja glavni (če ne izključni vir) poplačila kredita prejemki fizične osebe (osebni dohodek in podobno), medtem ko je pri podjetju plačilna sposobnost odvisna od uspešnosti poslovanja podjetja. Slednje je veliko težje določiti za daljšo dobo vnaprej, še posebej v negotovih časih gospodarskih kriz in večjih sprememb. Lahko rečemo, da je kreditiranje gospodarstva na splošno povezano z večjo negotovostjo in posledično večjimi tveganji, zato so dobe kreditiranja praviloma krajše. Zaradi večjih potreb po financiranju investicij pa so zneski kreditov na strani poslovanja s podjetji neprimerno večji kot pri poslovanju s prebivalstvom. Postopki odobravanja, ocene tveganj ter analize kreditne sposobnosti se seveda med obema skupinama bančnih strank razlikujeta, predvsem je ugotavljanje kreditne sposobnosti podjetij bolj zahtevno opravilo in terja večje analitsko znanje ter poznavanje poslovnih modelov ter poslovanja podjetij.

3.10 OSNOVE POSLOVANJA BANKE Z DRUGIMI FINANČNIMI INSTITUCIJAMI

Banke poslov ne sklepajo samo z gospodarstvom (pravnimi osebami) in prebivalstvom (fizičnimi osebami), temveč se veliko bančnega poslovanja odvija v odnosu do država ter drugih finančnih institucij, predvsem drugih bank, zavarovalnic, skladov in podobno. Tako kot pri poslovanju s podjetji in prebivalstvom mora biti banka pozorna na vsa možna tveganja pri poslovanju s finančnimi institucijami ter se ustrezno pred temi tveganji tudi zavarovati. Posli, ki jih sklepa banka z drugimi finančnimi institucijami, so lahko po svoji naravi kratkoročni (npr. kratkoročno zadolževanje na medbančnem trgu ali posojanje denarja čez noč) ali dolgoročni (npr. sindicirana posojila, kjer sodeluje pri kreditiranju velikih poslov oziroma projektov več bank). Banke tudi druge finančne institucije uvrščajo v različne razrede glede tveganosti poslovanja (t.i. rating banke oziroma finančne institucije) ter oceni primerno določijo obseg poslovanja pri poslih, povezanih z različnimi tveganji. Če gre za poslovanje s tujo banko, je potrebno ob vsem tem upoštevati tudi deželno tveganje države, v kateri je registrirana banka in kjer posluje.

Med bankami pa se izvajajo tudi storitve, ki niso povezane s kreditiranjem in zato kreditno tveganje pri teh poslih ni prisotno. Tako banke sodelujejo pri plačilnem prometu in ostalih prenosih (dokumentarni posli in instrumenti zavarovanja plačil). V odvisnosti od tega, kako močno so povezanem med seboj banke (tiste, ki niso sestavni del večjih finančnih grup ali niso navzkrižno lastniško povezane), govorimo o korespondenčnih in kontokorentnih bankah. Kontokorentni odnos med domačo in tujo banko pomeni odprtje nostro računov (računov domače banke pri tuji) ali loro računov (računov tujih bank pri domači).

Korespondenčna banka je tista banka v tujini, s katero je domača banka navezala korespondenčni odnos, zato lahko prek nje posluje s tujino. Korespondenčni odnos nastopi, ko si tuja in domača banka izmenjata kontrolne dokumente: sezname pooblaščenih podpisnikov, telegrafski ključ in SWIFT ključ.

3.11 POVZETEK POGLAVJA

Poslovanje banke s pravnimi osebami predstavlja za vsako univerzalno banko glavno področje delovanja. Med osnovne bančne posle za gospodarstvo sodijo bančne storitve plačilnega prometa v ključno z odpiranjem in skrbništvom na transakcijskimi računi ter ostalimi računi, izvajanje bančnih poslov zavarovanja plačil, kreditiranje poslovanja podjetij ter ponudba finančnih naložb za pravne osebe. Prav tako so podjetjem na voljo zakladniške storitve in storitve investicijskega bančništva.

Podjetja se od fizičnih oseb razlikujejo tudi po potrebah po finančnih sredstvih, ki jih imajo pri poslovanju. Tako banke za podjetja nudijo najrazličnejše oblike financiranja poslovanja, od kratkoročnih (za tekoče poslovanje in zagotavljanje likvidnosti) do dolgoročnih kreditov (za investicije in dolgoročne, stalne zaloge). Samo financiranje podjetja je odvisno od mnogih dejavnikov, predvsem od ocene tveganosti poslovanja in od kreditne sposobnosti podjetja – temu je prilagojen znesek odobrenega kredita, njegova ročnost ter oblika zavarovanja.

Podjetja pa se pri zagotavljanju finančnih virov za svoje poslovanje lahko poslužujejo tudi alternativnih virov, kamor sodita lizing in faktoring. Posebno sta ti dve obliki financiranja primerni za manjša podjetja, podjetja s slabšo bonitetno oceno in za podjetja, ki so komaj ustanovljena.

3.12 PREVERIMO ZNANJE

1. Katere bančne produkte za pravne osebe poznate? Opišite jih in navedite njihove značilnosti.
2. Katere so osnovne značilnosti financiranja poslovanja podjetja? Katere vire ima podjetje na voljo? Opišite jih in navedite njihove značilnosti.
3. Zakaj se toliko podjetij odloča za financiranje poslovanja z bančnim kreditom (kratkoročnim in dolgoročnim)? Kako se naša praksa razlikuje od npr. prakse financiranja podjetij v ZDA?
4. Kaj naj podjetje financira s kratkoročnim bančnim kreditom, kaj z dolgoročnim? Zakaj je takšna delitev pomembna? Razmislite, kaj bi se lahko zgodilo, če podjetnik ne bi upošteval tega napotka o financiranju poslovanja podjetja. Lahko navedete kakšen odmeven primer, ko se menedžerji podjetij niso držali teh načel? V kakšne težave je zašlo podjetje?
5. V kaj lahko podjetje naloži svoja presežna sredstva? Opišite nekaj naložbenih možnosti in opredelite njihove značilnosti, predvsem stopnjo tveganja.
6. Katere alternativne vire bančnemu posojilu poznate? Opišite te načine financiranja poslovanja podjetja.
7. Opredelite prednosti in pomanjkljivosti lizinga.
8. Opredelite prednosti in pomanjkljivosti odkupa terjatev (faktoringa).
9. S katerimi posli se v banki ukvarja zakladništvo in s katerimi investicijsko bančništvo?
10. Kakšna je razlika za banko pri financiranju prebivalstva in gospodarstva?

11. Katere posle sklepa banka z drugimi finančnimi institucijami? Poiščite na spletnih straneh bank primer sodelovanja banke s kakšno drugo institucijo (npr. skladom) pri financiranju gospodarstva? Opišite, zakaj je takšno sodelovanje pomembno za razvoj in spodbudo gospodarstva.

*Če želite poglobiti znanje z navedenega področja – priporočilo za nadaljnje branje:
Mateja Stupica : DENAR, DENAR, DENAR. PRIROČNIK ZA ZADOLŽEVANJE MALIH IN
SREDNJIH PODJETIJ TER SAMOSTOJNIH PODJETNIKOV, Založba Legat, 2005.*

4 POSLOVANJE BANKE V ZALEDNIH SLUŽBAH

Uvod

Če si predstavljamo banko kot ledeno goro, potem so vse tisto, kar je pod vodo in skrito očem – zaledne službe.

V tem poglavju bomo odgovorili na vprašanja:

Kakšna je vloga zalednih služb v banki? Kaj morajo poročati banke in katerim institucijam? Zakaj banke morajo poročati različnim institucijam? Kaj je Basel II? Kako banke preprečujejo pranje denarja?

4.1 ZALEDNE SLUŽBE V BANKAH

SKLEP o upravljanju s tveganji in izvajanju procesa ocenjevanja ustreznega notranjega kapitala za banke in hranilnice (dostopno na spletni strani <http://www.uradni-list.si/1/objava.jsp?urlid=2006135&stevilka=5664>, 9.10.2009) jasno opredeljuje, kako mora biti organizirano delo v bankah, da bi bilo poslovanje le-te ter njene naložbe transparentne ter tveganja, ki so jim podvržena, ustrezno upravljana. Tako o organiziranosti banke ter vodenju in upravljanju njenih zalednih služb z vidika obvladovanja kreditni, tržnih in operacijskih tveganj v zakonu lahko preberemo naslednje (izvleček iz zakona, celoto je moč prebrati na zgoraj navedenem internetnem naslovu):

1. ORGANIZACIJSKE ZAHTEVE GLEDE KREDITNEGA TVEGANJA

(1) Banka mora zagotoviti jasno razmejitev pristojnosti in nalog med enoto komercialnega poslovanja in enoto upravljanja s kreditnim tveganjem ter med enoto komercialnega poslovanja in zaledno službo, vključno z vodstvenimi ravnmi.

(2) Banka mora vzpostaviti jasno in dosledno organizacijsko strukturo odločanja o odobritvi kredita. Pojem kredit zajema vsak posel, pri katerem se pojavi kreditno tveganje.

(3) S posamezno odločitvijo o odobritvi kredita se morata strinjati enota komercialnega poslovanja in enota upravljanja s kreditnim tveganjem, pri čemer se upošteva značilnost, zapletenost in tveganje obravnavanega kredita. Kadar odločitev o odobritvi kredita z vidika tveganja ni pomembna, lahko o njej odloči le enota komercialnega poslovanja.

(4) V primeru nestrinjanja enote komercialnega poslovanja in enote upravljanja s kreditnim tveganjem glede odobritve kredita mora banka zagotoviti upoštevanje vzpostavljenih pravil odločanja.

(5) Banka mora zagotoviti, da oblikovanje oslabitev oziroma rezervacij ni v pristojnosti enote komercialnega poslovanja.

2. OBRAVNAVA KREDITNEGA TVEGANJA

2.1. Kreditni proces

(1) Banka mora vzpostaviti ustrezen kreditni proces. Kreditni proces je ustrezen, če vključuje proces odobritve kredita, proces spremljave kredita, proces zgodnjega odkrivanja povečanega kreditnega tveganja in proces razvrščanja dolžnika in/ali izpostavljenosti.

(2) Če banka uporablja zavarovanja, mora upoštevati preostalo tveganje. Preostalo tveganje je tveganje manjše učinkovitosti zavarovanj od pričakovane.

2.1.1. Proces odobritve kredita

(1) Banka mora pred odobritvijo kredita oceniti in analizirati vse pomembne dejavnike, ki vplivajo na oceno tveganja dolžnika in/ali izpostavljenosti. Metodologija dodelitve ocene tveganja dolžnika in/ali izpostavljenosti mora upoštevati vrednost in zahtevnost posameznega kredita.

- (2) Banka mora kot primaren vir poplačila kredita upoštevati plačilno sposobnost dolžnika, pri čemer sprejeta zavarovanja za posamezen kredit predstavljajo sekundarni vir poplačila kredita.
- (3) Banka mora pred odobritvijo kredita oceniti vrednost in pravno veljavnost zavarovanja. Če je vrednost zavarovanja v veliki meri odvisna od finančnega stanja dajalca osebne zavarovanja, ki je tretja oseba, mora banka oceniti tudi tveganje te osebe.
- (4) Banka mora izdelati politiko sprejemljivih vrst zavarovanj ter določiti metodologijo ocenjevanja vrednosti zavarovanja.

2.1.2. Proces spremljave kredita

- (1) Proces spremljave vključuje spremljavo posameznega kredita, dolžnika in zavarovanj.
- (2) Banka mora po odobritvi kredita zagotoviti redno spremljanje izpolnjevanja pogojev, ki izhajajo iz kreditne pogodbe. V primeru namenskih kreditov mora banka zagotoviti spremljanje porabe odobrenih sredstev v dogovorjene namene.
- (3) Banka mora ves čas trajanja kredita spremljati poslovanje dolžnika, pri čemer upošteva tveganost zadevnega dolžnika in/ali izpostavljenosti.
- (4) Banka mora zagotoviti spremljavo in ocenjevanje vrednosti ter pravne veljavnosti zavarovanja v ustreznih časovnih razmikih, ki so odvisni od vrste zavarovanja.
- (5) Če banka pridobi notranje ali zunanje informacije, ki nakazujejo na znatno povečanje tveganja dolžnika in/ali izpostavljenosti ter zavarovanja, jih mora nemudoma ponovno oceniti. Enote, ki so vključene v proces upravljanja kreditnega tveganja, morajo biti o zadevnih informacijah čim prej obveščene.

2.1.2.1. Analiza kreditnega portfelja

Banka mora redno izvajati analize kreditnega portfelja, vključno z ocenami prihodnjih trendov. Rezultate teh analiz mora banka upoštevati pri oblikovanju strategij in politik prevzemanja in upravljanja s kreditnim tveganjem ter ugotavljati njihovo ustreznost.

2.1.2.2. Podrobnejša spremljava kreditov in obravnava problematičnih kreditov

- (1) Banka mora opredeliti merila za obravnavo dolžnika in/ali izpostavljenosti, ki zahteva podrobnejšo spremljavo. Take izpostavljenosti in/ali dolžnike mora banka redno pregledovati zaradi določitve načina njihove nadaljnje obravnave.
- (2) Banka mora opredeliti merila za predajo dolžnika in/ali izpostavljenosti enoti za izterjavo problematičnih kreditov.
- (3) Če so merila za predajo izpostavljenosti iz prejšnjega odstavka izpolnjena, mora banka oceniti, ali je prestrukturiranje izpostavljenosti zadevnega dolžnika smiselno. Če je prestrukturiranje izpostavljenosti zadevnega dolžnika smiselno, mora banka oblikovati ustrezen načrt prestrukturiranja ter spremljati njegovo izvajanje in učinke.
- (4) Če je dolžnik v stečajnem postopku, mora banka zagotoviti, da so ustrezne službe in/ali zunanji izvajalci vključeni v proces unovčenja zavarovanja, če je izpostavljenost zavarovana.

2.1.3. Proces zgodnjega odkrivanja povečanega kreditnega tveganja

- (1) Banka mora vzpostaviti proces zgodnjega odkrivanja povečanega kreditnega tveganja, ki omogoča pravočasno ugotavljanje dolžnikov, ki izkazujejo povečano tveganje. Kjer je primerno, lahko banka določene kredite izvzame iz procesa zgodnjega odkrivanja povečanega kreditnega tveganja.
- (2) Banka mora določiti ustrezne kvalitativne in kvantitativne kazalnike zgodnjega ugotavljanja povečanega kreditnega tveganja.

2.1.4. Proces razvrščanja dolžnika in/ali izpostavljenosti

- (1) Za namen ocenjevanja kreditnega tveganja mora banka vzpostaviti ustrezen proces razvrščanja dolžnikov in/ali izpostavljenosti v bonitetne razrede in/ali skupine. Proces je ustrezen, če temelji na kvantitativnih in, kjer je mogoče, kvalitativnih merilih ter upošteva bistvene značilnosti posameznega dolžnika in/ali izpostavljenosti. Merila morajo zagotavljati jasno razvrščanje tveganj v ustrezne bonitetne razrede in/ali skupine.
- (2) Banka mora zagotoviti redno spremljanje in ugotavljanje primernosti procesa razvrščanja ter oblikovati oslabitve oziroma rezervacije v skladu z Mednarodnimi standardi računovodskega poročanja.

2.2. Obravnava tveganja koncentracije

- (1) Banka mora zagotoviti ustrezne metodologije ugotavljanja in merjenja tveganja koncentracije. Te metodologije vključujejo najmanj:

- (a) mere koncentracije, ki se nanašajo na posamezne osebe,
 - (b) mere koncentracije, ki se nanašajo na celoten kreditni portfelj,
 - (c) vzpostavitev strukture limitov.
- (2) Banka mora zagotoviti ustrezne metodologije obvladovanja in spremljanja tveganja koncentracije. Te metodologije vključujejo najmanj:
- (a) aktivno upravljanje kreditnega portfelja,
 - (b) prilagajanje limitov,
 - (c) prenos kreditnega tveganja na drugo osebo, ki lahko zajema neposredno prodajo sredstev ali posredno prodajo prek listinjenja, kreditne izvedene finančne instrumente in zavarovanja.

2.3. Obravnava tveganj, povezanih z listinjenjem

2.3.1 Likvidnostni načrti

Banke, ki listinijo obnavljajoče se izpostavljenosti z možnostjo predčasnega odplačila, morajo vzpostaviti likvidnostne načrte za odpravljanje posledic načrtovanega in predčasnega odplačila.

1. ORGANIZACIJSKE ZAHTEVE GLEDE TRŽNIH TVEGANJ

(1) Banka mora zagotoviti jasno operativno in organizacijsko ločitev enote za trgovanje od zaledne službe, vključno z vodstvenimi ravnmi. Kjer je primerno, mora banka zagotoviti tudi organizacijsko ločitev zaledne službe od funkcij upravljanja s tveganji in računovodstva.

(2) Operativna ločitev enote za trgovanje od zaledne službe vključuje vzpostavitev ustreznih varnostnih in delovnih postopkov, pravil dostopanja do informacijske tehnologije ter fizične ločitve zadevnih prostorov.

1.1. Enota za trgovanje

(1) Banka mora zagotoviti, da so pred vsako sklenitvijo posla dogovorjene vse pomembne sestavine posla, vključno s pripadajočimi pogoji posla.

(2) Banka mora zagotoviti, da se posli, ki niso v skladu s tržnimi pogoji, ne izvajajo. Ne glede na to lahko banka dovoli sklenitev takšnega posla, če so izpolnjeni naslednji pogoji:

(a) posel temelji na podlagi izrecne in utemeljene zahteve stranke, pri čemer mora biti dogovorjen odklon od tržnih pogojev jasno razviden iz dokumentacije posla,

(b) iz zaključnice je razviden opis odklonov od tržnih pogojev; banka mora o njih obvestiti stranko.

O pomembnih poslih, ki niso v skladu s tržnimi pogoji, morata biti obveščena uprava banke ter odgovorno višje vodstvo.

(3) Banka mora zagotoviti, da je trgovanje zunaj poslovnih prostorov dovoljeno samo v okviru ustreznih notranjih pravil za trgovanje. Ta pravila so ustrezna, če so z njimi določeni pooblaščenim trgovcem, predmet in obseg poslov ter način izvajanja in poročanja poslov. Trговец mora o poslu, ki je bil sklenjen zunaj poslovnih prostorov, nemudoma in v primerni pisni obliki poročati banki.

(4) Banka mora zagotoviti snemanje vseh pogovorov trgovcev, ki se nanašajo na posle trgovanja.

(5) Banka mora po sklenitvi vsakega posla zagotoviti izdelavo zaključnice, ki vključuje vse pomembne podatke o poslu. Zaključnica in preostali dokumenti o poslu morajo biti v najkrajšem možnem času posredovani zaledni službi. Posli, ki so sklenjeni po zaključku delovnega časa zaledne službe morajo biti vključeni v dnevne pozicije trgovanja in posebej označeni. Zaključnica in preostali dokumenti o poslu morajo biti v tem primeru nemudoma oziroma takoj, ko je mogoče, posredovani organizacijski enoti, ki je neodvisna od enote za trgovanje.

(6) Banka mora zagotoviti, da lahko trgovec vnaša podatke o poslu v informacijski sistem samo pod svojo identifikacijsko številko. Čas vnosa v informacijski sistem ter identifikacijska številka trgovca morata biti določena samodejno.

1.2. Zaledna služba

(1) Na temelju dokumentacije enote za trgovanje mora banka zagotoviti proces pošiljanja in prejemanja potrditev sklenjenih poslov ter nadaljnje obdelave poslov, ki ga izvaja zaledna služba.

(2) Banka mora zagotoviti, da je vsak sklenjeni posel nemudoma pisno potrjen, ustrežno evidentiran ter vključen v notranja poročila o sklenjenih poslih.

(3) Banka mora zagotoviti preverjanje sprotnosti in popolnosti prihajajočih potrditev sklenjenih poslov s strani nasprotne stranke. Prihajajoče potrditve sklenjenih poslov s strani nasprotne stranke morajo biti usmerjene neposredno na zaledno službo. Nasprotna stranka mora biti nemudoma obveščena o manjkajočih ali nepopolnih potrditvah sklenjenega posla.

(4) Banka mora zagotoviti redno spremljanje procesa sklepanja poslov enote za trgovanje, vključno s preverjanjem:

(a) popolnosti dokumentacije o sklenjenem poslu in njene pravočasne predložitve zaledni službi,

- (b) usklajenosti podatkov o sklenjenem poslu s podatki na potrditvah poslov, izpisi iz elektronskih trgovalnih sistemov ter drugimi viri,
- (c) upoštevanja vzpostavljenih limitov za omejevanje izgub,
- (d) skladnosti sklenjenih poslov s tržnimi pogoji poslovanja,
- (e) odklonov od notranjih pravil trgovanja,
- (f) usklajenosti evidenc o poslih med enoto za trgovanje ter službami, ki so neodvisne od enote za trgovanje.
- (5) Spremembe ali preklice podatkov o sklenjenih poslih mora pregledati služba, ki je neodvisna od enote za trgovanje. Razlike v podatkih o sklenjenih poslih, ugotovljenih v procesu zaledne obdelave, mora nemudoma obravnavati služba, ki je neodvisna od enote za trgovanje.

2. OBRAVNAVA TRŽNIH TVEGANJ

- (1) Banka mora zagotoviti, da tveganja, ki izhajajo iz trgovalnih dejavnosti, obravnava služba, ki je neodvisna od enote za trgovanje.
- (2) Merjenje tveganj iz naslova trgovanja vključuje ocenjevanje izgube ob normalnih okoliščinah na trgu ter izgube ob izjemnih okoliščinah na trgu. Banka mora zagotoviti primerjavo rezultatov merjenja tveganj iz naslova trgovanja z višino kapitala in prihodki banke.
- (3) Limiti za omejevanje izgub morajo upoštevati višino kapitala in prihodke banke. Struktura limitov za omejevanje izgub mora temeljiti na oceni višine tveganj ter največje dovoljene izgube. Banka mora zagotoviti redno prilagajanje limitov glede na rezultate testiranja izjemnih situacij. Limiti morajo pokrivati vsako transakcijo trgovanja. Preseganje limitov mora predhodno odobriti pooblaščen oseba.
- (4) Spremljanje tveganj, ki izhajajo iz trgovalnih dejavnosti, vključuje dnevno spremljanje podatkov o:
- (a) pozicijah trgovanja, izkoriščenosti in preseganju limitov,
- (b) rezultatih trgovanja.
- (5) Poročila, na podlagi katerih banka spremlja podatke o pozicijah trgovanja in limitih, morajo vključevati prikaz odprte pozicije po vrsti transakcije ali tveganju ali po organizacijski enoti ali portfelju, pregled pripadajočih limitov ter stopnjo njihove izkoriščenosti. Spremljanje prekoračitev limitov mora biti organizirano na dnevni ravni, in sicer znotraj ter ob koncu trgovalnega dne. O prekoračitvah limitov mora biti nemudoma obveščena tudi uprava banke.
- (6) Poročila, na podlagi katerih banka spremlja podatke o rezultatih trgovanja, morajo vključevati prikaz tekočih in kumulativnih rezultatov na mesečni in letni ravni, razčlenjenih po področjih trgovanja.
- (Povzeto po <http://www.uradni-list.si/1/objava.jsp?urlid=2006135&stevilka=5664>, 9.10.2009)

Poslovanje bank v Sloveniji v glavnem opredeljujeta dva zakonodajna okvira: smernice Evropske unije in domača zakonodaja. Kot država, ki je del EU, mora Slovenija pospešeno prilagajati in usklajevati svojo notranjo zakonodajo z evropsko. Na področju domače zakonodaje so za banke trenutno pomembni predvsem trije zakoni:

- Zakon o bančništvu,
- Zakon o Banki Slovenije in
- Zakon o gospodarskih družbah.

Na podlagi Zakona o bančništvu je Banka Slovenije izdala vrsto podzakonskih aktov, ki podrobneje urejajo poslovanje bank in obvladovanje posameznih tveganj, hkrati pa pomenijo implementacijo evropskih bančnih direktiv in priporočil mednarodnih organizacij, zlasti Baselskega komiteja za bančni nadzor. Prav obsežna zakonska regulativa in izvajanje doslednega nadzora nad poslovnimi bankami pomembno ločujeta banke od ostalih finančnih in drugih institucij na trgu.

Nova zakonodaja pa upošteva oziroma bo morala upoštevati aktualne trende svetovnega bančništva kot so: optimizacija kapitala, upravljanje s finančnimi tveganji (in po novem tudi z operativnimi tveganji), trženje finančnih storitev, dvig vrednosti aktive in padanje obrestnih ter posledično maksimiranje neobrestnih prihodkov.

4.2 POROČILA ZA RAZLIČNE NAMENE IN RAZLIČNE INSTITUCIJE

Bančni sektor je zaradi svoje pomembnosti in vloge v nacionalnem gospodarstvu strogo reguliran ter podvržen nadzoru s strani različnih institucij. Tako mora banka redno poročati o svojem delovanju, naložbah (portfelju), ravnanju s tveganji, o tem, kako upošteva predpisane zakone in smernice, o kreditni izpostavljenosti komitentov ter o njihovem izvrševanju obveznosti (za fizične osebe in za banke, podpisnice dogovora) ter nenazadnje tudi o sumih pranja denarja. Čeprav je močan in temeljit nadzor nad bankami ključen za zagotavljanje varnega poslovanja le-teh, pa vse te aktivnosti poročanja zahtevajo od bank veliko dela, opravljanje najrazličnejših aktivnosti, ustrezno informacijsko podporo, več zaposlenih, kar vodi v povečanje stroškov poslovanja banke in posledični nižjo dobičkonosnost.

4.2.1 Nadzor Banke Slovenije

Banka Slovenije je centralna banka Republike Slovenije, ki jamči za njene obveznosti. Banka Slovenije skrbi predvsem za stabilnost valute in splošno likvidnost poslovanja v državi in do tujine. Organa Banke Slovenije sta Svet Banke Slovenije, ki določa denarno politiko in sprejema ukrepe za njeno izvajanje ter guverner Banke Slovenije. Nadzor nad poslovanjem Banke Slovenije izvaja Državni zbor Republike Slovenije.

Slika 11: Banka Slovenije

Vir: http://beta.finance-on.net/pics/cache_F7/F78DO_banka_slovenije8_ih.1240425078.jpg, 17.11.2009

Banka Slovenije opravlja nadzor nad bankami z namenom preverjanja, če banke spoštujejo pravila o obvladovanju tveganj in druga pravila, ki urejajo poslovanje bank.

Prvo fazo nadzora bank predstavlja že sam postopek podelitve licence. Vsaki banki posebej jo dodeljuje Banka Slovenije na osnovi presoje njene kapitalske ustreznosti, strokovnosti bančnega menedžmenta, potreb po novi banki in perspektiv ter ocene možnosti obstanka v hudi konkurenci. Banka Slovenije si pridržuje pravico, da v primeru, ko pravna oseba, ki je zaprosila za dovoljenje, ne zadovoljuje postavljenih pogojev, ne izda dovoljenja za poslovanje.

Centralna banka izvaja neprestani nadzor nad poslovanjem poslovnih bank z namenom zagotoviti varnost in likvidnost celotnega plačilnega sistema. Osnovna razloga za izvajanje omenjenega nadzora sta pomen posamezne poslovne banke za državni plačilni in denarni sistem ter obveza države, da v primeru bančne likvidacije tako ali drugače poravnava bančne izgube. Podjetja in prebivalstvo namreč večino svojih transakcij opravljajo preko poslovnih bank in velik del svojega premoženja nalagajo v bankah.

Nadzor nad bankami se vrši s spremljanjem, zbiranjem in preverjanjem poročil bank, opravljanjem pregledov poslovanja bank in izrekanjem ukrepov nadzora. V primeru ugotovljenih kršitev lahko Banka Slovenije odvzame posamezni banki dovoljenje za opravljanje bančnih storitev, v določenih primerih pa lahko izda tudi odločbo o izredni upravi ali o začetku prisilne likvidacije. Nadzor nad bankami naj bi zagotavljal učinkovitost bančnega poslovanja, preprečeval težnje po monopolu finančnega trga in ščitil interese uporabnikov bančnih storitev. Kljub visokim stroškom, ki jih povzroči stečaj kakšne banke pa cilj nadzora ni preprečitev propada slabih bank. Politika »too big to fall« bi pomenila neutemeljeno zaščito manj uspešnih bank pred konkurenco in bi vodila do slabše kakovosti poslovanja in višjih cen bančnih storitev (Dimovski, Gregorič, 2000, str. 15).

4.2.2 Regulativni nadzor – Basel II

Novi kapitalski sporazum, t.i. Basel II, sestavljajo trije stebri: prvi steber – minimalne kapitalske zahteve (podrobnosti si lahko ogledate na spletni strani www.bsi.si/library/includes/datoteka.asp?DatotekaId=535, 9.10.2009; prvi steber novega sporazuma določa, da mora koeficient kapitalske ustreznosti, ki ga izračunamo kot razmerje med celotnim kapitalom in tehtano aktivo, predstavljati najmanj 8% celotnega kapitala banke), drugi steber – regulatorni nadzor in tretji steber – tržna disciplina. V različnih razpravah na temo Basla II je večino pozornosti, predvsem zaradi metodoloških novitet, posvečeno prvemu stebru, kar pa ne sme pustiti vtisa, da sta drugi in tretji steber novega kapitalskega sporazuma manj pomembna. Če bo banka želela učinkovito izkoristiti vse potencialne prednosti, ki jih prinaša prvi steber Basla II, bo morala svoje poslovanje v celoti uskladiti z načeli drugega stebra in zahtevami po razkritju iz tretjega stebra.

Namen drugega stebra je zagotoviti, da bodo banke razpolagale s kapitalom, ki ustreza njihovi tveganosti in poslovni strategiji. V okviru drugega stebra bodo nadzorniki preverjali, ali ocena potrebnega regulatornega kapitala, ki jo je izdelala banka, ustreza profilu tveganosti banke. Profil tveganosti banke je odvisen od tveganja, ki ga banka prevzema in kvalitete procesov upravljanja s tveganji. Nadzorniki zato pri oceni tveganosti banke upoštevajo ustreznost in učinkovitost procesov upravljanja s tveganji, sistemov notranjih kontrol in kvaliteto upravljanja banke. Kadar nadzorniki ugotovijo, da je kapitalska ustreznost banke ogrožena, morajo ustrezno ukrepati, pri čemer je povečanje minimalnega kapitalskega količnika nad 8% le eden izmed ukrepov, ki jih imajo nadzorniki na voljo. Ustrezen obseg kapitala je glavni cilj Basla II, vendar se je treba zavedati, da noben obseg kapitala ni zadosten, kadar ima banka slab sistem upravljanja s tveganji. Drugi steber kvalitativno dopolnjuje prvi steber, saj naj bi z regulatornim nadzorom banke vzpodbudil, da razvijajo in izboljšujejo tehnike in postopke upravljanja s tveganji. Namen drugega stebra je razviti oz. izboljšati kulturo tveganja v banki.

Z novim kapitalskim sporazumom mora banka zagotavljati kapital za kritje vseh materialnih tveganj. V okviru prvega stebra Basla II banka z bolj ali manj sofisticiranimi sistemi za merjenje tveganj izračunava regulatorni kapital za kreditno, operativno in tržno tveganje. Našteta tveganja so res največja in najpomembnejša, vendar še zdaleč ne vsa tveganja, ki se jim banka pri poslovanju izpostavlja. V izračunu regulatornega kapitala v okviru prvega stebra namreč niso upoštevana tista tveganja, ki so banki specifična in tveganja, katerih metode merjenja v praksi še niso razvite ali uveljavljene. Kapital za ta tveganja banka zagotavlja v okviru drugega stebra. Tveganja, ki jih pokriva drugi steber, lahko združimo v tri skupine:

- tveganja, ki niso v celoti zajeta v prvem stebru (npr. tveganje koncentracije pri kreditnem tveganju),

- tveganja, ki sploh niso upoštevana v prvem stebru (npr. obrestno tveganje iz naslova bančnih postavk, poslovno in strateško tveganje, likvidnostno tveganje) in
- tveganja zunanjih dejavnikov (npr. tveganje iz naslova poslovnih ciklov).

Vsebino in obseg regulatornega nadzora opredeljujejo štiri temeljna načela:

Prvo načelo: Banka mora biti sposobna oceniti in vzdrževati kapital, ki ustreza tveganjem, ki jim je izpostavljena.

Drugo načelo: Nadzorniki morajo preverjati interne ocene kapitalske ustreznosti in ustreznost obsega kapitala.

Tretje načelo: Banke morajo vedno poslovati nad regulatornim kapitalskim minimumom. Nadzorniki lahko zahtevajo povečanje minimalnega količnika kapitalske ustreznosti.

Četrto načelo: Nadzorniki morajo ukrepati takoj, ko se pojavi možnost, da kapital banke pade pod raven, ki je ocenjena za ustrezno.

4.2.3 SISBON

SISBON je elektronski informacijski sistem, ki so ga banke in hranilnice vzpostavile s 1. 1. 2008 skladno z Zakonom o bančništvu (ZBan-1). SISBON omogoča medsebojno izmenjavo in obdelavo osebnih podatkov o komitentih fizičnih osebah med podpisnicami Dogovora o postavitvi in uporabi informacijskega sistema SISBON.

Slika 12: SISBON

Vir: <http://www.zbs-giz.si/system/image.asp?ImageId=84>, 17.11.2009

V SISBON se zbirajo in obdelujejo podatki, ki se nanašajo na zadolženost in korektnost izpolnjevanja pogodbenih obveznosti fizičnih oseb posameznikov in so dodatna informacija za določitev njihove kreditne sposobnosti, od katere je odvisna odobritev posla in določitev pogojev za posamezno storitev.

Komitentom SISBON prinaša enostavnejše dokazovanje njihove bonitete, poenostavitev postopkov odobravanja posojil in s tem prihranek časa. Realnejša ocena bonitete komitenta omogoča pridobitev posojila v višini, ki jo še dovoljuje kreditna sposobnost posameznika. (povzeto po <http://www.zbs-giz.si/zdruzenje-bank.asp?StructureId=369>, 10.10.2009)

4.2.4 Nadzorniška razkritja

Pravila nove evropske kapitalske ureditve, ki jih je Evropska komisija implementirala z direktivama 2006/48/EC ter 2006/49/EC, poudarjajo pomen transparentnosti ter odgovornosti delovanja nadzornih organov. V skladu s tem je Odbor evropskih bančnih nadzornikov (CEBS) izdelal okvir nadzorniških razkritij. Okvir je vzpostavljen na dveh ravneh, saj narekuje razkritja tako na nacionalni (spletne strani nacionalnih nadzornih organov), kot tudi na zbirni ravni (spletna stran CEBS). Nacionalni nadzorni organ (v Sloveniji sta to Banka Slovenije za kreditne institucije ter Agencija za trg vrednostnih papirjev (ATVP) za investicijska podjetja) mora poskrbeti za objavo vseh pomembnih informacij, zakonskih predpisov ter navodil, povezanih z nadzorniškimi aktivnostmi v zadevni državi.

Nadzorniška razkritja na zbirni ravni na strani CEBS pa omogočajo možnost hitre in enostavne primerjave med nacionalnimi nadzorniškimi praksami. Na spletni strani Banke Slovenije o nadzorniških razkritjih (dostopno na: <http://www.bsi.si/iskalniki/nadzorniska-razkritja.asp?MapaId=830>) najdemo dostope do pomembnih informacij, kot so besedila zakonskih in podzakonskih predpisov, navodil, metodologij, opcij in diskrecij, statističnih podatkov ter drugih pojasnil s področja bonitetne bančne regulative in izvajanja nadzora nad kreditnimi institucijami na območju Republike Slovenije.

(povzeto po <http://www.bsi.si/iskalniki/nadzorniska-razkritja.asp?MapaId=830>, 10.10.2009)

4.2.5 Preprečevanje pranja denarja

Pranje denarja je aktivnost, s katero se na videz spremeni izvor nezakonito pridobljenega denarja v zakonitega. Kriminala in korupcije je v svetu vedno več in motiv kriminalcev je v večini primerov en sam - denar. Pohlep poganja kriminal. Nezakonito pridobljeni denar pa se mora za brezskrbno uporabo otresti svojega značaja. Vstopiti mora v finančni sistem in z različnimi načini prikriti svoj izvor. Pranje denarja je torej aktivnost, s katero se na videz spremeni izvor nezakonito pridobljenega denarja v zakonitega.

Slika 13: Pranje denarja

Vir: http://slowwwenia.ena.com/upload/pranje_denarja_191108.jpg, 17.11.2009

Pranje denarja je v zadnjih desetih letih namreč doživelo veliko preobrazbo, zajelo je mnogo sektorjev in poklicev, ki v začetku niso bili povezani s kriminalnim denarjem. Najpomembnejše je spoznanje, da je pranje denarja s svojo razširjenostjo, hitrostjo in bliskovito prilagodljivostjo eno najnevarnejših kaznivih dejanj, ki ogroža stabilnost vsakega finančnega sistema.

Banka mora spoštovati Zakon o preprečevanju pranja denarja in financiranje terorizma (ZPPDFT) (celotna vsebina zakona dostopna na spletni strani: <http://www.uradni->

list.si/1/objava.jsp?urlid=200760&stevilka=3206, 10.10.2009) in nima alternative, saj naj bi finančno posredništvo opravljala s čistim denarjem. Zato mora vsaka banka v svoje poslovanje vključiti postopke, določene z zakonom in podzakonskimi akti, pa tudi vzpodbujati zavest bančnikov, da razkrivajo poskuse pranja denarja. Pri tem je bistvenega pomena, da banka čim bolj pozna svojo stranko oz. njeno premoženjsko stanje in v primeru sumljivega poslovanja to sporoči Uradu RS za preprečevanje pranja denarja.

Prav poznavanje stranke in njene dejavnosti predstavlja izhodišče za sklepanje, da pri določenih transakcijah obstajajo razlogi za sum pranja denarja. Na splošno je mogoče reči, da so razlogi za sklepanje na sum pranja denarja pri vseh tistih transakcijah, ki niso skladne z znano strankino zakonito poslovno ali zasebno dejavnostjo oziroma z običajnim načinom poslovanja na določeni vrsti računov, ko pri transakciji ni mogoče prepoznati gospodarskega namena ali ko posledice transakcije niso smiselne z gospodarskega vidika. (povzeto po <http://www.skb.si/info/ban/info-ban2002-02.html>, 24.8.2009)

4.3 POVZETEK POGlavJA

Banke so pri svojem poslovanju vezane na veliko strožja načela, kot sicer veljajo za gospodarske družbe. Takšna ureditev je nujna zaradi same narave bank in njihove funkcije v finančni in socialno - ekonomski sferi države ter še posebej zaradi zavarovanja vlagateljev oziroma komitentov bank. Osnovna načela poslovanja bank so načelo likvidnosti, načelo varnosti in načelo rentabilnosti. Z namenom zagotavljanja varnosti poslovanja za vse vpletene gospodarske celice in gospodinjstva bančni sektor nadzoruje veliko institucij, oziroma jim banke morajo redno poročati o svojem delovanju. Samo skozi strog nadzor se lahko zagotovi transparentnost in verodostojnost, torej zaupanje v bančni sistem.

Glavno nadzorno funkcijo nad slovenskimi bankami vrši centralna banka Banka Slovenije, ki spremlja delovanje bank, njihove naložbe ter upravljanje s tveganji. Banka Slovenije komercialnim bankam tudi podeljuje licence za opravljanje določenih bančnih storitev in v primeru, da banka ne izpolnjuje zakonsko predpisanih zahtev za poslovanje, lahko licenco tudi odvzame. Stroga pravila poslovanja pa ne veljajo samo za slovenske banke; na področju EU se uveljavlja skupna, poenotena regulativa bančnega poslovanja, znana pod imenom Basel II. Če je bil pred leti Basel I samo priporočilo bankam glede ustrezne kapitalske ustreznosti, pa z uvedbo Basla II banke prehajajo na strožji in bolj reguliran sistem upravljanja s tveganji, ki je zahtevan od vseh bank znotraj EU in ga nadzira centralna banka vsake izmed članic EU.

Banke, podpisnice dogovora o izmenjevanju podatkov o komitentih, pa so dolžne podatke o kreditni izpostavljenosti poročati tudi v sistem SISBON, kjer je omogočena medsebojno izmenjava in obdelava osebnih podatkov o komitentih fizičnih oseb, predvsem s področja zadolženosti in korektnosti izvrševanja obveznosti s strani komitenta.

Banke igrajo ključno vlogo tudi pri preprečevanju pranja denarja, saj jim zakon nalaga ustrezne postopke v zvezi z ugotavljanjem in poročanjem suma pranja denarja ustreznim nadzornim institucijam.

4.4 PREVERIMO ZNANJE

1. Kako je opredeljeno, da mora biti organizirana banka, da je njeno poslovanje transparentno in da so tveganja ustrezno upravljana? Opišite na primeru in pokažite, zakaj je takšna delitev organizacijskih enot v banki smiselna in potrebna.
2. Kakšna je vloga zalednih služb v banki? Kaj vse sodi v zaledne službe? Navedite primere in opišite, kaj konkretno je naloga posamezne zaledne službe.
3. Katera tveganja mora banka upravljati? Zakaj je za banko o tako ključnega pomena, da mora biti predpisano z zakonom? Razmislite o posledicah, ki bi lahko nastale, če nadzor nad bankami ne bi bil tako strog.
4. Komu vse in kaj mora banka poročati? Ali se vam zdi tak nadzor nad bančnim sektorjem smiseln? Zakaj da, zakaj ne? Je po vašem mnenju nadzora premalo ali preveč? Utemeljite odgovor.
5. Kakšna je vloga centralne banke pri nadziranju bančnega sektorja? Obiščite njene spletne strani in preverite, katere vse podatke zbira in javno objavlja.
6. Opišite sistem upravljanja s tveganji Basel II in premislite, kakšne so njegove prednosti in pomanjkljivosti pri zagotavljanju varnosti poslovanja za stranke banke.
7. Kaj je SISBON in čemu je sistem namenjen. Kaj so njegove prednosti in pomanjkljivosti tako za banke kot tudi za komitente?
8. Kakšna je vloga banke pri preprečevanju pranja denarja? Katere zakone mora pri tem banka upoštevati in kako ukrepati, kadar gre za sum pranja denarja?

5 VIRI IN LITERATURA

1. Bobek, D. *Organiziranje in poslovanje bank*. Maribor: Ekonomsko poslovna fakulteta, 1995.
2. Crnkovič, R. *Gospodarske finance*. Maribor: Ekonomska poslovna fakulteta, 1992.
3. Filipič, D., Markovič-Hribernik, T. *Osnove financ - zapiski predavanj*. Maribor: Ekonomska poslovna fakulteta, 1998.
4. Glogovšek, J. *Bančni menedžment*. Maribor: Založba Pivec, 2008.
5. Jerman - Blažič, B. *Elektronsko poslovanje in pravo: elektronsko poslovanje na internetu*. Ljubljana: Novi forum, 2001.
6. Košak, M. *Banke. Finančne institucije – zapiski s predavanj*. Ljubljana: Katedra za denar in finance, Ekonomska fakulteta Univerze v Ljubljani, 2007.
7. Meznarič, I. *Kreditiranje in zavarovanje bančnih posojil prebivalstva - diplomsko delo*. Maribor: Ekonomska poslovna fakulteta, 2003.
8. Mramor, D. *Uvod v poslovne finance*. Ljubljana: GV, 1993.
9. Potočnik, V. *Trženje storitev*. Ljubljana: Gospodarski vestnik, 2000.
10. Ribnikar, I. *Monetarna Ekonomija I*. (denar, finančne institucije in denarna politika). Ljubljana: Ekonomska fakulteta, 1999.
11. Slak, L. *Obvladovanje tveganj v bančnem poslovanju po novem kapitalskem sporazumu Basel II* - magistrsko delo, Ljubljana: Fakulteta za podiplomske državne in evropske študije, 2005.
12. Stupica, M. *Denar, denar, denar*. Priročnik za zadolževanje malih in srednjih podjetij ter samostojnih podjetnikov. Lesce: Založba Legat, 2005.
13. Toplišek, J. *Elektronsko poslovanje*. Ljubljana: Založba Atlantis, 1998.
14. Williams, R.H.: *Skrivne formule čarovnika oglasov*. Ljubljana: Hd oglaševalska agencija, 2003.

Članki:

1. Frank, M. Razvitost hipotekarnega bančništva doma in po svetu (1). Ljubljana: Bančni vestnik 4: 6–10, 2007.
2. Frank, M. Razvitost hipotekarnega bančništva doma in po svetu (2). Ljubljana: Bančni vestnik 5: 19–23.
3. Perše, Z. Pomembnejše oblike in prednosti elektronskega poslovanja. Ljubljana: Gospodarski vestnik, 33, 2000.

Izbrane spletne strani (priporočila za iskanje dodatnih virov):

1. Abanka. *Splošni pogoji za poslovanje z osebnim računom* (online). 2009. (citirano 29.9.2009). Dostopno na naslovu: <http://www.abanka.si/sys/cmsres.aspx?FileId=60607>.
2. Abanka. *Zakladne menice* (online). 2009. (citirano 29.8.2009). Dostopno na naslovu: <http://www.abanka.si/sys/cmsspage.aspx?MapaId=240>.
3. Banka (online). Slika. 2009. (citirano 17.11.2009). Dostopno na naslovu: http://colos.fri.uni-lj.si/ERI/RAC_SISTEMI_OMREZJA/html/vpliv_interneta/vpliv_interneta_files/banka.gif.
4. Banka Celje. *Jamstvo vlog* (online). 2009. (citirano 25.8.2009). Dostopno na naslovu: <http://www.banka-celje.si/vsebina/osebneFinance/varcevanje>.

5. Banka Celje. *Varčevanje* (online). 2009. (citirano 25.8.2009). Dostopno na naslovu: <http://www.banka-celje.si/vsebina/osebneFinance/varcevanje>.
6. Banka Koper. *Opravljanje bančnega poslovanja z uporabo interneta ali telefona, kjerkoli že ste* (online). 2009. (citirano 17.8.2009). Dostopno na naslovu: <http://www.bankain.si>.
7. Banka Koper. *Varnost poslovanja* (online). 2009. (citirano 17.8.2009). Dostopno na naslovu: <http://www.banka-koper.si/BIN/vloga/splosno.seam>.
8. *Banka Slovenije* (online). Slika. 2009. (citirano 17.11.2009). Dostopno na naslovu: http://beta.finance-on.net/pics/cache_F7/F78DO_banka_slovenije8_ih.1240425078.jpg.
9. Banka Slovenije. *Minimalne zahteve za uvedbo IRB pristopa* (online). 2009. (citirano 9.10.2009). Dostopno na naslovu: www.bsi.si/library/includes/datoteka.asp?DatotekaId=535.
10. Banka Slovenije. *Nadzorniška razkritja* (online). 2009. (citirano 10.10.2009). Dostopno na naslovu: <http://www.bsi.si/iskalniki/nadzorniska-razkritja.asp?MapaId=830>.
11. *Denarni (finančni) tok* (online). Slika. 2009. (citirano 17.11.2009). Dostopno na naslovu: http://linux.alpetour-ric.si/web/pin_files/image008.jpg.
12. Diba. *100 % spletno bančništvo* (online). 2009. (citirano 17.8.2009). Dostopno na naslovu: <http://www.diba.si>.
13. Državni zbor Republike Slovenije. *Zakoni in akti* (online). 2009. (citirano 4.8.2009). Dostopno na naslovu: <http://www.dz-rs.si/index.php?id=101&sm=k&q=osebni+podatki&mandate=1&unid=UPB|7BA845E09A863C73C125731B00447F88&showdoc=1>.
14. E - uprava. *Državni portal Republike Slovenije* (online). 2009. (citirano 22.8.2009). Dostopno na naslovu: <http://e-uprava.gov.si/e-uprava/dogodkiPoslovni.euprava?zdid=1464&sid=1111>.
15. *Hipotekarni kredit* (online). Slika. 2009. (citirano 17.11.2009). Dostopno na naslovu: <http://www.index.hr/images2/forsale.jpg>.
16. Hypo Alpe Adria bank. *Zakladniške storitve* (online). 2009. (citirano 24.8.2009). Dostopno na naslovu: <http://www.hypo-alpe-adria.si/si/cms/bank/home.nsf?OpenDatabase&KEY=388&END>.
17. Javna uprava. *Zakon o bančništvu* (online). 2009. (citirano 24.8.2009). Dostopno na naslovu: http://www.zakonodaja.gov.si/rpsi/r00/predpis_ZAKO4300.html.
18. Javna uprava. *Zakon o dohodnini* (online). 2009. (citirano: 5.10.2009). Dostopno na naslovu: http://zakonodaja.gov.si/rpsi/r07/predpis_ZAKO4697.html.
19. *Kredit* (online). Slika. 2009. (citirano 17.11.2009). Dostopno na naslovu: <http://www.kredit.us/kredit.jpg>.
20. NLB. *Investicijsko bančništvo* (online). 2009. (citirano 24.8.2009) Dostopno na naslovu: <http://www.nlb.si/kazipot35-investicijsko-bancnistvo>.
21. NLB. *NLB Leasing* (online). 2009. (citirano 25.8.2009). Dostopno na naslovu: <http://www.nbleasing.si/nlb.asp?FolderId=214>.
22. NLB. *NLB* (online). 2009. (citirano 7.8.2009). Dostopno na naslovu: <http://www.nlb.si>.
23. NLB. *Plačilni instrumenti* (online). 2009. (citirano 13.8.2009). Dostopno na naslovu: <http://www.nlb.si/placilni-instrumenti>.
24. NLB. *Zavarovanje poslovanja* (online). 2009. (citirano: 26.8.2009). Dostopno na naslovu: <http://www.nlb.si/zavarovanje-poslovanja>.
25. NLB. *Združitev internetne in mobilne tehnologije* (online). 2009. (citirano: 7.8.2009). Dostopno na naslovu: <http://www.nlb.si/zdruzitev-internetne-in-mobilne-tehnologije?doc=1360&linkgroupid=0>.

26. PIAR. *Smernice etične prakse na področju delovanja odnosov z javnostmi* (online). 2009. (citirano 24.8.2009). Dostopno na naslovu: http://www.piar.si/fileadmin/user_upload/dokumenti/0_GA_Ethics_Appendix_A_B_Aug_2002_v_SLO.doc.
27. *Plačilna kartica Mastercard* (online). Slika. 2009. (citirano 17.11.2009). Dostopno na naslovu: http://www.monitor.si/images/novice/slika/200510_28_S_Banka_Koper.jpg.
28. *Posebna položnica* (online). Slika. 2009. (citirano 17.11.2009). Dostopno na naslovu: <http://www.banka-celje.si/vsebina/ostalo/evro/infoPravne/BN02.jpg>.
29. *Pranje denarja* (online). Slika. 2009. (citirano 17.11.2009). Dostopno na naslovu: http://slowwwenia.ena.com/upload/pranje_denarja_191108.jpg.
30. *Proces faktoirnga* (online). Slika. 2009. (citirano 17.11.2009). Dostopno na naslovu: http://www.podjetniski-portal.si/resources/files/pic/factoring_small.jpg.
31. Preberi.si. *Obvezne rezervacije* (online). 2009. (citirano 24.8.2009). Dostopno na naslovu: <http://www.preberi.si/content/view/1061867/50/#ixzz0P5IBGsd6>.
32. Prvi faktor. *Storitve* (online). 2009. (citirano 15.8.2009). Dostopno na naslovu: <http://prvifaktor.si>.
33. Računovodja. *Spremembe, ki jih prinaša Zakon o plačilnih storitvah in sistemih - od 1. novembra 2009* (online). 2009. (citirano 3.10.2009). Dostopno na naslovu: <http://www.racunovodja.com/clanki.asp?clanek=4093>.
34. Sepa. *Sepa* (online). 2009. (citirano 7.8.2009). Dostopno na naslovu: <http://sepa.si>.
35. SKB. *Pranje denarja* (online). 2009. (citirano 24.8.2009). Dostopno na naslovu: <http://www.skb.si/info/ban/info-ban2002-02.html>.
36. *SISBON* (online). Slika. 2009. (citirano 17.11.2009). Dostopno na naslovu: <http://www.zbs-giz.si/system/image.asp?ImageId=84>.
37. SKB. *Zakladniški produkti in storitve* (online). 2009. (citirano 24.8.2009). Dostopno na naslovu: <http://www.skb.si/data/doc/pdf/zakladniski-produkti-in-storitve.pdf>.
38. Unicredit Banka Slovenije. *Unicredit Bank* (online). 2009. (citirano 7.8.2009). Dostopno na naslovu: <http://www.unicredit.si>.
39. Umar. *Zadolženost Evropejcev* (online). 2009. (citirano 10.10.2009). Dostopno na naslovu: [http://www.umar.gov.si/index.php?id=78&tx_ttnews\[tt_news\]=332&cHash=707cd007de](http://www.umar.gov.si/index.php?id=78&tx_ttnews[tt_news]=332&cHash=707cd007de).
40. Uradni list RS. *SKLEP o upravljanju s tveganji in izvajanju procesa ocenjevanja ustreznega notranjega kapitala za banke in hranilnice* (online). 2009. (citirano 9.10.2009). Dostopno na naslovu: <http://www.uradni-list.si/1/objava.jsp?Urlid=2006135&stevilka=5664>.
41. Uradni list RS. *Zakon o preprečevanju pranja denarja in financiranju terorizma* (online). 2009. (citirano 10.10.2009). Dostopno na naslovu: <http://www.uradni-list.si/1/objava.jsp?urlid=200760&stevilka=3206>.
42. ZBS. *SISBON* (online). 2009. (citirano 10.10.2009). Dostopno na naslovu: <http://www.zbs-giz.si/zdruzenje-bank.asp?StructureId=369>.
43. ZBS. *Združenje bank Slovenije* (online). 2009. (citirano: 10.8.2009) Dostopno na naslovu: <http://www.zbs-giz.si/zdruzenje-bank.asp?StructureId=442>.

Projekt **Impletum**

Uvajanje novih izobraževalnih programov na področju višjega strokovnega izobraževanja v obdobju 2008–11

Konzorcijski partnerji:

Operacijo delno financira Evropska unija iz Evropskega socialnega sklada ter Ministrstvo RS za šolstvo in šport. Operacija se izvaja v okviru Operativnega programa razvoja človeških virov za obdobje 2007–2013, razvojne prioritete Razvoj človeških virov in vseživljenjskega učenja in prednostne usmeritve Izboljšanje kakovosti in učinkovitosti sistemov izobraževanja in usposabljanja.